

ΑΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

**«ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΥΦΕΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 2008-2012.
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ»**

Της Σπουδάστριας:

Σοϊλεμεζίδη Μαρίνας, ΑΜ: 2006026

Επιβλέπων Καθηγητής:

Λυγγίτσος Αλέξανδρος

Καλαμάτα 2012

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα' θελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κύριο Αλέξανδρο Λυγγίτσο που δέχτηκε την εποπτεία της πτυχιακής μου εργασίας καθώς και για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε. Όπως επίσης για την υπομονή που έκανε κατά τη διάρκεια υλοποίησης της εργασίας, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση του για την επίλυση διάφορων θεμάτων.

Θα' θελα επίσης να απευθύνω τις ευχαριστίες μου στους γονείς μου, οι οποίοι στήριξαν τις σπουδές μου με διάφορους τρόπους, φροντίζοντας για την καλύτερη δυνατή μόρφωση μου.

- * Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιλαμβάνονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν την φοιτήτρια. Δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του ΤΕΙ Καλαμάτας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σήμερα, ζούμε τη μεγαλύτερη περίοδο οικονομικής κρίσης από το 1930 και μετά. Στην Ελλάδα του 2011 βιώνουμε καθημερινά τις συνέπειες μιας αποτυχημένης σταθεροποιητικής πολιτικής. Ύφεση, ανεργία, πληθωρισμός και άλλες ταυτόσημες έννοιες έχουν, δυστυχώς κατακλύσει την ελληνική κοινωνία.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει τις κυριότερες επιπτώσεις της τρέχουσας διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και σε ποιο βαθμό αυτή έχει πλήξει τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

Στην αρχή της εργασίας γίνεται μια ιστορική αναδρομή στα αίτια εκδήλωσης της οικονομικής κρίσης και στο πώς πέρασε γρήγορα από την αμερικανική, στη ευρωπαϊκή και τέλος στη παγκόσμια οικονομία. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της στην εθνική μας οικονομία. Στο τέλος παρατίθενται μια σειρά από μέτρα των οποίων η υιοθέτηση θα μπορούσε να εξυγιάνει την ελληνική οικονομία και σε συνδυασμό με τη βελτίωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού περιβάλλοντος να βοηθήσουν την οικονομία της χώρας μας να βγει το συντομότερο δυνατό από τη κρίση και να οδηγηθεί ξανά στο δρόμο της ανάπτυξης.

Λέξεις Κλειδιά: χρηματοπιστωτική κρίση, οικονομική κρίση, ναυτιλία, τουρισμός, ανεργία, εργασιακές σχέσεις, τραπεζικό σύστημα, οικοδομική δραστηριότητα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο :ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	8
1.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης.....	8
1.2 Χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης.....	9
1.3 Παράγοντες που προκαλούν μια οικονομική κρίση.....	10
1.4 Οι επιπτώσεις μιας οικονομικής κρίσης.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο :ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	12
2.1 Η κρίση του 1929.....	12
2.2 Οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και 1979.....	14
2.3 Η «μαύρη Δευτέρα» (1987)	15
2.4 Το «φαινόμενο της Τεκίλας» (1995).....	16
2.5 Η «φούσκα των μετοχών υψηλής τεχνολογίας» (2000)	16
2.6 Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση (2007-2008).....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο :ΤΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	22
3.1 Το μεγάλο δημόσιο χρέος	22
3.2 Η μεγάλη φοροδιαφυγή.....	32
3.3 Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο :ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	41

4.1	Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα	41
4.2	Στο τουρισμό.....	47
4.3	Στη ναυτιλία	59
4.4	Στην οικοδομική δραστηριότητα	66
4.5	Στο εμπόριο και στη βιομηχανία.....	71
4.6	Στις εργασιακές σχέσεις και την ανεργία.....	74
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ –		82
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗ ΚΡΙΣΗ		82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....		90

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή έχει ως αντικείμενο τη παρουσίαση της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης όπως αυτή έχει αναπτυχθεί τόσο στον διεθνή όσο και στον Ελληνικό χρηματοπιστωτικό κλάδο από την αρχή του 20ου αιώνα μέχρι και σήμερα.

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στη θεωρία των οικονομικών κρίσεων. Πιο συγκεκριμένα, δίνεται ο ορισμός μιας οικονομικής κρίσης, στη συνέχεια αναφέρονται τα χαρακτηριστικά των κρίσεων, τα αίτια που τις προκαλούν και τέλος αναφέρονται οι κυριότερες επιπτώσεις που προκαλεί μια κρίση στις οικονομίες του πλανήτη.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αποτελεί μια ιστορική αναδρομή στη θεωρία των οικονομικών κρίσεων. Ειδικότερα, γίνεται εκτενής αναφορά στη χρηματοπιστωτική κρίση του 1929, στις πετρελαϊκές κρίσεις, στη «μαύρη Δευτέρα» του 1987, στο «φαινόμενο της Τεκίλας» του 1995, στη κρίση των υπολογιστών (2000) και τέλος στη τρέχουσα οικονομική κρίση.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα διαχρονικά, διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και εξηγείται το πως τα προβλήματα αυτά είχαν δημιουργήσει μια σαθρή οικονομία η οποία και ήταν πολύ εύκολο να χτυπηθεί από τους κερδοσκόπους αμέσως μετά την επέκταση της οικονομικής κρίσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στους σημαντικότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα, γίνεται αναφορά στο βαθμό που η κρίση έπληξε το τραπεζικό σύστημα, το τουρισμό, τη ναυτιλία, την οικοδομή, το εμπόριο και το πώς άλλαξε τη μορφή των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα.

Τέλος, αναφέρονται τα συμπεράσματα της εργασίας και παρουσιάζονται τρόποι και μέτρα άσκησης οικονομικής πολιτικής των οποίων η υιοθέτηση από πλευράς της κυβέρνησης θεωρείται πως θα βελτιώσει το οικονομικό περιβάλλον και μακροπρόθεσμα θα οδηγήσει και πάλι τη χώρα στο δρόμο της ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης¹

Σε μια οικονομική κρίση η οικονομία της χώρας αναφοράς χαρακτηρίζεται από συνεχή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Στην αρχή μιας κρίσης παρατηρούνται έλλειψη ρευστότητας στις συναλλαγές, αύξηση της ανεργίας, αδυναμία πληρωμής των τρεχουσών οικονομικών υποχρεώσεων, μειωμένη παραγωγή, πληθωρισμός των τιμών, περιορισμός των πιστώσεων, πτωχεύσεις εταιριών κτλ. Ειδικότερα, κοινό στοιχείο κάθε οικονομικής κρίσης είναι η αναδιανομή εισοδήματος από τα χαμηλότερα μισθολογικά επίπεδα στα υψηλότερα και ένταση του φαινομένου της φτώχειας. Έτσι σε κάθε οικονομική κρίση κάποιοι βγαίνουν κερδισμένοι και κάποιοι ζημιωμένοι.

Έτσι θα μπορούσαμε να πούμε πως ο όρος οικονομική κρίση χαρακτηρίζει μια δύσκολη οικονομική κατάσταση κατά την οποία τα συνολικά μεγέθη κάθε οικονομίας βρίσκονται σε κατάσταση αβεβαιότητας. Εφόσον, η κρίση δηλαδή η αβεβαιότητα αυτή συνεχιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα μετατρέπεται σε ύφεση η οποία πλήττει σημαντικά τις οικονομίες των χωρών. Βασική ιδιότητα κάθε κρίσης, ιδιαίτερα σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά είναι η ικανότητα της να μεταδίδεται ως «ιός» και έτσι να πλήττει τις οικονομίες όλο και περισσότερων κρατών, δημιουργώντας έτσι μια παγκόσμια οικονομική κρίση.

• ¹ Πατουλιάς Δ., «Η κρίση αλλάζει τη ζωή μας και το management», εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2009

1.2 Χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης²

Η θεωρία των οικονομικών κύκλων μας παρουσιάζει με ακρίβεια τα χαρακτηριστικά και την εξέλιξη κάθε οικονομικής κρίσης:

- Η πώληση των εμπορευμάτων των επιχειρήσεων εξαιτίας της μείωσης του γενικού επιπέδου των μισθών και της αβεβαιότητας που επικρατεί γίνεται δύσκολη.
- Ο επιχειρηματίας που δεν πούλησε τα εμπορεύματα του δεν μπορεί να αγοράσει τα μέσα παραγωγής.
- Οι επιχειρηματίες σπεύδουν στις τράπεζες για να πάρουν δάνεια.
- Σαν αποτέλεσμα αυτού η ζήτηση για χρήμα μεγαλώνει και τα επιτόκια αυξάνονται.
- Οι τράπεζες οι οποίες δεν έχουν αρκετή ποσότητα δικών τους κεφαλαίων, χρεοκοπούν.
- Οι επιχειρήσεις κλείνουν η μία μετά την άλλη.
- Η παραγωγή σε άλλες επιχειρήσεις μειώνεται και σε άλλες σταματάει τελείως.
- Η πτώση της παραγωγής συνεχίζεται μέχρι τη στιγμή που αποκαθίσταται η αντιστοιχία ανάμεσα στην παραγωγή και στη κατανάλωση.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η κρίση είναι μια αιφνίδια εξωτερική κατάσταση η οποία επιφέρει δραματικές αλλαγές και αρνητικές επιπτώσεις στις οικονομίες για μεγάλη περίοδο. Εδώ αναφέρουμε τις φάσεις αυτές οι οποίες συνδέονται με τη χρονική διάσταση κάθε οικονομικής κρίσης.

1. Προειδοποιητική φάση: Η επιχείρηση έρχεται αντιμέτωπη με πάρα πολλά συμπτώματα τα οποία και την προειδοποιούν για την επερχόμενη κρίση.
2. Έντονο στάδιο της κρίσης: Η κρίση χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Η επιχείρηση συχνά περιορίζεται στη καταγραφή των ζημιών που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Στο στάδιο αυτό πραγματοποιούνται περικοπές και απολύσεις προκειμένου να συγκρατηθεί το κόστος της επιχείρησης.

• ² N. Gregory Mankiw, «Αρχές της Οικονομικής – Α' τόμος», εκδόσεις Τυπωθητώ, Αθήνα 2001

3. Στάδιο της μακροχρόνιας κρίσης: Η κρίση συνεχίζει να πλήττει την επιχείρηση και γίνεται ακόμη μια έντονη. Είναι η στιγμή που η επιχείρηση οφείλει να πάρει σημαντικές αποφάσεις για το μέλλον του. Ή θα πάρει επώδυνα μέτρα με στόχο να αντιμετωπίσει ριζικά τη κρίση και να επιβιώσει ή θα επιλέξει να κλείσει.
4. Στάδιο τερματισμού της κρίσης: Το οικονομικό περιβάλλον βελτιώνεται, η επιχείρηση ακολουθώντας σωστές πολιτικές management κατάφερε να επιβιώσει με το μικρότερο δυνατό κόστος και να βγει από τη κρίση. Έτσι η επιχείρηση επιστρέφει ανανεωμένη στις καθημερινές της δραστηριότητες.

1.3 Παράγοντες που προκαλούν μια οικονομική κρίση

Οι παράγοντες οι οποίοι προκαλούν μια οικονομική κρίση διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χρονική περίοδο αλλά και την εποχή. Γενικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε πως κάθε οικονομική κρίση παρουσιάζει τα δικά της αίτια ωστόσο οι οικονομολόγοι υποστηρίζουν πως οι λόγοι αυτοί που οδηγούν τις οικονομίες σε κρίση μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Οι εσωτερικοί λόγοι εντοπίζονται σε διαρθρωτικά, χρόνια προβλήματα εντός των χωρών όπως υψηλό δημοσιονομικό χρέος, χαμηλή παραγωγικότητα, σπατάλες δημόσιου τομέα κτλ. Αντίθετα οι εξωτερικοί λόγοι αναφέρονται σε στοιχεία του ευρύτερου, διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος όπως οι εξελίξεις στη διεθνή κεφαλαιαγορά, οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου, η σταθερότητα του πολιτικού συστήματος κτλ.

Προκειμένου να προκληθεί μια οικονομική κρίση συνήθως υπάρχει συνδυασμός των εσωτερικών και των εξωτερικών παραγόντων. Έτσι παρά το άσχημο διεθνές οικονομικό περιβάλλον το οποίο μπορεί να επικρατεί σημαντικό ρόλο παίζουν για παράδειγμα και οι διαχρονικές αδυναμίες μιας οικονομίας.

1.4 Οι επιπτώσεις μιας οικονομικής κρίσης

Η οικονομική κρίση αποτελεί ένα πολύπλευρο πρόβλημα για κάθε οικονομία. Εκτός από τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη (ανεργία, πληθωρισμός κτλ) τα οποία επηρεάζει, παρουσιάζει ευρύτερες προεκτάσεις. Στο στενά οικονομικό τομέα η οικονομική κρίση επιδρά αρνητικά³:

- Στο διεθνές εμπόριο
- Στα προσωπικά εισοδήματα
- Προκαλώντας σημαντικά χρηματοοικονομικά προβλήματα όπως αύξηση της ανεργίας, μαζικές πτωχεύσεις τραπεζών και επιχειρήσεων
- Προκαλώντας μείωση στην αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή
- Δημιουργώντας μείωση ρευστότητας των τραπεζών και μείωση στα κέρδη των επιχειρήσεων
- Προκαλεί μείωση του τουριστικού και ναυτιλιακού προϊόντος μιας χώρας οδηγώντας παράλληλα σε φυγή κεφαλαίων

Επίσης, η οικονομική κρίση ως πολύπλευρο φαινόμενο επηρεάζει μια σειρά από τομείς της καθημερινότητας όπως:

- Το επίπεδο της παροχής των δημοσίων υπηρεσιών
- Την ψυχική υγεία των πολιτών
- Την κοινωνική ειρήνη και ευημερία
- Την ευημερία των πολιτών
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Το περιβάλλον
- Τους νέους
- Την εκπαίδευση

• ³ Krugman P., Obstfeld M., «Διεθνής Οικονομική θεωρία και πολιτική – Τόμος Α'», εκδόσεις Κριτική, 2002

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

2.1 Η κρίση του 1929⁴

Η 24^η Οκτωβρίου 1929 έμεινε στην ιστορία ως η «Μαύρη Πέμπτη» της αμερικανικής και παγκόσμιας οικονομία καθώς ήταν η ημέρα που ξεκίνησε μια παγκόσμια και πρωτοφανής κρίση που διήρκησε μέχρι το 1932. Στο διάστημα της κρίσης το αμερικάνικο χρηματιστήριο έχασε περισσότερο από το 90% της αξίας του, η ανεργία κάλυψε με αλματώδους ρυθμούς και οι τράπεζες αναγκάστηκαν να κλείνουν η μία μετά την άλλη.

Μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1920 εμφανίστηκαν κερδοσκοπικές τάσεις στην αμερικανική οικονομία εξαιτίας της ανάπτυξης των νέων προϊόντων τεχνολογίας όπως το ραδιόφωνο και η αυτοκινητοβιομηχανία. Στις 24/10/1929, το χρηματιστήριο έκλεισε με απώλειες 13%, αμέσως πανικός άρχισε να καταλαμβάνει τους επενδυτές. Σε μια προσπάθεια αντίδρασης οι χρηματιστές άρχισαν να αγοράζουν μαζικά τα λεγόμενα «βαριά χαρτιά» (blue chips) ώστε να συγκρατήσουν τη πτώση. Ήταν όμως τόση μεγάλη η αβεβαιότητα και ο φόβος που αυτό δεν απέδωσε καθώς μεγάλοι οικονομικοί κύκλοι φοβούμενοι για τα χρήματά τους άρχισαν να ρευστοποιούν τις μετοχές τους.

Τις επόμενες ημέρες εξαιτίας και της δραματοποίησης του γεγονότος από το τύπο η κατάσταση επιδεινώθηκε. Τη Δευτέρα 28/10/1929 οι τιμές συνέχισαν να χάνουν την αξία τους και οι επενδυτές πανικόβλητοι συνέχισαν να ρευστοποιούν τους τίτλους τους ώστε να προστατεύσουν τα χρήματά τους. Εκείνη την ημέρα ο δείκτης χάνει 12% της αξίας του δημιουργώντας αναστάτωση. Την επόμενη μέρα, γνωστή και ως

• ⁴ Galbraith, J.K., «Μια σφαιρική άποψη για την οικονομία», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001

«Μαύρη Τρίτη» το αμερικανικό χρηματιστήριο καταρρέει και μέσα στις επόμενες ημέρες πολλές τράπεζες κηρύσσουν πτώχευση.

Ως αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής κατάστασης όσες τράπεζες γλίτωσαν την πτώχευση προκειμένου να προστατεύσουν τα κεφάλαια τους σταμάτησαν να δανείζουν χρήματα στους πελάτες και αρνούνται να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις. Έτσι οι επιχειρήσεις δεν μπορούν ποιά να διαθέσουν τα προϊόντα τους, τα οποία και συσσωρεύονται στις αποθήκες ως stock προϊόν και αναγκάζονται να ρίξουν τις τιμές με αποτέλεσμα πολλές να χρεοκοπούν. Συνέπεια αυτού είναι οι εργάτες να απολύονται ή να αναγκάζονται να εργαστούν με πολύ λιγότερα, έτσι τα φαινόμενα της ανεργίας και της «μαύρης εργασίας» ολοένα και εντείνονται.

Στα μέσα του 1930 ολόκληρη η αμερικανική οικονομία έχει παραλύσει εξαιτίας της κρίσης. Οι αμερικανικές τράπεζες που είχαν δανείσει τα κεφάλαια τους σε τρίτες χώρες επιδιώκουν να τα επαναπατρίσουν ώστε να μειώσουν τις ζημιές. Αυτό προκαλεί χρεοκοπία σε γερμανικές κυρίως αλλά και αυστριακές τράπεζες οι οποίες στήριζαν τη βιωσιμότητα τους κυρίως στον αμερικάνικο δανεισμό.

Εξαιτίας της αμερικανικής κρίσης κλονίζεται και η ευρωπαϊκή ευημερία. Η χώρα που πλήττεται περισσότερο είναι η Γερμανία η οποία είχε σημειώσει αξιόλογη οικονομική ανάπτυξη χάρη στα δάνεια αμερικανικά κεφάλαια. Μια ακόμη ευρωπαϊκή οικονομία με στενούς δεσμούς με τις ΗΠΑ ήταν και η Αγγλία. Στη περίπτωση αυτή η κρίση έπληξε βάνουσα τη χώρα καθώς έδωσε τις ξένες άμεσες επενδύσεις και παρέλυσε την οικονομία της Αγγλίας σε μικρό χρονικό διάστημα. Αντίθετα, η Γαλλία επηρεάστηκε λιγότερο από τη κρίση σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οικονομίες καθώς οι βιομηχανικές επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων στη χώρα ήταν λίγες.

Κλείνοντας, αξίζει να αναφερθεί πως η κρίση δεν έπληξε μόνο τις ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου όπως πολλοί θεωρούν. Η οικονομική κρίση του 1929 χτύπησε έμμεσα και τις οικονομίες των γεωργικών και πιο υπανάπτυκτων χωρών, καθώς στέρησε από τις πλούσιες χώρες τη δυνατότητα να εισάγουν αγροτικά προϊόντα από τρίτες χώρες. Έτσι για παράδειγμα, η Βραζιλία δεν μπορούσε να εξάγει πια το καφέ

της, η Αυστραλία το μαλλί και ο Καναδάς το σιτάρι του οδηγώντας τις οικονομίες σε ύφεση και το λαό στη φτώχεια και την οικονομική εξαθλίωση.

Επιχειρώντας να απεικονίσουμε την αμερικάνικη κρίση του 1929 με αριθμούς μπορούμε να αναφέρουμε τα παρακάτω:

12.000.000 εργάτες έμειναν άνεργοι, 12.000 έχαναν τη δουλειά τους κάθε μέρα, 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση, 1.616 τράπεζες πτώχευσαν, 1 στους 20 γεωργούς έχασε το σπίτι και το χωράφι τους, έγιναν 23.000 αυτοκτονίες μέσα σε 1 χρόνο.

Τα πρώτα σημάδια οικονομικής ανάπτυξης εμφανίστηκαν στα τέλη του 1930 και η κατάσταση ξεκίνησε να ομαλοποιείται με τα έργα πολεμικής προετοιμασίας του Χίτλερ για τη κήρυξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 1939. Την περίοδο εκείνη εκατομμύρια νέων στρατεύτηκαν και εκατομμύρια εργατών απορροφήθηκαν στις πολεμικές βιομηχανίες καταπολεμώντας έτσι την ανεργία. Είναι τραγικό γεγονός πως τη λύση στην οικονομική κρίση του 1929 έδωσε ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος.

2.2 Οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και 1979⁵

Ως ημερομηνία της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης καταγράφεται η 17^η Οκτωβρίου του 1973, όταν τα μέλη του OPEC⁶ ανακοίνωσαν πως δεν θα προμηθεύουν με πετρέλαιο τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Ο λόγος ήταν ότι οι χώρες αυτές συμάχησαν με το Ισραήλ στη διαμάχη του με τη Συρία και την Αίγυπτο.

Επίσης, οι χώρες του OPEC συμφώνησαν να ασκήσουν πιέσεις στο μηχανισμό καθορισμού της τιμής του πετρελαίου ώστε να ανεβεί η τιμή του παγκοσμίως. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε ακόμη μεγαλύτερη εξάρτηση των χωρών από το αργό

-
- ⁵ Galbraith, J.K., «Μια σφαιρική άποψη για την οικονομία», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001
 - ⁶ Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών χωρών

πετρέλαιο, οδήγησε επίσης σε αύξηση του πληθωρισμού και αύξηση στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών και τη παγκόσμια οικονομία σε κρίση. Παρά το αρχικό μούδιασμα των οικονομιών των κρατών που πλήττονταν από την απόφαση του OPEC οι χώρες αντέδρασαν. Έτσι οι ακριβές τιμές του αργού πετρελαίου οδήγησαν σε αναζήτηση νέων πηγών εξόρισης πετρελαίου ανακαλύπτοντας κοιτάσματα στην Αλάσκα, την Κασπία θάλασσα μέχρι και στο Καύκασο.

Έξι χρόνια μετά, το 1979, ακολούθησε η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Η αιτία για τη κρίση αυτή ήταν το αποτέλεσμα της Ιρανικής επανάστασης. Παρόλο που ο Αμπντουλάχ Χομεινί ανέλαβε ξανά την εξουσία οι αντίπαλοι του κατέστρεψαν τις πετρελαϊκές πηγές του Ιράν προκαλώντας παγκόσμια ανισορροπία στην αγορά αργού πετρελαίου και αύξηση των τιμών διεθνώς.

Ο OPEC προκειμένου να συγκρατήσει τις τιμές αναγκάστηκε να αυξήσει τη παραγωγή του. Παρά όμως τις προσπάθειες αυτές η συνολική απώλεια παραγωγής άγγιξε το 4%. Ωστόσο, από το 1980 και μετά οδηγηθήκαμε στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα. Οι τιμές του αργού πετρελαίου άρχισαν να μειώνονται σχεδόν καθημερινά για τα έξι επόμενα χρόνια και κορυφώθηκαν το 1986 σημειώνοντας πτώση 46%. Αυτό το αποτέλεσμα της κρίσης με τη μειωμένη ζήτηση και την υπερβολική παραγωγή οδήγησε τον OPEC να χάσει την ενότητα του και εξαγωγείς πετρελαίου όπως το Μεξικό, η Νιγηρία και η Βενεζουέλα να ζητήσουν να ανεξαρτητοποιηθούν.

2.3 Η «μαύρη Δευτέρα» (1987)

Τη Δευτέρα 19/10/1987 συνέβη ένα ταχύτατο «κραχ» στο αμερικάνικο χρηματιστήριο. Χαρακτηριστικά μέσα σε 7 ώρες ο δείκτης της Wall Street σημείωσε πτώση 22%, και 550 εκ. δολάρια άλλαξαν χέρια. Για τους οικονομολόγους, δύο ήταν οι πιο σημαντικοί λόγοι που οδήγησαν στο κραχ: η κερδοσκοπία στην αγορά των προθεσμιακών τίτλων του χρηματιστηρίου του Σικάγου μέσω των αυτοματοποιημένων προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Όπως είναι γνωστό οι μετοχές στο χρηματιστήριο διαπραγματεύονται ελεύθερα και οι τιμές τους διακυμαίνονται ανάλογα με τις εκτιμήσεις και το ένστικτο των επενδυτών. Αυτό ακριβώς συνέβη και στις 19/10/1987 οι χρηματιστές παρατηρώντας τις πτωτικές τάσεις της προηγούμενης εβδομάδας προέβλεψαν νέα πτώση και επαληθεύτηκαν.

2.4 Το «φαινόμενο της Τεκίλας» (1995)

Το 1995 μια ακόμη κρίση χτύπησε την αμερικανική οικονομία. ήταν η κρίση του μεξικάνικου νομίσματος (πέσο) το οποίο είχε χάσει το 40% της αξίας του σε σχέση με το δολάριο μέσα σε ένα μήνα εξαιτίας διαφυγής κεφαλαίων από τη χώρα. Το σύνολο των χρημάτων που είχε δανείσει η κυβέρνηση των ΗΠΑ στο Μεξικό ανερχόταν στα 18 δις δολάρια και έτσι η είδηση πως τα χρηματικά αποθέματα του Μεξικό ήταν μόλις 5 δις δολάρια έπεσε ο κεραυνός στο αμερικανικό χρηματιστήριο. Μπροστά στο κίνδυνο χρεοκοπίας του Μεξικού το αμερικάνικο χρηματιστήριο κατέγραψε πτώση 10 δις δολαρίων.

Ως από-μηχανής θεός τη λύση έδωσε ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον ο οποίος στις 3/2/1995 εξασφάλισε διεθνή χρηματοδότηση ύψους 50 δις δολαρίων για λογαριασμό του Μεξικού αποτρέποντας έτσι τη δημιουργία μιας κρίσης που θα έβλαπτε την αμερικάνικη οικονομία κυριολεκτικά τη τελευταία στιγμή.

2.5 Η «φούσκα των μετοχών υψηλής τεχνολογίας» (2000)

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης του internet υπήρξε μια μεγάλη τάση για επένδυση σε μετοχές υψηλής τεχνολογίας. Η τάση αυτή κορυφώθηκε όταν τον Ιανουάριο του 2000 η εταιρία AOL εξαγόρασε έναντι 200 δις δολάρια τον όμιλο Time Warner, για πολλούς επενδυτές ήταν μια υπερτιμημένη αγορά. Το Μάρτιο του ίδιου έτους ο δείκτης μετοχών υψηλής τεχνολογίας Nasdaq έφτασε το ιστορικό του υψηλό ξεπερνώντας τις 5000 μονάδες. Από το σημείο εκείνο

και μετά «έσκασε η φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας με το δείκτη Nasdaq να χάνει μέσα στα επόμενα δύο χρόνια, συγκεκριμένα μέχρι τον Οκτώβριο του 2002 περίπου το 80% της αξίας του.

Τα κυριότερα αίτια αυτής της «φούσκας» ήταν οι υπερτιμημένες μετοχές των εταιριών υψηλής τεχνολογίας καθώς επίσης και η διαφθορά που επικρατούσε σε αυτές. Αξιοσημείωτο είναι πως πολλές εταιρίες προκειμένου να προσελκύσουν επενδυτές δήλωναν πλαστά οικονομικά στοιχεία. Μέσα σε όλο το αρνητικό κλίμα της εποχής ήρθε και η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και έδωσε τη χαρακτηριστική βολή στη τραυματισμένη αμερικανική οικονομία. Όμως η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ (FED) παρενέβη έγκαιρα και με σωστά συντονισμένες κινήσεις μείωσε διαδοχικά τα επιτόκια και βοήθησε τη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη σε μικρό χρονικό διάστημα να ανακάμψει.

2.6 Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση (2007-2008)

Από την αρχή του 2007 υπήρχε μια έντονη αρνητική φημολογία σχετικά με την αγορά στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ. Την ίδια ώρα στην Ευρώπη το φαινόμενο του υπερδανεισμού των πολιτών ξεκίνησε να φαίνεται ολοένα και πιο έντονο. Προκειμένου να αποφευχθεί η έλλειψη ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος παράγοντες της τραπεζικής αγοράς συνιστούσαν στις τράπεζες να είναι πιο επιλεκτικές στη χορήγηση δανείων και πιστωτικών καρτών. Στην Ελλάδα, την ίδια περίοδο παρουσιάστηκε ένα μεγάλο απόθεμα νεόδμητων κατοικιών απόρροια της έντονης κατασκευαστικής δραστηριότητας των τελευταίων ετών.

Η κρίση στην αγορά κατοικιών ξέσπασε στις ΗΠΑ τον Αύγουστο του 2007 και εκφράστηκε με τη μαζική αδυναμία μεγάλων ομάδων του πληθυσμού να ανταποκριθούν στα δάνεια κατοικίας που είχαν πάρει. Ως αποτέλεσμα αυτού οι πλειστηριασμοί κατοικιών διαδέχονταν ο ένας τον άλλο, οι καταθέτες μπροστά στο κίνδυνο έτρεχαν στα γκισέ των τραπεζών να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους και οι τράπεζες ξέμειναν από ρευστό.

Η κρίση αυτή πέρασε γρήγορα τον Ατλαντικό και μόλις μέσα σε ένα μήνα μόλυνε την ευρωπαϊκή οικονομία. Δύο γερμανικές τράπεζες η IKB και η Sachsen Landesbank δήλωσαν πως υπέστησαν σημαντικές οικονομικές απώλειες από τη κατοχή ασφαλιστρών κινδύνων κατοικιών (RMDS). Στο ίδιο μοτίβο και η βρετανική Northern Rock παρουσίασε ζημίες και μπροστά στο κίνδυνο χρεοκοπίας και μόλυνσης ολόκληρης της Βρετανικής οικονομίας, κρατικοποιήθηκε στα τέλη του 2007.

Το Μάρτιο του 2008 η κρίση στην αγορά κατοικίας μετατράπηκε σε χρηματοπιστωτική κρίση και έγινε έτσι η απαρχή της διεθνούς οικονομικής κρίσης που βιώνουμε μέχρι και σήμερα. Τότε, η αμερικανική τράπεζα (FED) προσέφερε έκτακτη οικονομική ενίσχυση ύψους 85 δις δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρία AIG προκειμένου να αποτρέψει τη κατάρρευση της. Τον ίδιο μήνα ο αμερικανικός κολοσσός Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση προκαλώντας αναστάτωση στις αγορές. Οι εξελίξεις συνεχίζονται παίρνοντας τη μορφή ντόμινο με τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να καταρρέουν το ένα μετά το άλλο και να κρατικοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτό, η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από τη Bank of America. Επίσης, κρατικοποιούνται από το αμερικανικό δημόσιο ώστε να αποφύγουν τη πτώχευση οι Tannie Mac, Freddie Mac, Brand Ford, Bingley.

Όπως όλοι περίμεναν η χρηματοπιστωτική πλέον κρίση γρήγορα πέρασε και στην Ευρώπη. Το πρώτο κράτος το οποίο επηρεάστηκε ήταν η Ισλανδία. Το άλλοτε εύρωστο κράτος του ευρωπαϊκού βορρά κινδύνευσε με πτώχευση καθώς το τραπεζικό σύστημα της χώρας είχε στενούς δεσμούς με το αντίστοιχο αμερικανικό και επομένως η οικονομία της Ισλανδίας ήταν άμεσα εκτεθειμένη στα «τοξικά ομόλογα». Με το ξέσπασμα της κρίσης τα μεγάλα αμερικανικά κεφάλαια που βρίσκονταν στην Ισλανδία έπρεπε να επαναπατριστούν με αποτέλεσμα να φύγουν ξένες άμεσες επενδύσεις από τη χώρα. Τα τεράστια χρέη των Ισλανδικών τραπεζών παραλίγο να οδηγήσουν σε πτώχευση τη χώρα η οποία κάτω από το βάρος των διεθνών πιέσεων και την αδυναμία των τραπεζών της να δανειστούν στη διατραπεζική αγορά κατέληξε στο να ζητήσει τη βοήθεια του ΔΝΤ.

Ως κύριες αιτίες της παρούσας χρηματοπιστωτικής κρίσης, μεταξύ άλλων από πολλούς οικονομολόγους αναφέρονται οι παρακάτω λόγοι⁷:

Η αυξημένη ρευστότητα που υπήρχε διεθνώς για μεγάλη χρονική περίοδο, η χαλαρή νομισματική πολιτική της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ (FED), η οποία και οδήγησε στην αύξηση των στεγαστικών δανείων και στη «φούσκα» των ακινήτων, η λάθος χρησιμοποίηση του θεσμού των τιτλοποιήσεων λόγω και της μη αποτελεσματικής λειτουργίας του εποπτικού πλαισίου από πλευράς του δημοσίου, τα χαμηλά επιτόκια που επικρατούσαν σε διεθνές επίπεδο για αρκετά χρόνια, οι χαμηλές αυτές αποδόσεις οδήγησαν μοιραία και λόγω του έντονου ανταγωνισμού στην αυξημένη πρόθεση για ανάληψη ολοένα και μεγαλύτερων ρίσκων και κινδύνων, τέλος, αξιοσημείωτη ήταν και η πρωτοφανής αδυναμία της κυβέρνησης των ΗΠΑ αλλά και πολλών ακόμη ευρωπαϊκών χωρών να ελέγξουν τη λειτουργία των τραπεζών οι οποίες για χρόνια δημιούργησαν υπερπληθώρα σύνθετων, πολύπλοκων μετοχών παραγώγων με υψηλό ρίσκο τα οποία μεταπουλούσαν και έτσι διοχέτευαν στην αγορά.

Φαίνεται επομένως από όλα τα παραπάνω πως η τρέχουσα οικονομική κρίση ήταν το συνδυασμένο αποτέλεσμα άσχημων μακροοικονομικών συνθηκών, συσσωρευμένων τραπεζικών λαθών, κακής εταιρικής διακυβέρνησης και χαλαρής ρυθμιστικής εποπτείας από τη μεριά του κράτους. Κατά συνέπεια, ο υπερδανεισμός των νοικοκυριών και η ψεύτικη ευημερία μέσα στην οποία ζούσε η παγκόσμια ανεπτυγμένη οικονομία έσκασε σαν φούσκα με τη πρώτη αφορμή.

Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να πούμε πως οι πιο σημαντικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη παγκόσμια οικονομία είναι οι εξής:

Η μείωση του ΑΕΠ και η ύφεση στις οικονομίες πολλών κρατών, αύξηση της ανεργίας σε ολόκληρο το πλανήτη και μάλιστα σε ορισμένες χώρες έλαβε εκρηκτικές διαστάσεις, αύξηση του κόστους δανεισμού για πολλές χώρες εξαιτίας της αύξησης του επιτοκίου (spread), αύξηση του δημοσίου χρέους των χωρών εξαιτίας του υψηλού κόστους δανεισμού, χρεοκοπία πολλών επιχειρήσεων επέφερε δυσμενή αποτελέσματα στις οικονομίες των χωρών, μείωση των χορηγούμενων πιστώσεων

• ⁷ Αγγελόπουλος Β., «Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα» Εκδόσεις ecomonia, Αθήνα, 2009

από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, συγχωνεύσεις αρκετών επιχειρήσεων ή φυγή κεφαλαίων μέσω της μεταφοράς των δραστηριοτήτων τους σε άλλες περιοχές του πλανήτη, κατάργηση όλων των κοινωνικών παρεμβάσεων (συνδικάτα κτλ) με τη δικαιολογία της διατήρησης των θέσεων εργασίας, τέλος η κοινωνική έκρηξη των κατώτερων στρωμάτων με δυσάρεστες συνέπειες.

➤ **Η χρηματοπιστωτική κρίση στην Ελλάδα⁸**

Η οικονομική κρίση βρήκε την Ελλάδα εντελώς απροετοίμαστη να δεχθεί ένα τέτοιο γεγονός. Η ελληνική οικονομία ήταν υπερχρεωμένη το δημόσιο χρέος άγγιζε τα 275 δις ευρώ και το εξωτερικό έλλειμμα είχε φτάσει στα ιστορικά υψηλά επίπεδα του 14%. Για την αντιμετώπιση των πρώτων προβλημάτων το 2008 η κυβέρνηση έσπευσε να διαθέσει 23 δις ευρώ σε δάνεια και 5 δις ευρώ σε εγγυήσεις μέσω συμμετοχής προκειμένου να στηρίξει το τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Δυστυχώς, η αντιμετώπιση αυτή ήταν επιφανειακή, πρόχειρη και όπως αποδείχτηκε αναποτελεσματική. Η ελληνική οικονομία είχε αφεθεί στη τύχη της και χωρίς ουσιαστικό παραγωγικό ιστό ήταν μια απόλυτα εισαγωγική οικονομία η οποία έγινε έρμαιο στις ορέξεις των κερδοσκόπων. Γρήγορα το επιτόκιο δανεισμού της Ελλάδας αυξήθηκε σε ιστορικά μεγέθη ξεπερνώντας το Μάρτιο του 2010 της 1000 μονάδες βάσεις. Η χώρα δεν μπορούσε να δανειστεί ώστε να καλύψει τις τρέχουσες της υποχρεώσεις και ο κίνδυνος χρεοκοπίας μιας χώρας εντός της ευρωζώνης ήταν ορατή. Μπροστά σε αυτό το κίνδυνο τον Απρίλιο του 2010 η κυβέρνηση αποφάσισε να προσφύγει στο μηχανισμό στήριξης ο οποίος δημιουργήθηκε από την Ε.Κ.Τ. και το Δ.Ν.Τ. ώστε να δανειστεί. Το μνημόνιο και τι αυτό επέφερε στην ελληνική οικονομία είναι ζητήματα τα οποία θα εξηγηθούν στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας.

• ⁸ ΤτΕ, «Η Κρίση του 1929, Η Ελληνική Οικονομία και εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος», Νοέμβριος 2009

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε πως οι κύριες αιτίες της ελληνικής οικονομικής κρίσης είναι οι εξής:

Η δραματική αύξηση των επιτοκίων δανεισμού, η δημοσιονομική αδυναμία του κράτους, εισαγωγή της χώρας χωρίς, όπως τελικά αποδείχθηκε, να πληροί τις προϋποθέσεις για ένταξη της στη ευρωζώνη. Έτσι περιορίστηκε η άσκηση της εθνικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής αφαιρώντας έτσι το εργαλείο της υποτίμησης του νομίσματος. Επομένως κάθε προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής συνέπεσε με την οικονομική προσαρμογή στην αγορά εργασίας προκαλώντας έτσι «εσωτερική υποτίμηση» και αρνητικά αποτελέσματα στο παραγωγικό ιστό της εθνικής οικονομίας. Η σταδιακή, διαχρονική χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και τέλος η παγκόσμια οικονομική κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΤΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

3.1 Το μεγάλο δημόσιο χρέος

Η χώρα μας από τη μεταπολίτευση και μετά είχε πρόβλημα με το εξωτερικό της ή όπως λέγεται στη καθημερινότητα, δημόσιο της χρέος. Το χρέος αυτό διογκώθηκε σημαντικά από τη δεκαετία του 1980 και ύστερα κυρίως λόγω του υπερδανεισμού της χώρας και της νοοτροπίας των πολιτικών να ικανοποιούν πρόσκαιρα τους ψηφοφόρους τους, αφήνοντας την αποπληρωμή των δανείων αυτών, ως βάρος για τις μελλοντικές γενεές.

Επίσης, διαπιστώνεται μέσα από εμπειρικές μελέτες ότι ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ εσόδων και δαπανών, με αποτέλεσμα τη συνεχή εμφάνιση δημόσιων ελλειμμάτων και τη διαρκή διόγκωση του δημοσίου χρέους, τουλάχιστον σε απόλυτα μεγέθη. Σε θεωρητική βάση, η μακροχρόνια εμφάνιση μεγάλων δημόσιων ελλειμμάτων σε μια χώρα έχει σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις, οι σημαντικότερες από τις οποίες αναφέρονται⁹:

1. Στη χρηματοδοτική εκτόπιση του ιδιωτικού από το δημόσιο τομέα, δεδομένου ότι σημαντικό τμήμα της αποταμίευσης κατευθύνεται στη χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων και όχι στη χρηματοδότηση των επενδύσεων, στο μέτρο βέβαια που τα δημόσια ελλείμματα χρηματοδοτούνται από εγχώριους αποταμιευτικούς πόρους
2. Στην αύξηση των πραγματικών επιτοκίων, αφού δεδομένης της ανεπάρκειας της συνολικής αποταμίευσης, το δημόσιο προκειμένου να προσελκύσει αποταμιευτικούς πόρους ασκεί αυξητικές πιέσεις στα επιτόκια. Βέβαια, λόγω της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της ΕΕ, τα

• ⁹ Βαβούρας Ι., «Οικονομική Πολιτική», Δεύτερη συμπληρωμένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

επιτόκια των τραπεζικών δανείων, όπως άλλωστε και των καταθέσεων, αν και είναι ακόμη υψηλότερα στην Ελλάδα από τα αντίστοιχα επιτόκια στη ζώνη του ευρώ, γενικά τείνουν να συγκλίνουν προς αυτά.

3. Στη δημιουργία υπερτιμημένων συναλλαγματικών ισοτιμιών, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, δεδομένου ότι ο εξωτερικός δημόσιος δανεισμός, ασκεί ανατιμητικές τάσεις στο νόμισμα της χώρας – οφειλέτη, αποθαρρύνοντας έτσι τις εξαγωγές και ενθαρρύνοντας τις εισαγωγές, συμβάλλοντας έτσι στη διεύρυνση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και εκτοπίζοντας με τον τρόπο αυτό τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας εκείνων των κλάδων της οικονομίας οι οποίοι είναι περισσότερο εκτεθειμένοι στο διεθνή ανταγωνισμό.
4. Στον περιορισμό των δυνατοτήτων της δημοσιονομικής πολιτικής αλλά και της οικονομικής πολιτικής γενικότερα. στο μέτρο που οι δαπάνες του δημοσίου για τόκους είναι υψηλές. Στην Ελλάδα οι δαπάνες για τόκους ανέρχονται περίπου στο ¼ των συνολικών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού. Υπό τις συνθήκες αυτές περιορίζεται η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής ως μέσου σταθεροποίησης της οικονομίας. Επιπλέον, οι τόκοι του δημοσίου χρέους εντάσσονται στις μη παραγωγικές δημόσιες δαπάνες, δεδομένου ότι δεν συνιστούν ζήτηση του δημόσιου τομέα για αγαθά και υπηρεσίες, όπως συμβαίνει με τη δημόσια κατανάλωση και τις δημόσιες επενδύσεις, αλλά ανακατανομή πόρων μεταξύ των μελών του κοινωνικού συνόλου διαμέσου του δημόσιου τομέα. Επειδή οι μη παραγωγικές δημόσιες δαπάνες δεν συντελούν άμεσα στην απασχόληση παραγωγικών συντελεστών και στη δημιουργία εισοδημάτων, δεν συνυπολογίζονται στο ΑΕΠ. Οι υψηλές δαπάνες για τόκους επηρεάζουν λοιπόν αρνητικά σημαντικές μακροοικονομικές μεταβλητές όπως είναι η απασχόληση και το εισόδημα.

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα το περιεχόμενο των πολιτικών αυτής της δεκαετίας οι οποίες έφεραν δυστυχώς την Ελλάδα σήμερα στο «χείλος της

οικονομικής και κοινωνικής καταστροφής» θα χωρίσουμε τη περίοδο αυτή ανάλογα την ευθύνη διακυβέρνησης της χώρας από κάθε ένα από τα μεγάλα κόμματα¹⁰.

Α) Η δεύτερη περίοδος διακυβέρνησης του Κώστα Σημίτη (2000-2004)

Β) Η διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή (2004-2009)

Γ) Η διακυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου (2009- 2011)

➤ **Η διακυβέρνηση του Κωνσταντίνου Σημίτη (2000 – 2004)**

Το κύριο στοιχείο της περιόδου αυτής, είναι τα χαμηλά επιτόκια δανεισμού. Με την είσοδο της Ελλάδος στην ΟΝΕ τα επιτόκια που δανείζονται οι πολίτες και το κράτος μειώνονται δραματικά. Ήδη από το 1997 ο περισσότερος κόσμος έχει αρχίσει να αυξάνει το δανεισμό του από τις τράπεζες. Από το 2001 και μετά ο Σημίτης θεώρησε ότι πέτυχε το στόχο του και θέλησε να κάνει κάποιες κοινωνικές παροχές. Παράλληλα, η Ελλάδα ανέλαβε τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 μαζί με μεγάλες οικονομικές υποχρεώσεις. Έτσι σύντομα το κράτος άρχισε να δανείζεται μεγάλα ποσά κυρίως από το εξωτερικό. Ποσά που συσσωρεύονται σε ένα μεγάλο δημόσιο χρέος.

Κανείς δεν ανησυχεί καθώς η Ελλάδα νιώθει τρομερή αυτοπεποίθηση. Η είσοδος της στην ΟΝΕ αποτέλεσε τη διόρθωση των οικονομικών σφαλμάτων του ΠΑΣΟΚ της δεκαετίας του 1980. Παράλληλα, η επιτυχής διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων και η ολοκλήρωση κάποιων μεγάλων έργων κάνουν τη χώρα να ονειροβατεί ξεχνώντας το πρόσφατο παρελθόν της.

➤ **Η διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή (2004-2009)**

Σε αυτό το περιβάλλον ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας το 2004 ο Καραμανλής. Η αλήθεια είναι ότι επειδή η χώρα μπήκε στην ΟΝΕ και ο Σημίτης πέτυχε κάποια εντυπωσιακά οικονομικά αποτελέσματα, δεν σημαίνει ότι η χώρα έλυσε και όλα της τα προβλήματα. Έτσι, τώρα φάνηκαν τα διαρθρωτικά προβλήματα και ανισορροπίες

• ¹⁰ Κουτσοκόστας Κ., «Δημόσιο χρέος και εθνικές εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας», Σεπτέμβριος 2010

που είχε η χώρα σε σχέση με τον διεθνή ανταγωνισμό. Παρά τις μεγάλες ιδιωτικοποιήσεις, ο στενός δημόσιος τομέας συνέχιζε και λειτουργούσε αναποτελεσματικά ενώ η διαφθορά ήταν ο τρόπος που γίνονται οι συναλλαγές στην Ελλάδα. Ο Σημίτης έκανε ότι καλύτερο μπορούσε στο πλαίσιο που είχε μπροστά του. Ασφαλώς δεν θα μπορούσε να "φτιάξει" μέσα σε 8 χρόνια ανισορροπίες 40 ετών¹¹.

Ξαφνικά όμως μετά από τους Ολυμπιακούς αγώνες και μετά από 2-3 χρόνια επεκτατικής και "κοινωνικής" οικονομικής πολιτικής (2001-2004), άρχισαν να φαίνονται τα διαρθρωτικά προβλήματα. Η ανταγωνιστικότητα της εργασίας άρχισε να μειώνεται, ομοίως η ανάπτυξη άρχισε να μειώνεται, τα ελλείμματα να αυξάνονται και το δημόσιο χρέος να διογκώνεται. Και όσο αυτός ο φαύλος κύκλος συνεχιζόταν τόσο το δημόσιο δανειζόταν για να χορηγεί "κοινωνικές" παροχές με σκοπό να αναπληρώσει την αγοραστική δύναμη που χανόταν λόγω της έλλειψης ανταγωνιστικότητας. Άλλωστε οι διεθνείς συνθήκες μετά το 2001 είχαν αρχίσει να αλλάζουν. Η ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας αποτέλεσε αρχικώς τροχοπέδη. Μετά από το 2003 που η ανάπτυξη επανήλθε διεθνώς οι αδυναμίες της Ελλάδας άρχισαν να βαραίνουν τις πλάτες των Ελλήνων πολιτών.

Συνεπώς, αργά και σταθερά η έλλειψη ανταγωνιστικότητας, το αυξημένο δημόσιο χρέος, η μειωμένη παραγωγικότητα σε σχέση με τον διεθνή ανταγωνισμό, τα μεγάλα ελλείμματα λόγω "κοινωνικών" παροχών και ολυμπιακών αγώνων, η νέα οικονομική κρίση που άρχισε να φαίνεται από το 2007 και η γενικευμένη αδράνεια της ΝΔ και της κυβέρνησης Καραμανλή έφεραν την οικονομία σε νέο γκρεμό¹².

Το 2004 ο Αλογοσκούφης ξεκινά την περίφημη απογραφή. Το έλλειμμα του 2004, όπως το είχε προϋπολογίσει ο υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών, Νίκος Χριστοδουλάκης -στον προϋπολογισμό του 2003- προβλεπόταν στο 1,2%. Αναλαμβάνοντας ο νέος υπουργός Γ. Αλογοσκούφης έκανε απογραφή και το προσδιόρισε σε 2,95%. Όμως επενέβη η Eurostat ύστερα από χρόνια και αποδείχθηκε

-
- ¹¹ Κουτσοκώστας Κ., «Δημόσιο χρέος και εθνικές εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας», Σεπτέμβριος 2010
 - ¹² Κουτσοκώστας Κ., «Δημόσιο χρέος και εθνικές εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας», Σεπτέμβριος 2010

ότι το έλλειμμα ήταν 7,5%. Ο πρώην υπουργός είχε αποκρύψει δαπάνες, οι οποίες ξέφυγαν εντελώς λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο πρώην υπουργός Οικονομικών Γ. Αλογοσκούφης το 2004, εκτός από την απογραφή, έκανε κι ένα λογιστικό τρικ. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, ζητήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να γίνει μέτρηση του ΑΕΠ με έναν νέο κανονισμό. Στην αναθεώρηση, που οδήγησε σε αύξηση του ΑΕΠ κατά περίπου 25% από το 2000, συνυπολογίστηκαν έρευνες για τη μαύρη οικονομία στο εμπόριο, τις μεταφορές, τα ξενοδοχεία, τις κατασκευές, τα στοιχεία μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων ακόμα και στην πορνεία. Με άλλα λόγια, η κυβέρνηση αύξησε την αξία των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών της χώρας (ΑΕΠ), προσθέτοντας αξία (εισόδημα), το οποίο όμως δεν μπορούσε να «εντοπίσει» και να φορολογήσει. Ενώ ταυτόχρονα διόγκωνε τις δανειακές υποχρεώσεις, οι οποίες ήταν πραγματικές και απαιτητές από τους πιστωτές.

Με αφορμή την πιστωτική κρίση στις ΗΠΑ το 2007, η παγκόσμια οικονομία άρχισε να προσαρμόζεται σε χαμηλότερα επίπεδα δανεισμού. Όσοι είχαν δανείσει άρχιζαν να ζητούν τα λεφτά τους πίσω, γιατί πίστευαν ότι δεν θα τα πάρουν. Αυτοί που είχαν δανειστεί αντιμετώπιζαν προβλήματα αποπληρωμής των υποχρεώσεών τους, γιατί η οικονομική δραστηριότητα προσαρμοζόταν σε χαμηλότερα επίπεδα. Έτσι, προσγειώθηκαν απότομα ολόκληρες οικονομίες που είχαν στηθεί ή υπεραναπτυχθεί με δανεικά, όπως ήταν η Ισλανδία, το Ντουμπάι και η Ιρλανδία.

Ακολούθησε η Ελλάδα. Η κυβέρνηση Καραμανλή δεν έλαβε καμία πρόνοια για το έλλειμμα, το οποίο μεγάλωνε. Το αντιλήφθηκε μόνο λίγο πριν από τις εκλογές, όταν έλαβε κάποια μέτρα. Το χειρότερο ήταν ότι έκρυβε την πραγματικότητα από το λαό. Ακόμη και το έλλειμμα του 2006 - που ο Αλογοσκούφης έλεγε ότι το είχε ρίξει στο 2,9% - αποδείχθηκε ότι ήταν 3,6% σύμφωνα με τα στοιχεία που έστειλε η σημερινή κυβέρνηση στις Βρυξέλλες τον Μάρτιο του 2010. Το 2008 το έλλειμμα ανεβαίνει στο 7,7%.¹³

-
- ¹³ Κουτσοκώστας Κ., «Δημόσιο χρέος και εθνικές εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας», Σεπτέμβριος 2010

Ο δανεισμός της Ελλάδος ακολούθησε την εξής πορεία τα τελευταία χρόνια:

- Από το 1996-2001 : 29 δις ευρώ
- Από το 2001-2004 : 43 δις ευρώ
- Από το 2004-2009 : 186 δις ευρώ

μεγέθη που δείχνουν ότι από το 2004 και μετά η χώρα έχασε κάθε έλεγχο του δανεισμού της.

- Στις 3 Μαΐου 2010 η Ελλάδα αιτήθηκε : €80δις από τις χώρες του Ευρώ και €30δις από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(ΔΝΤ). Την αίτηση συνόδευαν 3 μνημόνια στα οποία περιέχονται τα πακέτα οικονομικών μέτρων¹⁴

➤ Η διακυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου (2009 – 2011)

Από το ξεκίνημα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2007 και μετά οι μηχανισμοί των αγορών είδαν αμέσως την αχίλλειο πτέρνα της ελληνικής οικονομίας, τα δυσανάλογα χαμηλά επιτόκια και το τεράστιο πλέον δημόσιο χρέος. Τα spreads (επιτόκια δανεισμού) άρχισαν να ανεβαίνουν, κάτι που θα οδηγούσε με μαθηματική βεβαιότητα σε παύση πληρωμών και αδυναμία πληρωμής ομολόγων. Αυτό φάνηκε στον ορίζοντα από τον Οκτώβριο του 2008 όταν κυβερνούσε ο Καραμανλής. Ο Καραμανλής τότε βρέθηκε σε μια πρωτοφανή κατάσταση όπου αισθανόταν ότι είχε μια βόμβα στα χέρια του έτοιμη να σκάσει.¹⁵

Το ύψος του ελλείμματος για το 2009 όδευε σε επίπεδα ανώτερα του 12% (αναθεωρήθηκε προσφάτως σε 13.6%). Τότε άρχισαν τα δεινά για τη χώρα. Η νέα κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου δεν μπόρεσε να κατανοήσει τη σοβαρότητα της κατάστασης. Προσπάθησε, περισσότερο μέσω της διπλωματικής οδού, να εξασφαλίσει συμπάθεια, αλλά καθυστέρησε αδικαιολόγητα στη λήψη μέτρων. Έτσι, οι ιδιωτικές διεθνείς εταιρείες αξιολόγησης του χρέους (κρίνουν εάν μία εταιρεία ή ένα κράτος έχει τη δυνατότητα να αποπληρώσει τα δάνεια και βαθμολογούν αναλόγως) υποβάθμισαν άμεσα την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας και στη συνέχεια των τραπεζών, οι οποίες τόσα χρόνια χρηματοδοτούσαν το δημόσιο χρέος (αγόραζαν ομόλογα του ελληνικού Δημοσίου). Η υποβάθμιση οδήγησε σε

• ¹⁴ βλέπε παράρτημα σελ 91

• ¹⁵ Κουτσοκώστας Κ., «Δημόσιο χρέος και εθνικές εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας», Σεπτέμβριος 2010

ρευστοποιήσεις ελληνικών ομολόγων προκαλώντας άνοδο των αποδόσεων. Έτσι ανέβηκαν και τα επιτόκια που η χώρα είναι υποχρεωμένη να πληρώνει προκειμένου να πάρει νέα δάνεια. Τα παραπάνω δημιούργησαν την κρίση του ελληνικού χρέους, που οδήγησαν στο ΔΝΤ.

Το πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα (δεδομένου ότι τα μέτρα που ήδη έχουν ληφθεί και θα ληφθούν στο μέλλον είναι εξαιρετικά σκληρά) εξαρτάται από την παγκόσμια οικονομία. Με τα περιοριστικά μέτρα που θα παρθούν από την ΕΕ και το ΔΝΤ αν η διεθνής οικονομία πάει καλά και ανακάμψει τότε και η Ελλάδα θα ανακάμψει γρήγορα και μάλιστα μεταμορφωμένη (ίσως σε 2-3 χρόνια). Αυτό το σενάριο όμως, έχει λίγες πιθανότητες να συμβεί, και αντίστοιχα θα είναι δύσκολο για την Ελλάδα να συμμετάσχει σε ένα τέτοιο σύντομο διεθνές οικονομικό αγώνα ταχύτητας.

Αν όμως η διεθνής οικονομία πάει μέτρια, που συγκεντρώνει μεγάλη πιθανότητα, τότε θα επέλθει μια παρατεταμένη περίοδο ύφεσης και στασιμότητας. Οι κρίσιμοι οικονομικοί δείκτες μπορεί να βελτιωθούν αλλά αν η πτώση του ΑΕΠ είναι μεγάλη και για πολλά χρόνια τότε η Ελλάδα θα είναι για πολύ καιρό πάνω στη λεπτή γραμμή της χρεωκοπίας παρόλο που θα λαμβάνει δύσκολα μέτρα.

Τέλος αξίζει να αναφερθούν ορισμένα «ελληνικά παράδοξα», κάποιες διαχρονικές στρεβλώσεις δηλαδή της οικονομίας μας οι οποίες και διαχρονικά διόγκωσαν το δημόσιο χρέος. Όμως λόγω της παγκόσμιας ύφεσης των τελευταίων ετών σήμερα είναι ανάγκη περισσότερο από κάθε άλλη φορά να παταχθούν άμεσα. Αυτά είναι¹⁶:

1. Η αδυναμία είσπραξης από το δημόσιο των άμεσων φόρων:

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι άμεσοι φόροι, δηλαδή οι φόροι που προκύπτουν από τη φορολόγηση του συνολικού εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, ήταν 4,4% του ΑΕΠ στην Ελλάδα το '88, όταν το ίδιο έτος ήταν 16,4% στο Βέλγιο, 11,7% στη Δανία, 7,6% στη Γαλλία, 12,9% στην Ιταλία κ.λπ. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα αντλούσε το χαμηλότερο ποσοστό άμεσων φόρων ανάμεσα σε όλες τις τότε χώρες-μέλη της Ε.Ε. Δέκα

• ¹⁶ Αγγελόπουλος Β., «Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα» Εκδόσεις ecomonia, Αθήνα, 2009

χρόνια μετά, το ποσοστό των άμεσων φόρων αυξήθηκε στο 8,5% όταν όμως ο μέσος όρος στην Ε.Ε. ήταν 12,1%. Το 2008 το ποσοστό για την Ελλάδα μειώνεται σε 7,7% όταν στην υπόλοιπη Ευρώπη ανεβαίνει στο 12,2%.

2. Οι τεράστιες αμυντικές δαπάνες:

Η Ελλάδα, χώρα της Ε.Ε. και ανατολικό σύνορο αυτής, ξοδεύει τεράστια ποσά για αμυντικές δαπάνες, οι οποίες ελάχιστα συνεισφέρουν στην εγχώρια παραγωγή. Σύμφωνα με την επίσημη λίστα της CIA, οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας αντιστοιχούν στο 4,3% του ΑΕΠ της. Στην ίδια λίστα, άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Πορτογαλία και το Βέλγιο εμφανίζονται με δαπάνες που αντιστοιχούν στο 2,3% και 1,3% αντίστοιχα. Εάν, λοιπόν, η Ελλάδα έριχνε τις δαπάνες της σε επίπεδα αντίστοιχα με αυτά της Πορτογαλίας, θα γλίτωνε περί τα 4 δισ. ευρώ ετησίως. Μέσα μια 10ετία, δηλαδή, θα μπορούσε να εξοικονομήσει 40 δισ. ευρώ και με τα σημερινά δεδομένα.

3. Η μεγάλη, δυσκίνητη και αντιπαραγωγική δημόσια διοίκηση

4. Τα έσοδα από τις αποκρατικοποιήσεις, δηλαδή από την πώληση δημόσιας περιουσίας αντί να αξιοποιούνται εξ' ολοκλήρου για τη μείωση του δημόσιου χρέους της χώρας κατευθύνονται σε κάθε λογής ενισχύσεις και επιδοτήσεις καταλήγοντας σε χέρια και τσέπες υμετέρων.

Αυτό το συμπέρασμα προέκυψε έπειτα από ερώτηση του βουλευτή του Συνασπισμού Π. Λαφαζάνη στη Βουλή, ο οποίος ζήτησε στοιχεία για το πού πάνε τα χρήματα των αποκρατικοποιήσεων. Από την εξέλιξη του ειδικού λογαριασμού προέκυψαν τα εξής:

Τα συνολικά έσοδα από το 2000 έως τις 31.10.2009 ανήλθαν σε 17.427.665.484 ευρώ, ενώ την ίδια περίοδο οι πληρωμές για να καλυφθούν ανάγκες του Δημοσίου ήταν 16.953.394.531 ευρώ. Από αυτά, μόνο 2.999.362.773 ευρώ χρησιμοποιήθηκαν για αντίστοιχη μείωση δημόσιου χρέους.

5. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας:

Η Ελλάδα εισάγει περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες από όσα εξάγει. Έτσι, η οικονομία λειτουργεί σε καθεστώς χαμηλής παραγωγικότητας και αναγκάζεται να δανείζεται για να διατηρεί ένα σταθερό βιοτικό επίπεδο. Όμως μακροπρόθεσμα αυτή η κατάσταση οδηγεί σε υποβάθμιση, καθώς μεταφέρονται συνεχώς πόροι και εισοδήματα στο εξωτερικό για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί πως ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ είναι πολύ μεγαλύτερος των πραγματικών επιτοκίων αποπληρωμής του δημόσιου χρέους για τις δεκαετίες 1960 και 1970. Την περίοδο αυτή η αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας δημιουργεί περιθώρια και δίνει τη δυνατότητα στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής για υλοποίηση ελλειμματικών κρατικών προϋπολογισμών, εάν και εφόσον είναι πολιτικά επιθυμητή. Βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε ότι την περίοδο αυτή η συσσώρευση δημόσιου χρέους δεν είχε πάρει τις εκρηκτικές διαστάσεις που πήρε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 μέχρι σήμερα. Σύμφωνα λοιπόν με το θεωρητικό πλαίσιο της ανάλυσης μας, δεν υπάρχει πρόβλημα φερεγγυότητας για τον ελληνικό δημόσιο τομέα μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, η δημοσιονομική και μακροοικονομική κατάσταση της χώρας άλλαξε αισθητά. Με βάση τον μέσον όρο για τη δεκαετία, ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας μειώθηκε σημαντικά, ενώ το βραχυχρόνιο πραγματικό επιτόκιο αυξήθηκε αρκετά ξεπερνώντας τον ρυθμό δυναμισμού της οικονομίας. Το μακροχρόνιο πραγματικό επιτόκιο συνέχισε να είναι αρνητικό. Από μια πρώτη ματιά, μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο δημόσιος τομέας εξακολουθεί να είναι φερέγγυος, και η δημοσιονομική πολιτική απολαμβάνει έναν υψηλό βαθμό ελευθερίας. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική διερεύνηση των στοιχείων αποκαλύπτει μια σημαντική αλλαγή στο μακροοικονομικό περιβάλλον λειτουργίας της οικονομίας.

Το πέρασμα σε υψηλά ονομαστικά και πραγματικά επιτόκια και ο χαμηλός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ ουσιαστικά θέτουν πρόβλημα φερεγγυότητας για τον δημόσιο τομέα από το τέλος της δεκαετίας του 1980 και κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας. Παρατηρούμε ότι τόσο το μακροχρόνιο, όσο και το βραχυχρόνιο

πραγματικό επιτόκιο κυμαίνονται σε πολύ υψηλά επίπεδα σε αντίθεση με τον ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας. Αυτή η νέα κατάσταση οδηγεί σε δημοσιονομική εμπλοκή, αφού τα συνεχιζόμενα ελλείμματα στον κρατικό προϋπολογισμό και η υπερσυσσώρευση δημόσιου χρέους στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας ουσιαστικά δημιουργούν πρόβλημα φερεγγυότητας για τον δημόσιο τομέα και θέτουν υπό αμφισβήτηση τις επιλογές δημοσιονομικής πολιτικής, μειώνοντας τον βαθμό ελευθερίας για την άσκηση επεκτατικής πολιτικής.

Στην Ελλάδα τα μακροχρόνια ελλείμματα των κρατικών προϋπολογισμών είναι μια λανθασμένη οικονομική πολιτική. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί πως σημαντικό ρόλο στη κατεύθυνση αυτή έπαιξε και η σταδιακή αλλαγή των χαρακτηριστικών του μακροοικονομικού περιβάλλοντος. Οι συνθήκες αυτές σε συνδυασμό με τα διαρκή κρατικά ελλείμματα και το σωρευμένο χρέος δημιούργησαν έναν αφερέγγυο δημόσιο τομέα από το 1988 και ύστερα. Η εξέλιξη αυτή σαφώς και είχε αρνητικές επιπτώσεις στην διεθνή αξιοπιστία της χώρας και προκάλεσε μείωση της δανειοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας.

Έτσι, σταδιακά το δημόσιο χρέος ξεπέρασε το 100% του ΑΕΠ και μπροστά σε αυτή την τόσο ασταθή κατάσταση των δημοσίων οικονομικών της χώρας μια σοβαρή προσπάθεια εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών της χώρας αποτέλεσε μονόδρομο. Στο πλαίσιο αυτό, έχει ξεκινήσει μια σοβαρή προσπάθεια μακροοικονομικής πολιτικής από το 2009 και ύστερα έτσι ώστε η χώρα σιγά – σιγά να ανακτήσει την δανειοληπτική της ικανότητα και να καταστεί ξανά φερέγγυα για τις διεθνείς αγορές. Για το λόγο αυτό εφαρμόζεται ένα πρόγραμμα σκληρής λιτότητας με μεγάλες περικοπές στο τομέα των δημοσίων δαπανών έτσι ώστε η ελληνική οικονομία να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική και παράξει πρωτογενή πλεονάσματα και να βελτιώσει το δημοσιονομικό της ισοζύγιο.

Τα τελευταία χρόνια έχουν διατυπωθεί πάρα πολλές απόψεις για το κατά πόσο το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα πετύχει τους στόχους του. Ορισμένοι υποστηρίζουν πως μόνο με αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία και σκληρή λιτότητα η Ελλάδα θα καταφέρει κάποια στιγμή να επανακτήσει τη φερεγγυότητα της και να γίνει ξανά αξιόπιστος εταίρος και συνομιλητής στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο γίγνεσθαι. Κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα οδηγεί τη χώρα στη

καταστροφή καθώς το μόνο που πετυχαίνει είναι να αναπαραγάγει το φαύλο κύκλο της οικονομικής στασιμότητας βυθίζοντας τη χώρα στην ύφεση και τους πολίτες στη φτώχεια και την εξαθλίωση.

3.2 Η μεγάλη φοροδιαφυγή

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής πρέπει να αποτελέσει ύψιστη προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Πράγματι, αν οι παρελθούσες κυβερνήσεις είχαν καταφέρει να συλλέξουν φόρους από όλους τους πολίτες σύμφωνα με τα πραγματικά τους εισοδήματα, το έλλειμμα θα ήταν πολύ μικρότερο και η Ελλάδα δεν θα αντιμετώπιζε το σημερινό πρόβλημα χρέους. Φυσικά, το έλλειμμα θα βρισκόταν σε χαμηλότερο επίπεδο ακόμη και παρά το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, αρκεί η κυβέρνηση να μείωνε τις δαπάνες της. Ωστόσο, οι δαπάνες της ελληνικής κυβέρνησης δεν βρίσκονται σε πολύ υψηλά επίπεδα σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ ζωτικοί τομείς, όπως η παιδεία και η υγεία, υποχρηματοδοτούνται. Εν ολίγοις, η πρώτη και κύρια επίπτωση της φοροδιαφυγής είναι ότι επιδεινώνει τα δημόσια οικονομικά και εμποδίζει την κυβέρνηση να παρέχει δημόσιες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.

Μία δεύτερη και εξίσου σημαντική επίπτωση της φοροδιαφυγής είναι η ανισότητα που προκαλεί στο φορολογικό σύστημα. Ένας βασικός στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η αναδιανομή του εισοδήματος από τους πλούσιους και περισσότερο τυχερούς στους φτωχούς και λιγότερο τυχερούς. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συλλογής υψηλότερων φόρων από τους πλούσιους και της χρησιμοποίησης των εσόδων για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών που ευνοούν εξίσου τους πλούσιους όσο και τους φτωχούς. Η φοροδιαφυγή υπονομεύει αυτόν τον σκοπό διότι γίνεται κυρίως από τους πλούσιους: τα πλουσιότερα νοικοκυριά στην Ελλάδα φοροδιαφεύγουν περισσότερο από τα φτωχότερα, όχι μόνο σε απόλυτο μέγεθος αλλά και αναλογικά με το εισόδημά τους¹⁷. Η αδικία που εισάγει η φοροδιαφυγή στο φορολογικό σύστημα έχει μία σημαντική πολιτική συνέπεια: υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και εμποδίζει την ικανότητα λήψης επώδυνων μεταρρυθμίσεων από την πλευρά της κυβέρνησης. Πράγματι, οι μεταρρυθμίσεις εκλαμβάνονται ως

¹⁷ Ματσαγγάνης και Φλεβοτόμου, 2010

ζημιωγόνες για τα φτωχότερα νοικοκυριά, τα οποία θεωρούν ότι επωμίζονται δυσανάλογο μερίδιο του φορολογικού βάρους.

Η φοροδιαφυγή έχει μία επιπρόσθετη αρνητική επίπτωση, η οποία δεν αναφέρεται συχνά αλλά είναι εξίσου σημαντική με τις άλλες δύο: ενισχύει τη χαμηλή τεχνολογία και τις δραστηριότητες χαμηλής ανάπτυξης εις βάρος της υψηλής τεχνολογίας και των δραστηριοτήτων υψηλής ανάπτυξης. Πράγματι, οι χαμηλές τεχνολογίες απαιτούν, κατά κανόνα, περιορισμένες επενδύσεις και εκτελούνται σε μικρή κλίμακα, π.χ. από αυτοαπασχολούμενους ή πολύ μικρές επιχειρήσεις, όπου η φοροδιαφυγή εντοπίζεται δύσκολα. Αντίθετα, οι υψηλές τεχνολογίες προϋποθέτουν μεγάλες επενδύσεις και εκτελούνται από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, όπου η φοροδιαφυγή εντοπίζεται ευκολότερα. Η φοροδιαφυγή από αυτοαπασχολούμενους και πολύ μικρές επιχειρήσεις υποχρεώνει την κυβέρνηση να διατηρεί πολύ υψηλό φορολογικό συντελεστή, ούτως ώστε να συλλέγει τους φόρους από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν εύκολα.

Με αυτόν τον τρόπο εμποδίζεται η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων και χάνονται τα οφέλη που αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν να αποφέρουν, όπως οι δραστηριότητες υψηλής ανάπτυξης και οι καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

Η φοροδιαφυγή έχει βαθιές ρίζες στην ελληνική οικονομία και δεν μπορεί να εξαλειφθεί εύκολα. Οι επιχειρήσεις που κατορθώνουν να φοροδιαφεύγουν είναι κατά κανόνα μικρές σε μέγεθος και δραστηριοποιούνται στη χαμηλή τεχνολογία και σε τομείς χαμηλής προστιθέμενης αξίας (π.χ. εστιατόρια και κέντρα διασκέδασης). Η κυβέρνηση, προκειμένου να αναπληρώσει την απώλεια εσόδων από αυτές τις επιχειρήσεις, αναγκάζεται να συλλέγει υψηλούς φόρους από επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν να φοροδιαφεύγουν και οι οποίες είναι κατά κανόνα μεγάλες σε μέγεθος και δραστηριοποιούνται σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και υψηλής προστιθέμενης αξίας. Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων και επηρεάζεται αρνητικά η ανάπτυξη στο σύνολο της οικονομίας.

Παράλληλα, ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η φοροδιαφυγή είναι βαθιά ριζωμένη είναι η έλλειψη κινήτρων για την πληρωμή των φόρων από τους

πολίτες. Η ενδυνάμωση αυτών των κινήτρων μπορεί να μειώσει σημαντικά τη φοροδιαφυγή.

Ορισμένα ενδεικτικά μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ανάχωμα στην αύξηση της φοροδιαφυγής στη χώρα μας είναι τα εξής:

- Τακτικοί έλεγχοι σε πρόσωπα και επιχειρήσεις, με βάση το προφίλ των φοροφυγάδων και τυχαία επιλογή. Η δημιουργία προφίλ θα επικεντρώνεται σε τύπους προσώπων και επιχειρήσεων που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες φοροδιαφυγής. Η τυχαία επιλογή θα δημιουργήσει πιθανότητες ελέγχου ακόμη και ατόμων που δεν διαθέτουν το προφίλ φοροφυγάδων. Η σημαντικότερη δυσκολία ως προς την οργάνωση τέτοιων ελέγχων έγκειται στην αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς. Ένας τρόπος με τον οποίο τέτοια φαινόμενα μπορούν να προληφθούν είναι η περάτωση του συνόλου της διαδικασίας μέσω αλληλογραφίας, όπου τα πρόσωπα και οι επιχειρήσεις υπό έλεγχο οφείλουν να παρέχουν τα απαιτούμενα στοιχεία χωρίς να συναντήσουν τους υπαλλήλους της εφορίας. Το προσωπικό που χειρίζεται την υπόθεση θα πρέπει να παραμένει ανώνυμο και το σύνολο της αλληλογραφίας θα πρέπει να υπογράφεται από άτομο που διαθέτει συνολική ευθύνη χωρίς άμεση εμπλοκή. Οι ποινές θα πρέπει να είναι αντίστοιχες με το αδίκημα και οι σοβαροί παραβάτες θα πρέπει να διώκονται στα ποινικά δικαστήρια. Οι παραβάτες με μικρότερα αδικήματα θα πρέπει να τιμωρούνται με πρόστιμα, ανάλογα με το ύψος του φόρου που δεν έχουν πληρώσει.
- Η καταβολή χρημάτων για την κάλυψη πολλών ιατρικών υπηρεσιών θα πρέπει να πραγματοποιείται όχι μεταξύ γιατρού και ασθενή αλλά απευθείας μέσω του ταμείου ή της εταιρείας ασφάλισης υγείας του ασθενή. Η δυνατότητα φοροδιαφυγής ελαττώνεται σημαντικά για πληρωμές που πραγματοποιούνται μέσω αυτής της διαδικασίας.
- Η διαδικασία διασταύρωσης των αποδείξεων και των φορολογικών δηλώσεων πρέπει να πραγματοποιείται αυτόματα. Επιπλέον, για να ενισχυθεί ο ρόλος των αποδείξεων στη βελτίωση των φορολογικών εσόδων, αξίζει να διερευνηθεί η πιθανότητα να αυξηθεί η έκπτωση φόρου για συγκεκριμένες δαπάνες, ακόμη και εις βάρος κάποιων φορολογικών εσόδων. Με αυτόν τον τρόπο, θα σημειωθεί μία μεταστροφή της νοοτροπίας και θα θεωρείται πλέον

αυτονόητο να παρέχει κανείς αποδείξεις για υπηρεσίες και να δηλώνει τους φόρους του.

3.3 Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας

Προκειμένου οι Έλληνες πολίτες να έχουν πρόσβαση σε καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και υψηλά εισοδήματα, και αυτό να συμβαίνει σε βιώσιμη βάση, η οικονομία πρέπει να είναι ανταγωνιστική. Αν η οικονομία δεν είναι ανταγωνιστική και τα εισοδήματα εξακολουθούν να είναι υψηλά, αυτό απαραίτητα σημαίνει ότι χρήματα εισρέουν από το εξωτερικό υπό μορφή μεταβιβάσεων ή εξωτερικού δανεισμού. Και στις δύο περιπτώσεις, τα υψηλά εισοδήματα δεν είναι βιώσιμα: Οι μεταβιβάσεις της ΕΕ δεν θα υφίστανται για πάντα και ο εξωτερικός δανεισμός συνεπάγεται χαμηλά εισοδήματα στο μέλλον. Οι επιδόσεις της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία αποδεικνύουν τη σημασία της ανταγωνιστικότητας¹⁸.

Κατά τη χρονική περίοδο 2000-8, η Ελλάδα αύξησε το ΑΕΠ της με ρυθμό διπλάσιο του μέσου όρου των 27 χωρών της ΕΕ και μείωσε το ποσοστό της ανεργίας με επίσης διπλάσιο ρυθμό. Η ταχεία αύξηση του ΑΕΠ αντικατοπτρίστηκε και στα εισοδήματα, τα οποία αυξήθηκαν ταχύτερα στην Ελλάδα από ό,τι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Όπως όμως έγινε σαφές κατά την πρόσφατη κρίση, αυτός ο ρυθμός ανάπτυξης δεν ήταν βιώσιμος διότι δεν οφειλόταν σε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Πράγματι, η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας, η οποία ήταν ήδη χαμηλή εντός της ΕΕ στην αρχή της τελευταίας δεκαετίας, μειώθηκε ακόμη περισσότερο.

Η ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας την περίοδο 2000-8 οφειλόταν κυρίως στα χρήματα που δανειζόταν οι κυβερνήσεις από το εξωτερικό και με τα οποία τροφοδοτούσαν την οικονομία. Για παράδειγμα, κάποια από τα χρήματα αυτά δαπανήθηκαν σε δημόσιες υποδομές, προκαλώντας έτσι αύξηση της δραστηριότητας και δημιουργία θέσεων εργασίας στον κατασκευαστικό κλάδο. Η ανάπτυξη και η

• ¹⁸ Λιαργκόβας Π., «Ξένες άμεσες επενδύσεις και ανταγωνιστικότητα» εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2007

δημιουργία θέσεων εργασίας μεταφέρθηκαν και σε άλλους τομείς της οικονομίας, καθώς όσοι απολάμβαναν αυξημένα εισοδήματα ξόδευαν περισσότερο σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες. Για παράδειγμα, όσοι απασχολούνταν στον κατασκευαστικό κλάδο μπορούσαν να ξοδεύουν περισσότερα χρήματα σε διακοπές, αυξάνοντας έτσι τη δραστηριότητα και δημιουργώντας θέσεις εργασίας στον τουριστικό κλάδο, και ούτω καθεξής. Ο εξωτερικός δανεισμός δεν αποτελεί πλέον επιλογή για την Ελλάδα. Η χώρα πρέπει να αποπληρώσει το χρέος της. Το γεγονός αυτό προκαλεί μεγάλη ανησυχία, δεδομένου ότι η διαδικασία που περιγράφηκε στην προηγούμενη παράγραφο μπορεί να αντιστραφεί, δηλαδή να σημειωθεί συρρίκνωση των θέσεων εργασίας και των εισοδημάτων για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η αρνητική ανάπτυξη έχει ξεκινήσει ήδη: για παράδειγμα, το πραγματικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε το 2009.

Η μόνη λύση για την αποφυγή μιας παρατεταμένης κρίσης στην Ελλάδα και για την αύξηση των εισοδημάτων σε βιώσιμη βάση έγκειται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Το μόνο πλεονέκτημα που προκύπτει από την απογοητευτικά χαμηλή ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας είναι ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης και ανάπτυξης.

Μία οικονομία είναι ανταγωνιστική όταν επιτρέπει στις επιχειρήσεις και στους εργαζόμενους να είναι παραγωγικοί. Όταν η παραγωγικότητα είναι υψηλή, οι επιχειρήσεις μπορούν να πληρώνουν υψηλούς μισθούς, και έτσι τα εισοδήματα είναι υψηλά. Επιπλέον, η οικονομία είναι σε θέση να προσελκύσει επενδύσεις από ξένες επιχειρήσεις, γεγονός που δημιουργεί περισσότερες θέσεις εργασίας και αυξάνει περαιτέρω τα εισοδήματα. Ο κύριος παράγοντας που καθορίζει την ανταγωνιστικότητα είναι το σύνολο των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των αγορών. Αυτοί οι κανόνες πρέπει να προωθούν τον ανταγωνισμό, τις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα. Κανόνες που έχουν σχεδιαστεί καλά και εφαρμόζονται αυστηρά μπορούν να καταστήσουν μία χώρα ανταγωνιστική και εύπορη.

Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας δεν οφείλεται στην έλλειψη κανόνων. Πράγματι, η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες με το πιο περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο στον ΟΟΣΑ: η αγορά προϊόντων (αγαθά και υπηρεσίες) είναι η αυστηρότερα ρυθμιζόμενη μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ ενώ η αγορά εργασίας βρίσκεται στην

πέμπτη θέση (δείκτες ρύθμισης της αγοράς προϊόντων του ΟΟΣΑ το 2008, δείκτες προστασίας της απασχόλησης του ΟΟΣΑ το 2008). Πολλές από τις ρυθμίσεις δημιουργούν σοβαρά εμπόδια στον ανταγωνισμό, τις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα και πρέπει να καταργηθούν. Παράλληλα, οι λίγες ρυθμίσεις που προωθούν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών δεν εφαρμόζονται όσο αυστηρά απαιτείται. Δεδομένου ότι η ελληνική οικονομία διέπεται από αυστηρές και αναποτελεσματικές ρυθμίσεις, η μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου θα επιφέρει μεγάλα οφέλη.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ¹⁹ μία εκ βάθρων μεταρρύθμιση μπορεί από μόνη της να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, και εν τέλει τα εισοδήματα των Ελλήνων πολιτών, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 15%. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αντιστραφούν πλήρως οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στα εισοδήματα.

Εφόσον η μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου μπορεί να επιφέρει σημαντικά οφέλη, για ποιο λόγο δεν έχει υλοποιηθεί ακόμη σε σημαντικό βαθμό; Η απροθυμία λήψης μεταρρυθμίσεων οφείλεται εν μέρει σε πολιτικές πιέσεις από μειοψηφίες που θα ζημιωθούν από συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις. Για παράδειγμα, ρυθμίσεις που απαγορεύουν την είσοδο σε έναν βιομηχανικό κλάδο ή επάγγελμα και ως εκ τούτου εμποδίζουν τον ανταγωνισμό, ωφελούν τις επιχειρήσεις του συγκεκριμένου κλάδου ή τα μέλη αυτού του επαγγέλματος, διότι τους επιτρέπουν να χρεώνουν υψηλές τιμές.

Επομένως, οι εκπρόσωποι του κλάδου ή του επαγγέλματος ακούν πολιτικές πιέσεις ώστε να διατηρηθεί το υπάρχον ρυθμιστικό πλαίσιο. Ένας επιπρόσθετος λόγος για τον οποίο η μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου δεν αποτελεί προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα είναι ότι το ευρύτερο κοινό δεν έχει κατανοήσει πλήρως τα πλεονεκτήματά της. Πράγματι, επικρατεί η αντίληψη ότι οι αγορές πρέπει να λειτουργούν κάτω από ένα πολύ περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο γιατί προκαλούν ανεπιθύμητα αποτελέσματα όταν λειτουργούν πιο ελεύθερα. Αυτή η αντίληψη δικαιολογείται μερικώς από την εμπειρία που έχει αποκομίσει το κοινό: η απελευθέρωση των αγορών στην Ελλάδα έχει οδηγήσει πολλές φορές στην αύξηση

• ¹⁹ Scarpetta και Tressel, 2002

των τιμών. Η αντίληψη, ωστόσο, είναι λανθασμένη διότι οι αγορές δεν απελευθερώθηκαν ουσιαστικά αλλά μόνο εικονικά: το ρυθμιστικό πλαίσιο που εμποδίζει την είσοδο σε νέες επιχειρήσεις διατηρήθηκε ενώ απελευθερώθηκε μόνο η ικανότητα των υπάρχουσών επιχειρήσεων να αυξήσουν τις τιμές. Όπως ήταν αναμενόμενο, η επακόλουθη άνοδος των τιμών ενίσχυσε την υποψία του κοινού προς τις ελεύθερες αγορές. Αν η είσοδος σε νέες επιχειρήσεις είχε απελευθερωθεί όπως και οι τιμές, το αποτέλεσμα θα ήταν η μείωση των τιμών και η απελευθέρωση της αγοράς θα ήταν προς πραγματικό όφελος του κοινού.

Σε συνδυασμό με τη θέσπιση σωστών κανόνων λειτουργίας των αγορών, απαραίτητο συστατικό για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας είναι ένα μορφωμένο εργατικό δυναμικό: με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η παραγωγικότητα των υπάρχουσών επιχειρήσεων και προσελκύονται νέες, ιδιαίτερα όσες απασχολούνται στον τομέα των προηγμένων τεχνολογιών και δραστηριοτήτων υψηλής ανάπτυξης.

Κλείνοντας είναι σκόπιμο να αναφερθούν κάποιες προτάσεις οι οποίες κατά καιρούς έχουν συζητηθεί στο πλαίσιο της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Μία ζωτικής σημασίας μεταρρύθμιση θα μπορούσε για παράδειγμα να είναι η δραστική μείωση των ρυθμίσεων που εμποδίζουν την είσοδο νέων παικτών σε πολλούς επιχειρηματικούς κλάδους και επαγγέλματα. Η μείωση των αποκαλούμενων «φραγμών εισόδου» ενισχύει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας για δύο λόγους. Πρώτον, οι νέες επιχειρήσεις που εισέρχονται στον κλάδο μπορεί να είναι περισσότερο παραγωγικές από τις υπάρχουσες, διότι διαθέτουν βελτιωμένη τεχνολογία και καλύτερες ιδέες. Έτσι αυξάνεται η παραγωγικότητα στο σύνολο του κλάδου. Δεύτερον, ακόμη και αν οι νέες επιχειρήσεις είναι εξίσου παραγωγικές με τις υπάρχουσες, ο ανταγωνισμός εντείνεται λόγω της αύξησης του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων. Οι τιμές συνεπώς μειώνονται και ωφελούνται επιχειρήσεις σε άλλους κλάδους, οι οποίες χρησιμοποιούν για την παραγωγή τους τα προϊόντα του συγκεκριμένου κλάδου. Η μείωση του κόστους αυτών των επιχειρήσεων οδηγεί σε αύξηση της παραγωγικότητάς τους.

Τα εμπόδια που δημιουργεί το ρυθμιστικό πλαίσιο μπορούν να έχουν πολλές μορφές. Ορισμένες από αυτές τις ρυθμίσεις καταργήθηκαν την προηγούμενη δεκαετία σε συγκεκριμένους τομείς, εν μέρει λόγω πίεσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσες εξακολουθούν να υφίστανται θα πρέπει επίσης να καταργηθούν.

Κάποιοι άλλοι φραγμοί εισόδου οφείλονται σε γραφειοκρατικά εμπόδια που επιβάλλει η κυβέρνηση στις επιχειρήσεις και τους πολίτες. Για παράδειγμα, μία νέα επιχείρηση που επιθυμεί να κατασκευάσει ένα εργοστάσιο πρέπει να αποκτήσει μία σειρά αδειών από πολλές διαφορετικές υπηρεσίες, οι οποίες απαιτούν την εκπλήρωση πολύπλοκων νομικών προϋποθέσεων. Αυτό παρέχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της διαφθοράς. Πράγματι, μία εταιρεία έχει κίνητρο να δωροδοκήσει διεφθαρμένους κρατικούς λειτουργούς, ώστε να παρακάμψει τα γραφειοκρατικά εμπόδια και να εισέλθει στον κλάδο. Παράλληλα, οι υπάρχουσες εταιρείες του κλάδου έχουν κίνητρο να δωροδοκήσουν, ούτως ώστε να αποτραπεί η είσοδος σε νέες επιχειρήσεις.

Για τη μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων εισόδου απαιτείται απλοποίηση και αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη σύσταση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, η απουσία χωροταξικών νόμων καθιστά την απόκτηση πολεοδομικής άδειας μία πολύπλοκη και διφορούμενη διαδικασία, η οποία προωθεί τη διαφθορά. Επιπλέον, οι επενδύσεις θα τονωθούν πολύ πιο αποτελεσματικά από τη μείωση της γραφειοκρατίας παρά από τυχόν κρατικές επιδοτήσεις, οι οποίες συνήθως χαρακτηρίζονται από ευνοιοκρατία και φαινόμενα διαφθοράς.

Τέλος, τα γραφειοκρατικά εμπόδια εισόδου είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τις ξένες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν είναι οικείες με την ελληνική νομοθεσία και κουλτούρα. Πράγματι, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένες: μεταξύ του 2003 και του 2008 αντιπροσώπευαν μόνο το 1% του ΑΕΠ. Ο μέσος όρος στις 30 χώρες του ΟΟΣΑ ήταν 4.1%, και η Ελλάδα κατατάσσεται στην τέταρτη θέση από το τέλος. Ακόμη και χωρίς ρυθμιστικά εμπόδια εισόδου, κάποιοι κλάδοι μπορούν να υποστηρίξουν μόνο ένα μικρό αριθμό επιχειρήσεων, διότι το μέγεθος της αγοράς είναι μικρό αναλογικά με την κλίμακα στην οποία οι επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργούν σημειώνοντας κέρδος. Για παράδειγμα, υπάρχουν λιγότερες αεροπορικές

εταιρείες από ό,τι επιχειρήσεις οδικών μεταφορών διότι οι πρώτες πρέπει να λειτουργούν σε μεγάλη κλίμακα για να σημειώσουν κέρδος. Ένας επιχειρηματικός κλάδος που μπορεί να υποστηρίξει μόνο ένα μικρό αριθμό επιχειρήσεων είναι επιρρεπής σε μονοπωλιακές πρακτικές, π.χ. οι επιχειρήσεις δημιουργούν ένα καρτέλ και χρεώνουν υψηλές τιμές στους καταναλωτές. Η ρύθμιση σε τέτοιους κλάδους πρέπει να στοχεύει στον εντοπισμό και τη δίωξη μονοπωλιακών πρακτικών.

Στην Ελλάδα, αρμόδια για αυτή τη δραστηριότητα είναι η Επιτροπή Ανταγωνισμού (ΕΑ). Παρόλο που η ΕΑ έχει κάνει κάποια βήματα προόδου την τελευταία δεκαετία, υστερεί σε αποτελεσματικότητα συγκριτικά με αντίστοιχους οργανισμούς σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Οι επιχειρήσεις που ακολουθούν μονοπωλιακές πρακτικές συχνά δεν διώκονται ενώ επιχειρήσεις που δεν εμπλέκονται σε τέτοιες πρακτικές βρίσκονται κάποιες φορές στο στόχαστρο λόγω πολιτικών ή άλλων λόγων. Η ΕΑ πρέπει να επιδιώκει την εφαρμογή της νομοθεσίας με διαφάνεια και συνέπεια, τηρώντας τις βέλτιστες πρακτικές της ΕΕ. Τα οφέλη αυτής της στρατηγικής θα είναι σημαντικά: οι τιμές θα μειωθούν σε πολλούς κλάδους ενώ θα αυξηθεί η απασχόληση και η παραγωγικότητα στο σύνολο της οικονομίας. Η ΕΑ πρέπει να ενδυναμωθεί μέσω ανθρωπίνων πόρων, να καταστεί ανεξάρτητη από την κυβέρνηση και να λογοδοτεί για τις αποφάσεις της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

4.1 Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Για την ελληνική οικονομία, η παγκόσμια οικονομική κρίση που διανύουμε αποτέλεσε την αφορμή έτσι ώστε η κρίση δανεισμού της χώρας να μετατραπεί σε κρίση χρέους.

Σε αυτό το τόσο αρνητικό περιβάλλον ήταν λογικό πως οι ελληνικές τράπεζες δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστες. Ακόμη και σήμερα, παρότι από το 2010 η παγκόσμια οικονομία έχει δείξει κάποια μικρά σημάδια ανάκαμψης, οι ελληνικές τράπεζες καλούνται να αντιμετωπίσουν σημαντικές προκλήσεις όπως η μείωση της ρευστότητας της οικονομίας, η συνέχιση των αρνητικών ρυθμών ανάπτυξης και τη συνεχή αύξηση των καθυστερούμενων δανείων εξαιτίας της αδυναμίας των πολιτών να τα αποπληρώσουν. Όλες αυτές οι προκλήσεις απειλούν καθημερινά τη βιωσιμότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Μετά την έκρηξη της «φούσκας των ακινήτων» στις ΗΠΑ τα προβλήματα αδυναμίας δανεισμού από τη διατραπεζική αγορά έπληξαν κύρια το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας. Η αδυναμία των ελληνικών τραπεζών να δανειστούν φθηνό χρήμα αύξησε τα επιτόκια και έπληξε τους μικρούς δανειολήπτες και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τη «ραχοκοκαλιά» δηλαδή της ελληνικής οικονομίας προκαλώντας άμεσο αντίκτυπο στην αγοραστική δύναμη των πολιτών²⁰.

Είναι γεγονός πως οι ελληνικές τράπεζες στην αρχή υποτίμησαν τη κρίση καθώς λόγω τις μικρής τους έκθεσης στα σύνθετα τοξικά ομόλογα της αγοράς ακινήτων

• ²⁰ Γκόρτσος Χ., «Τραπεζικό περιβάλλον: Τραπεζικό δίκαιο», Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2000

θεώρησαν πως θα μείνουν σχεδόν ανεπηρέαστες. Όμως ως αποτέλεσμα του τεράστιου δημοσίου χρέους και του πιθανού κινδύνου χρεοκοπίας της χώρας οι ελληνικές τράπεζες, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αποκλείστηκαν βίαια θα μπορούσαμε να πούμε από τις διεθνείς αγορές. Αυτή η ομολογουμένως πρωτόγνωρη εξέλιξη απείλησε μέχρι και τη βιωσιμότητα τους²¹.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έζησε μια «χρυσή πενταετία» τη περίοδο πριν και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας (2002 – 2007). Στα χρόνια αυτά το βιοτικό επίπεδο των ελλήνων αυξήθηκε σημαντικά εξαιτίας των δανειακών χρημάτων τα οποία και έρχονταν από την ΕΚΤ προκειμένου να στηρίξουν τις Ολυμπιακές υποδομές της χώρας. Επίσης, το επιτόκιο δανεισμού της χώρας (spread) είχε πέσει στα ιστορικά χαμηλά και η Ελλάδα η οποία άνηκε στην «ομπρέλα προστασίας» της ευρωζώνης δανειζόταν από τις αγορές με 1,5%. Οι τράπεζες λόγω του υπερδανεισμού και της υπερκατανάλωσης των πολιτών παρουσίαζαν κάθε χρόνο ολοένα και μεγαλύτερα κέρδη. Ως συνέπεια αυτής της εξέλιξης ξένοι τραπεζικοί όμιλοι όπως η Societe Generale και η Credit Agricole έσπευσαν να επενδύσουν στις κερδοφόρες ελληνικές τράπεζες. Αξιοσημείωτη ήταν επίσης και η κυριαρχία των ελληνικών τραπεζών σε όλες σχεδόν τις βαλκανικές χώρες.

Όλα αυτά μέχρι το Σεπτέμβριο του 2008 όπου η χρεοκοπία της Lehman Brothers αναστατώνει τις αγορές. Μέσα αυτό το κλίμα σταδιακά η τραπεζική αγορά καθίσταται ανενεργή καθώς τα επιτόκια αυξάνονται συμπεριλαμβάνοντας πλέον και τον πιστωτικό κίνδυνο, ενώ η έκδοση ομολόγων αναβάλλεται. Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης οι καταθέτες χάνουν σταδιακά την εμπιστοσύνη τους στο τραπεζικό σύστημα και αναζητούνται τρόποι ώστε οι τράπεζες να προλάβουν μια ενδεχόμενη, καταστροφική φυγή κεφαλαίων. Αρχικά, το πρόβλημα της φυγής κεφαλαίων αντιμετωπίζεται με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου για καταθέσεις έως 100.000 ευρώ για κάθε καταθέτη. Τελικά όμως καθώς αυτό από μόνο του δεν ήταν αρκετό σχεδιάζεται και υλοποιείται από τη κυβέρνηση ένα πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών ώστε να αυτές να συνεχίσουν να χρηματοδοτούν την πραγματική οικονομία.

-
- ²¹ Μιχαλόπουλος Γ., «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank, 2011

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι πως παρότι ο δανεισμός των ευρωπαϊκών τραπεζών από ΕΚΤ παρουσιάζει μειωτικές τάσεις από το τέλος του 2009 και μετά καθώς το επιτόκιο δανεισμού της ΕΚΤ είναι πιο ακριβό από αυτά της διατραπεζικής αγοράς, ο ρυθμός δανεισμού των ελληνικών τραπεζών αυξάνεται. Από τις αρχές του 2010 η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ υπερβαίνει τα ανεκτά όρια και η ανάγκη δανεισμού τους είναι άμεση καθώς υπάρχουν παλαιότερα ομόλογα τα οποία πρέπει να πληρωθούν. Επίσης, οι ελληνικές τράπεζες κατέχουν μεγάλα ποσά από ελληνικά ομόλογα τα οποία εξαιτίας της άσχημης οικονομικής κατάστασης της χώρας συνεχώς υποβαθμίζονται. Έτσι οι τράπεζες καταγράφουν ζημιές. Ταυτόχρονα, η ελληνική οικονομία μπήκε σε νέες περιπέτειες εξαιτίας της αποκάλυψης του πραγματικού μεγέθους του δημοσιονομικού προβλήματος της χώρας.

Το γεγονός αυτό ήταν θα μπορούσαμε να πούμε η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι καθώς έπληξε κύρια την αξιοπιστία της χώρας και αποτέλεσε την αρχή δυσμενών εξελίξεων για τις ελληνικές τράπεζες. Άμεσα σταματά ο δανεισμός των ελληνικών τραπεζών από τις διεθνείς αγορές και η εξέλιξη αυτή οδηγεί τις τράπεζες σε σκληρό ανταγωνισμό για προσέλκυση των εγχώριων καταθέσεων, της μοναδικής πηγής χρηματοδότησης που πλέον τους έχει απομείνει.

Όπως είναι λογικό η διεθνής κοινότητα ανησυχεί έντονα για τη βιωσιμότητα του τραπεζικού συστήματος στη Ελλάδα. Αυτή η διεθνής ανησυχία σε συνδυασμό με τις συνεχείς υποβαθμίσεις των ελληνικών τραπεζών από τους οίκους αξιολόγησης κάνουν χειρότερο το ήδη αρνητικό κλίμα. Η κατάσταση του τραπεζικού συστήματος της χώρας δείχνει να εκτροχιάζεται όταν τίθεται ζήτημα αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους της χώρας μέσα από ένα haircut των ομολόγων του δημοσίου. Πλήθος καταθετών, μετά τα γεγονότα του Μάιου του 2010 σπεύδει στις τράπεζες και κάνει μαζικές αναλήψεις καταθέσεων. Τα χρήματα αυτά αποσύρονται από την ελληνική αγορά και καταλήγουν είτε στη καλύτερη περίπτωση στις θυγατρικές των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, π.χ στη Κύπρο είτε κρυμμένα στα σπίτια των ελλήνων, κάτω από στρώματα, χτισμένα με τοίχους κτλ. Η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος και έτσι της πραγματικής οικονομίας βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά κόνοντας έτσι την ανάγκη να της προσφυγής της χώρας, υπό το φόβο της χρεοκοπίας, στο μηχανισμό στήριξης επιβεβλημένη.

Ύστερα από αυτή τη περίοδο αναταραχής η πορεία των ελληνικών τραπεζών είναι άμεσα εξαρτώμενη από τη πορεία της ελληνικής οικονομίας. Πλέον οι ελληνικές τράπεζες χρηματοδοτούνται με ενέσεις ζωής από το μηχανισμό στήριξης ΕΚΤ και ΔΝΤ με την υποχρέωση όμως αυτές όπως και οι έλληνες πολίτες στο σύνολο τους να οδηγηθούν σε μεγάλες θυσίες. Για τους Ευρωπαίους τα μέτρα αυτά θέτουν μεν την Ελλάδα υπό την προστασία ενός μηχανισμού αποτρέποντας τους κερδοσκόπους να ποντάρουν στη χρεοκοπία της χώρας, από την άλλη όμως υπάρχει έντονη αμφιβολία κατά πόσο τα μέτρα που εφαρμόζει η τρόικα, καθώς η ύφεση βαθαίνει στη χώρα, θα βοηθήσουν την Ελλάδα να βγει σύντομα ξανά στις αγορές ώστε να μπορεί να δανειστεί.

Η αμφιβολία αυτή και η αβεβαιότητα για μέλλον διαρκεί έως και σήμερα και δεν φαίνεται να μπορεί να αλλάξει άμεσα. Ενδεικτικό στοιχείο είναι πως το σύνολο του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ αγγίζει τα 95 δις. ευρώ στις αρχές του 2011 έναντι 50 δις. ευρώ στο τέλος του 2009. Σημαντικό στοιχείο είναι επίσης ότι πλέον η εξάρτηση από την ΕΚΤ καλύπτει το 18% των στοιχείων του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών έναντι 3% του συνόλου των τραπεζών στην ΕΕ. Η κατάσταση γίνεται ακόμη πιο δύσκολη εξαιτίας της οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας και κατ' επέκταση και του τραπεζικού συστήματος της χώρας στη κατηγορία μη διαβαθμισμένης επενδυτικής ικανότητας (junk) από τους περισσότερους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης.

Τέλος, οι συνεχείς υποβαθμίσεις έχουν επίπτωση και στη χρηματοδότηση μέσω της ΕΚΤ με δύο τρόπους. Πρώτον, η αποτίμηση των ελληνικών ενεχύρων στην ΕΚΤ χειροτερεύει συνεχώς και δεύτερον, τα haircuts κλιμακώνονται. Αυτή η δύσκολη πραγματικότητα πιέζει περαιτέρω τους ισολογισμούς των τραπεζών καθώς οδηγεί σε σημαντικό έλλειμμα χρηματοδότησης το οποίο και πρέπει συνεχώς να καλύπτεται με δανεισμό από την ΕΚΤ και το ΔΝΤ.

Μετά τη σύντομη ιστορική αναδρομή ας δούμε οι ελληνικές τράπεζες πως αντιμετωπίζουν σήμερα τη χρηματοοικονομική κρίση.

Είναι γεγονός πως η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών παρουσιάζει εξαιρετικές δυσκολίες εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης η οποία

μετεξελίχθηκε σε κρίση δανεισμού της Ελλάδας, πλήττοντας έτσι την αξιοπιστία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Επίσης, λόγω της συνεχιζόμενης ύφεσης και της μείωσης του εισοδήματος των πολιτών παρατηρείται μια μείωση των καταθέσεων λόγω της ανάγκης των πολιτών οι οποίοι ρίχνουν τις αποταμιεύσεις τους στη κατανάλωση ώστε να διατηρήσουν ένα καλό επίπεδο ζωής.

Τα τελευταία χρόνια οι τράπεζες είδαν την υψηλή κερδοφορία των περασμένων ετών να εξαφανίζεται. Οι επισφαλείς απαιτήσεις (μη εξυπηρετούμενα δάνεια, πιστωτικές κάρτες και άλλα χρηματοοικονομικά προϊόντα) έκαναν την εμφάνιση τους εξαιτίας της αδυναμίας των πολιτών να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Επιπλέον, εξαιτίας της έλλειψης ρευστότητας οι τράπεζες, σήμερα, ανταγωνίζονται έντονα η μία την άλλη ώστε να μπορέσουν να προσελκύσουν τις καταθέσεις των πολιτών παρέχοντας υψηλά επιτόκια στις προθεσμιακές τους καταθέσεις. Με απλά λόγια μπροστά στο κίνδυνο να μείνουν χωρίς κεφάλαια αναγκάζονται πλέον και αυτές να δανειστούν ακριβό χρήμα.

Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν το 2010 σημαντική μείωση των κερδών προ φόρων. Η μεγάλη αυτή μείωση ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων όπως μεταξύ άλλων: της μείωσης των λειτουργικών εξόδων, της πολιτικής σχηματισμού αυξημένων προβλέψεων που ακολουθήθηκε, της καταγραφής ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος²² το 2010 αυξήθηκαν τα δάνεια σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων καταναλωτικής πίστης. Η αύξηση αυτή οφείλεται στην περαιτέρω επιδείνωση του οικονομικού κλίματος στη Ελλάδα αλλά κυρίως οφείλεται στα ολοένα και χαμηλότερα εισοδήματα των ελληνικών νοικοκυριών. Ταυτόχρονα, στη κατεύθυνση αυτή οι τράπεζες από το 2010 και μετά ξεκίνησαν μία πιο συντηρητική πολιτική δανεισμού με σκοπό τη μείωση του φαινομένου των καθυστερήσεων.

Παρά όλες αυτές τις προκλήσεις που αντιμετώπισε το τραπεζικό σύστημα της χώρας και με τη βοήθεια του μηχανισμού στήριξης κατάφερε να μείνει όρθιο καθώς με τον ένα ή τον άλλο τρόπο καμία ελληνική τράπεζα δεν οδηγήθηκε σε πτώχευση. Για να

• ²² Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, « Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010», Ιούνιος 2011

προλάβουν τα χειρότερα και ενδεχομένως ένα δεύτερο κύμα κρίσης οι ελληνικές τράπεζες στο σύνολο τους έθεσαν ως προτεραιότητα τους εξής στόχους:

1. Τη διασφάλιση της ρευστότητας και της κεφαλαιακής τους επάρκειας
2. Τη διασφάλιση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου
3. Τη συγκράτηση του κόστους λειτουργίας

Μπορούμε επομένως να πούμε πως οι ελληνικές τράπεζες έχουν καταφέρει να ξεπεράσουν σχετικά ανώδυνα την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση εξαιτίας της μικρής τους έκθεσης στα τοξικά ομόλογα που την προκάλεσαν. Σήμερα, το τραπεζικό σύστημα δοκιμάζεται κυρίως της δημοσιονομικής κρίσης που πλήττει τη χώρα και λόγω των συνεχών υποβαθμίσεων που υφίστανται από τους οίκους αξιολόγησης.

Αυτή η αξιοσημείωτη αντοχή που έδειξε και συνεχίζει να δείχνει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μπορεί να εξηγηθεί μέσα από μια σειρά παραγόντων ορισμένοι από τους οποίους είναι οι παρακάτω:

- Οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν εκτεθεί στα τοξικά χρηματοοικονομικά προϊόντα τα οποία αποτέλεσαν την αιτία της τρέχουσας οικονομικής κρίσης
- Προχώρησαν έγκαιρα στην αύξηση των προβλέψεων τους έναντι των επισφαλών απαιτήσεων
- Είχαν ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα μέχρι και το 2009
- Έχουν ισχυρή κεφαλαιακή βάση
- Ακολούθησαν πολιτική συνετής διαχείρισης των κινδύνων
- Τέλος, υπήρξε αποτελεσματική προληπτική εποπτεία από την Τράπεζα της Ελλάδος η οποία και συνέβαλε θετικά στη διασφάλιση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Εκτός από την αξιοσημείωτη αντοχή που επέδειξαν οι ελληνικές τράπεζες στη κρίση , το 2011 προέβησαν σε μια σειρά από ενέργειες σε μια προσπάθεια να βελτιώσουν τη θέση τους στην αγορά και αυτές είναι:

- Η προώθηση νέων καταθετικών προϊόντων
- Η υιοθέτηση νέων εσωτερικών δεικτών υπολογισμού της ρευστότητας και πρόβλεψης χρηματοδοτικών ανοιγμάτων

- Η αναδόμηση των στοιχείων του ενεργητικού και η αυτοχρηματοδότηση των τραπεζών μέσω της ΕΚΤ

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί πως στόχος της ελληνικής κυβέρνησης θα πρέπει να είναι η χώρα να αποκτήσει ξανά τη διεθνή της αξιοπιστία και φερεγγυότητα καθώς το μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας αυτή τη στιγμή είναι το γεγονός πως οι ελληνικές τράπεζες δεν μπορούν να δανειστούν στη διατραπεζική αγορά.

Ωστόσο, πέρα από τις προσπάθειες των ίδιων των Δ.Σ των τραπεζών, θα μπορούσαμε να πούμε πως το κλειδί για την επανένταξη τους στις αγορές είναι η δημοσιονομική εξυγίανση και η αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης συνολικά της ελληνικής οικονομίας, έτσι ώστε μέσα από τη συνολική υπέρβαση της κρίσης να έρθει και η ανάκαμψη για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

4.2 Στο τουρισμό

Ο τουρισμός θεωρείται ίσως και δίκαια από πολλούς ως η «βαριά βιομηχανία» της χώρας μας. Όμως ακόμη και πριν ξεσπάσει η κρίση το τουριστικό προϊόν της χώρας μας είχε υποβαθμιστεί καθώς τα διαχρονικά προβλήματα οδηγούσαν σταδιακά σε απώλεια του συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας μας σε σχέση με τους ανταγωνιστές. Νέοι τουριστικοί προορισμοί σε χώρες της Νοτιοανατολικής μεσογείου όπως Τουρκία και Τυνησία παρείχαν παρόμοιο τουριστικό προϊόν με το δικό μας και σε πολύ χαμηλότερες τιμές εξυπηρετώντας καλύτερα τη σχέση αξίας – τιμής, το γνωστό value for money, για το ξένο τουρίστα.

Ένα ακόμη πρόβλημα το οποίο συνέβαλε στη πτώση του ελληνικού τουρισμού ακόμη και προ κρίσης ήταν η εισαγωγή της χώρας μας στη ευρωζώνη. Πλέον, το νέο νόμισμα της χώρας το ευρώ ήταν υπερτιμημένο σε σχέση με το δολάριο και τα υπόλοιπα νομίσματα των χωρών εκτός ευρωζώνης. Μοιραία, το τουριστικό προϊόν

της χώρας μετά την εισαγωγή του ευρώ έγινε ιδιαίτερα ακριβό αποθαρρύνοντας τους ξένους τουρίστες και ενθαρρύνοντας τους ανταγωνιστές μας.

Σε όλο αυτό το κλίμα ήρθε να προστεθεί και η σε πολλές φορές αντιεπαγγελματική συμπεριφορά των ελλήνων τουριστικών πρακτόρων οι οποίοι συχνά αντιμετώπιζαν το τουρίστα ως εμπόρευμα και όχι ως άνθρωπο. Τα παράπονα των ξένων τουριστών για προσπάθεια εξαπάτησης τους από τους έλληνες παράγοντες του τουρισμού έγιναν ολοένα και περισσότερα αντιστρέφοντας το θετικό κλίμα που υπήρχε για τη χώρα μας.

Τέλος, ακόμη και πριν τη κρίση σε μια περίοδο δηλαδή που η Ελλάδα φαινομενικά δεν αντιμετώπιζε οικονομικό πρόβλημα δεν υπήρχε στοχευμένη τουριστική προβολή της χώρας στο εξωτερικό. Το Υπουργείο Ανάπτυξης που μέχρι το 2004 ήταν υπεύθυνο για το τουρισμό στη χώρα συχνά είχε κατηγορηθεί για ελλιπή προβολή της χώρας στο εξωτερικό και για κακοδιαχείριση των κονδυλίων τουριστικής προβολής.

Από την εμφάνιση της κρίσης, 2008 και μετά, πολλά άλλαξαν στη φιλοσοφία του τουρισμού στη χώρα μας αλλά και διεθνώς. Σήμερα, ο τουρίστας δεν έχει την απαιτούμενη ρευστότητα για να χρηματοδοτήσει τις διακοπές του ενώ παλαιότερα το μόνο που τον φόβιζε ήταν η ποιότητα αυτών. Επιπλέον, η δαπάνη για διακοπές δεν θεωρείται πρώτης ανάγκης και έτσι ήταν από τις πρώτες που υπέστησαν περικοπές στον οικογενειακό προϋπολογισμό. Σε μια τέτοια εποχή αβεβαιότητας λογικό ήταν πως θα δημιουργηθούν διεθνώς νέες τάσεις στο τουρισμό οι οποίες αφορούν τη μείωση της απόστασης από το τόπο μόνιμης κατοικίας, τη μείωση της διάρκειας του ταξιδιού και την εξεύρεση οικονομικών ταξιδιωτικών προορισμών.

Τα τελευταία χρόνια η ζήτηση για το τουριστικό προϊόν της χώρας μας έχει μειωθεί σημαντικά. Η κρίση χρέους της χώρας και η δυσφήμιση που γίνεται για τη χώρα μας στο εξωτερικό με τις εικόνες χάους και αναρχίας που προβάλλονται στα ξένα μέσα έχουν κάμψει το ηθικό των ξένων τουριστών. Ο φόβος έχει κυριεύσει αγορές όπως της Γερμανίας και της Αγγλίας, χώρες που η Ελλάδα παραδοσιακά είχε τα πρωτεία στην προσέλκυση τουριστών. Κανένας δε θέλει να ρισκάρει σε μία χώρα η οποία πλήττεται από τέτοια ύφεση και είναι στα πρόθυρα της χρεοκοπίας.

Σχετικά με την ανταγωνιστικότητα²³ του τουριστικού προϊόντος η χώρα μας βρίσκεται στην 24^η θέση για το 2010 και από πλευράς ανταγωνιστικότητας των τιμών στην 114^η θέση σε σύνολο 133 χωρών. Είναι λοιπόν προφανές πως οι επιδόσεις αυτές είναι αρνητικές για μία χώρα που ο τουρισμός θεωρείται η βαριά της βιομηχανία.

Η τρέχουσα οικονομική κρίση, σε συνδυασμό με τη μείωση των κρατήσεων και την έλλειψη ρευστότητας των τουριστικών επιχειρήσεων δημιουργούν ένα εκρηκτικό μίγμα με αρνητικές επιπτώσεις για την Ελλάδα. Την εκτίμηση αυτή ήδη προδιαγράφει η αρνητική πορεία των αεροπορικών αφίξεων αλλοδαπών τουριστών το 2008 στη χώρα μας. Οι περισσότερες από τις ανταγωνίστριες της Ελλάδας χώρες σε τουριστικό επίπεδο παρουσίασαν επίσης μείωση στις αφίξεις, με τη χώρα μας να καταλαμβάνει μία από τις τελευταίες θέσεις στη μεταξύ τους σύγκριση. Εξαιρέση αποτελούν οι πορείες της Κροατίας (+2,1%), αλλά κυρίως της Τουρκίας, που με 16,1% είναι η μόνη χώρα με διψήφιο ποσοστό αύξησης του εν λόγω μεγέθους. Κατά το 2009 ο ελληνικός τουρισμός, θα βρεθεί υπό το καθεστώς της διεθνούς οικονομικής ύφεσης και ισχυρού ανταγωνισμού. Σε ένα συνεχώς επιδεινούμενο διεθνές πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, αντιμετωπίζοντας παράλληλα της συνεχιζόμενη πολιτική και κοινωνική αστάθεια σε εσωτερικό επίπεδο και τις δυσμενείς εξελίξεις των εθνικών μακροοικονομικών παραμέτρων. Θα έχει να αντιμετωπίσει τη μεταστροφή στην καταναλωτική συμπεριφορά και τις επιλογές των Ευρωπαίων τουριστών υπέρ του εσωτερικού τουρισμού, των κοντινών προορισμών και κυρίως των τουριστικών αγορών χαμηλού κόστους, λόγω του υψηλού βαθμού χρέωσης των νοικοκυριών σε πολλές βασικές χώρες - πελάτες μας, της κάμψη της υπερτιμημένης αγοράς ακινήτων και της ανασφάλειας στην αγορά εργασίας, που συμπιέζουν το διαθέσιμο εισόδημα των εν δυνάμει τουριστών.

Για το 2010 παρατηρούμε μια πτώση της τουριστικής κίνησης από τις παραδοσιακές αγορές της Ευρώπης προς την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, η τουριστική κίνηση από την Αγγλία παρουσίασε μείωση 5,54% από τη Γερμανία 5,29% και από την Ιταλία μείωση 5,48%. Οι αγορές αυτές καλύπτουν το 38% περίπου του εισερχόμενου τουρισμού της χώρας και επέφεραν σημαντικό οικονομικό πλήγμα.

-
- ²³ Πολυζωγόπουλος Χ., «Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στον ελληνικό τουρισμό – πρακτικά ημερίδας», Αθήνα, 2011

Η συρρίκνωση της τουριστικής δραστηριότητας, τόσο σε αριθμό τουριστών όσο και στη συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, επέδρασε αρνητικά όπως ήταν λογικό και στο τομέα της απασχόλησης. Ειδικότερα, έχει παρατηρηθεί μια μείωση των αφίξεων των ξένων τουριστών στη χώρα μας κατά 15% η οποία μεταφράζεται στην απώλεια περίπου 145.000 θέσεων εργασίας τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί πως το τελικό αποτέλεσμα για τη πορεία του τουρισμού δεν εξαρτάται μόνο από τη πορεία των αφίξεων αλλά κυρίως από τον αριθμό των διανυκτερεύσεων και την πραγματοποιηθείσα δαπάνη των τουριστών. Έτσι, είναι εύκολο να αντιληφθούμε πως η συνολική μείωση είναι μεγαλύτερη.

Στο κομμάτι του εσωτερικού τουρισμού παρατηρούνται εξίσου σημαντικά προβλήματα εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Η άμεση μείωση των εισοδημάτων του ελληνικού νοικοκυριού αλλά και η παύση χορήγησης δανείων για διακοπές επέδρασαν αρνητικά στην αγορά του τουρισμού. Παρά όμως τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν και συνεχίσουν ο εσωτερικός τουρισμός κινείται έστω και υποτονικά. Παρότι η τουριστική δαπάνη του εσωτερικού τουρισμού δημιουργεί συγκριτικά πολύ μικρότερη προστιθέμενη αξία σε σχέση με τον αλλοδαπό, θεωρείται επωφελής τόσο αναπτυξιακά όσο και περιφερειακά καθώς αναδιανέμει το εισόδημα μεταξύ των περιφερειών της χώρας.

Στη συνέχεια, θα επικεντρωθούμε στις επιμέρους επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο τουριστικό κλάδο όπως: στην επίπτωση στις τουριστικές εισπράξεις, στην επίπτωση των αφίξεων εξωτερικού, στην επίπτωση στις διανυκτερεύσεις και στις επιπτώσεις στο συνεδριακό τουρισμό.

Τέλος, θα αναφερθούμε σε προτεινόμενα μέτρα για την ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού και πως αυτός θα μπορέσει να βγει ταχύτερα από την οικονομική κρίση.

Στο πεδίο των τουριστικών εσόδων η Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)²⁴, εμφάνισε τις μεγαλύτερες απώλειες μεταξύ των μεσογειακών χωρών με μείωση της τάξης του 18.2%.

• ²⁴ Βλέπε www.itep.gr

Ακολουθούν η Πορτογαλία με -17%, η Ισπανία με -15,4%, η Κύπρος με -13% και η Τουρκία με -11%.

Σύμφωνα με το ΙΤΕΠ η σημαντική αυτή μείωση στα έσοδα αποδίδεται σε τέσσερις λόγους:

- Στη μείωση των αεροπορικών αφίξεων,
- Στις χαμηλότερες τιμές που προσέφεραν τα ελληνικά ξενοδοχεία σε σχέση με το 2008 λόγω της κρίσης,
- Στη μείωση του χρόνου παραμονής των τουριστών και στο περιορισμό των δαπανών τους.

Σχετικά με τις αφίξεις εξωτερικού και εδώ τα μεγαλύτερα αεροδρόμια της χώρας δείχνουν να επηρεάζονται από τις συνέπειες της κρίσης. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως από το 2008 και μετά συνεχίζεται προοδευτικά μια μείωση των αφίξεων κατά τους θερινούς μήνες. Χαρακτηριστικά, το 2008 συνέβη μία πτώση των αφίξεων εξωτερικού κατά 1,5% σε σχέση με το 2007. Η αντίστοιχη πτώση για το 2009 ήταν 7,1%, για το 2010 ήταν 8% και για το 2011, 10%.

Η εικόνα στα μεγαλύτερα αεροδρόμια της χώρας σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)²⁵ για το 2011 είναι η εξής:

- Το «Ελευθέριος Βενιζέλος» της Αθήνας κατέγραψε απώλειες 7%,
- Το αεροδρόμιο «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης σημείωσε απώλειες 9%,
- Το αεροδρόμιο του Ηρακλείου Κρήτης κατέγραψε μείωση της επιβατικής κίνησης κατά 11%,
- Το αεροδρόμιο της Χίου κατέγραψε πτώση 26%
- Το αεροδρόμιο της Κεφαλονιάς κατέγραψε πτώση 23,5%.

Τέλος, τα αρνητικά πρόσημα αφίξεων παραμένουν και σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς όπως η Σαντορίνη, η Κέρκυρα και η Κως.

• ²⁵ Βλέπε www.sete.gr

Οι παράγοντες του ελληνικού τουρισμού θεωρούν πως η ουσία του προβλήματος βρίσκεται στις περικοπές δρομολογίων και θέσεων τις οποίες έκαναν οι αεροπορικές εταιρίες του εξωτερικού. Στην πράξη αυτό σήμαινε πως είτε δρομολογήθηκαν σε κάποιες γραμμές αεροσκάφη μικρότερης χωρητικότητας ή, το συνηθέστερο, μειώθηκαν οι συχνότητες, ο αριθμός δηλαδή των αεροπλάνων που εξυπηρετούν σε καθημερινή ή εβδομαδιαία βάση κάποιον προορισμό.

Τουριστικές περιοχές οι οποίες κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στη κρίση είναι η Ρόδος, η Σκιάθος και η Ζάκυνθος, με υποχώρηση των αφίξεων κατά 3% για τα δύο πρώτα νησιά και 5,5% για το τελευταίο. Περισσότερο πλήττονται Χίος (-26,3%), Κεφαλονιά (-23,6%), Σάμος (-14,1%) και Χανιά (-13,4%). Υποχώρηση κατά 20% παρουσιάζει η άφιξη Ρώσων τουριστών στη Χαλκιδική, ενώ κατά 50% και 35% έχουν μειωθεί αντίστοιχα οι αφίξεις Γερμανών και Βρετανών στο Ηράκλειο.

Ακόμη, την ίδια στιγμή η Ελλάδα παρουσιάζει αμφίπλευρες απώλειες καθώς χάνει από πολλές διαφορετικές κατηγορίες πελατών. Οι μεν πλούσιοι Ρώσοι δεν την προτιμούν πλέον, καθώς τη θεωρούν χαμηλού επιπέδου για τα επίπεδα πολυτέλειας που αναζητούν. Από την άλλη πλευρά, την αποφεύγουν ολοένα περισσότεροι ξένοι πελάτες μέσω οικονομικών δυνατοτήτων, καθώς τη θεωρούν ακριβό προορισμό για τα χρήματα που μπορούν να διαθέσουν.

Όπως έχει και προηγουμένα αναφερθεί σημαντικός παράγοντας για τη κίνηση του τουριστικού προϊόντος μιας οικονομίας εκτός από τον αριθμό των αφίξεων αποτελεί και αυτός των διανυκτερεύσεων. Σύμφωνα με μελέτη του ΙΤΕΠ²⁶ τον Ιούλιο και Αύγουστο του 2011 η μείωση των διανυκτερεύσεων στα τουριστικά θέρετρα κυμάνθηκε μεταξύ 15-20%. Τα Χανιά και οι Χαλκιδική κατέγραψαν μειώσεις της τάξης του 10%. Στη Κέρκυρα η μείωση των διανυκτερεύσεων καταγράφεται στο 12%. Τέλος, η Κρήτη ήταν η μεγάλη χαμένη της περσινής σεζόν καθώς κατέγραψε σημαντική πτώση της τάξης του 10%.

Πτώση για το 2011 παρουσίασε και η Μεσσηνία, παρά τη λειτουργία της Costa Navarino στην περιοχή της Πυλίας η οποία όμως ενισχύει σχεδόν αποκλειστικά το

• ²⁶ Βλέπε www.itcp.gr

συνεδριακό τουρισμό. Παραδοσιακές τουριστικές περιοχές της περιοχής όπως η Καρδαμύλη, η Στούπα, η Φοινικούντα και η Μεθώνη κατέγραψαν ζημιές εξαιτίας της μείωσης των τουριστών από την Αγγλία και τη Γερμανία. Στα θετικά βέβαια για την περιοχή μας είναι πως η ολοκλήρωση του νέου οδικού άξονα Αθήνα – Κόρινθος – Τρίπολη – Καλαμάτα φέρνει την Αθήνα πιο κοντά στη Καλαμάτα αναμένοντας από το επόμενο πια καλοκαίρι αναστροφή του αρνητικού κλίματος και εισαγωγή εγχώριου τουρισμού. Επίσης, με την αεροπορική σύνδεση που ξεκίνησε η Aegean Airlines με πτήσεις από Θεσσαλονίκη προς Καλαμάτα η Μεσσηνία αναμένεται να αποτελέσει το νέο ανερχόμενο τουριστικό προορισμό της χώρας προσελκύοντας τουρίστες και από τη βόρειο Ελλάδα.

Η οικονομική κρίση, όπως ήταν λογικό επέφερε σημαντικές επιπτώσεις και στον συνεδριακό τουρισμό. Οι εταιρικές εκδηλώσεις φάνηκαν να περιορίζονται, αναλόγως πάντα τον κάθε κλάδο. Αναφορικά με τα συμπεράσματα που προέκυψαν από το συνέδριο του διεθνούς φορέα τουρισμού (EIBTM) στη Βαρκελώνη (2012)²⁷ τα μηνύματα που προκύπτουν είναι σχετικά αισιόδοξα. Η οικονομική κρίση δεν έχει επηρεάσει τις εταιρικές εκδηλώσεις σε τέτοιο βαθμό ώστε να παρατηρούνται ακυρώσεις. Αυτό που κυρίως γίνεται είναι να μειώνεται η διάρκεια των συνεδρίων, να περιορίζονται τα workshops και οι δεξιώσεις και να περιορίζεται ο αριθμός των συμμετεχόντων. Αυτό φυσικά έχει επιπτώσεις στην τουριστική βιομηχανία της χώρας μας, αλλά τουλάχιστον δεν φαίνεται να υπάρχει εικόνα ολοκληρωτικής αποχής.

Ο συνεδριακός τουρισμός παρουσίασε ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα παρά τις κάθε λογής κρίσεις στο παρελθόν (πόλεμος στον Κόλπο, στο Ιράκ, στη Σερβία κτλ.). Αναφορές για ακυρώσεις συνεδρίων ή μεγάλες συρρικνώσεις καταγράφονται τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα τουλάχιστον, ίσως και σε άλλες χώρες ο αριθμός των συνεδρίων που διοργανώνονται είναι μεγαλύτερος από αυτόν που έχει ανάγκη η επιστημονική κοινότητα.

• ²⁷ The Global Meetings & Events Exhibition, 27-29 November 2012, Fira Gran Via, Barcelona, Spain (πρακτικά συνεδρίου), βλέπε www.eibtm.com

Στη περίπτωση της Ελλάδας όπως αναφέρθηκε και πριν μεγάλο ρόλο στη διατήρηση του υψηλού επιπέδου του συνεδριακού τουρισμού έπαιξε η λειτουργία της Costa Navarino από το 2009 και μετά στη Μεσσηνία²⁸.

Στο τελευταίο μέρος της ανάλυσης των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στο τουριστικό προϊόν της Ελλάδας θα αναφέρουμε τα πιο σημαντικά μέτρα που έχουν εξαγγελθεί από τη κυβέρνηση στη κατεύθυνση της βελτίωσης του αρνητικού κλίματος για στήριξη του τουρισμού, καθώς και κάποια γενικά αποδεκτά μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να ληφθούν για την ενίσχυση του τουρισμού στη χώρα μας.

Από το 2009 όταν και οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης άρχισαν να γίνονται εμφανής στην ελληνική οικονομία και να πλήττουν το προϊόν του τουρισμού οι επιχειρηματίες του κλάδου ζήτησαν από το τότε Πρωθυπουργό μέτρα στήριξης της «βαριάς βιομηχανίας» της χώρας.

Οι δεσμεύσεις οι οποίες λήφθηκαν²⁹ για τη στήριξη του τουρισμού ήταν τα εξής 14 μέτρα:

1. Αυξάνονται οι δαπάνες για προβολή της χώρας, κατά 50%, με στόχο τη συγκράτηση του αριθμού των επισκεπτών
2. Αναστέλλεται για ένα έτος η καταβολή εισφοράς του Ν. 128/75 για το σύνολο των δανείων των τουριστικών επιχειρήσεων προς τις τράπεζες
3. Μειώνεται το τέλος διαμονής το οποίο καρπώνονται οι ΟΤΑ, από το 2% σε 0,5%.
4. Μειώθηκε το Ενιαίο Τέλος Ακινήτων (ΕΤΑΚ) από 1% επί της αξίας του κτίσματος και 6% επί της αξία του οικοπέδου σε 0,33%
5. Οι τουριστικές επιχειρήσεις θα χρηματοδοτούνται στα πλαίσια του «Προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας στην Οικονομία»
6. Υλοποιείται άμεσα και δυναμικά το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, μέσω του οποίου χρηματοδοτούνται δράσεις τουριστικών υποδομών, υπηρεσιών και επιχειρήσεων

• ²⁸ Βλέπε www.costanavarino.com

• ²⁹ « 14 μέτρα για το Τουρισμό», Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, 2009

7. Λαμβάνεται μέριμνα για άμεση επιστροφή από τις ΔΟΥ του οφειλόμενου ΦΠΑ
8. Μέσω του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων, παρέχεται κεφάλαιο κίνησης, με πλήρη επιδότηση των τόκων, μέχρι του ποσού των 350 χιλ. ευρώ
9. Δίνεται άμεση προτεραιότητα στην καταβολή των οφειλομένων ποσών των επιχορηγήσεων για όσες επιχειρήσεις έχουν υπαχθεί στον Επενδυτικό Νόμο, από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
10. Αντιμετωπίζεται το ζήτημα της λειτουργικής τακτοποίησης ξενοδοχειακών μονάδων που αποτελούσε πάγιο και χρόνιο πρόβλημα
11. Μετατρέπεται το εποχικό επίδομα ανεργίας σε επίδομα εργασίας
12. Αύξηση σε ποσοστό 21% του αριθμού των εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού
13. Πρόγραμμα κατάρτισης με θεωρητική και πρακτική άσκηση και υποχρέωση των επιχειρήσεων που μετέχουν στο πρόγραμμα να απορροφήσουν το 30% όσων καταρτίζονται
14. Ιδιαίτερα μέριμνα έχει ληφθεί και για την τόνωση των ξενοδοχείων που βρίσκονται στο κέντρο της Αθήνας

Εκτός όμως από τα μέτρα τα οποία έχουν ληφθεί κατά καιρούς από τις ελληνικές κυβερνήσεις της τελευταίας τριετίας υπάρχουν ακόμη πολλά που μπορούν και πρέπει να γίνουν. Σε μελέτη του που έγινε το 2010 το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ (INE-ΓΣΕΕ)³⁰ καταθέτει 30 μέτρα των οποίων η υιοθέτηση θα βοηθήσει άμεσα το τουριστικό προϊόν της χώρας. Τα προτεινόμενα αυτά μέτρα είναι τα παρακάτω:

1. Καθίσταται προτεραιότητα η ενίσχυση των δυνατοτήτων σε κάθε οικογένεια, να μπορέσει να κάνει διακοπές σε ένα από τα τόσο όμορφα μέρη της χώρας μας και το όφελος να είναι διπλό. Από τη μια να αναβαθμισθεί η ποιότητα της ζωής των πολιτών και από την άλλη, ιδιαίτερα σε αυτές τις δύσκολες στιγμές για τον τουρισμό, να υποστηριχθεί η τουριστική δραστηριότητα με έμφαση στον εσωτερικό τουρισμό, τον κοινωνικό τουρισμό, ο οποίος δεν πρέπει να περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να

• ³⁰ «30 μέτρα για τη τόνωση του τουριστικού προϊόντος της χώρας», INE-ΓΣΕΕ, 2010

δοθεί προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που θα έχει η μικρομεσαία δραστηριότητα, γιατί αυτή κατά κύριο λόγο, δοκιμάζεται με σημαντικές συνέπειες στην Απασχόληση και γενικότερα στην οικονομία.

2. Η μόνη πιθανή οδός διαφυγής από την κρίση, είναι η προσέλκυση τουριστών πολύ υψηλών προδιαγραφών και εισοδημάτων που δεν πλήττονται ιδιαίτερα από την κρίση.
3. Αναγκαία προϋπόθεση είναι να ληφθούν άμεσα μέτρα για τη βραχυπρόθεσμη επιβίωση των τουριστικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων.
4. Λήψη μέριμνας για τη χρηματοπιστωτική κάλυψη των τουριστικών επιχειρήσεων και η ενίσχυση της ρευστότητάς τους με επενδυτικά δάνεια και κεφάλαια κινήσεως, ιδιαίτερα κατά την εκτός αιχμής περίοδο, με προσιτά επιτόκια και όρους αποπληρωμής για τα προσεχή δυο τουλάχιστον χρόνια.
5. Παροχή δέσμης οικονομικών και άλλων κινήτρων που θα ενθαρρύνουν τη δημιουργία ξενοδοχείων υψηλών απαιτήσεων.
6. Ενίσχυση βελτιωμένων ειδικών τουριστικών υποδομών. Για την ικανοποίηση των αναγκών του επισκέπτη, χρειάζονται συνεδριακές και εκθεσιακές εγκαταστάσεις, κέντρα ευεξίας (spa), γήπεδα γκολφ, κ.λπ.
7. Ενίσχυση προσπαθειών ανάπτυξης οικολογικών – αγροτουριστικών καταλυμάτων και η προώθηση του τουρισμού της ενδοχώρας, των νησιωτικών περιοχών και γενικά της περιφέρειας.
8. Προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
9. Ενίσχυση των δυνατοτήτων προσπελασιμότητας στους τουριστικούς τόπους. Χωρίς ανάπτυξη των βασικών γενικών υποδομών, ο τουρισμός είναι καταδικασμένος να ακολουθεί φθίνουσα πορεία.
10. Για να ανακάμψει ο τουρισμός και να αποκτήσει τη χαμένη του ανταγωνιστικότητα, ο μοναδικός δρόμος που προσφέρεται είναι ο εμπλουτισμός και η ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Ελλάδος και αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη υψηλού επιπέδου διευθυντικών στελεχών και καλά εκπαιδευμένων υπαλλήλων σε σύνδεση με την αγορά εργασίας. Επείγει επομένως η εκ βάθρων αναδιάρθρωση της Τουριστικής Παιδείας, Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να επιδιώκει την παραγωγή στελεχών, με τουριστική παιδεία, τουριστική συνείδηση και τεχνικές δεξιότητες πρώτης γραμμής.

11. Τα δημόσια ιδρύματα παροχής Ανώτατης Παιδείας (ΑΕΙ και ΤΕΙ) πρέπει να αναβαθμιστούν και να χρηματοδοτηθούν επαρκώς, προκειμένου να ανταποκριθούν στην ανάγκη δημιουργίας ανωτέρων και ανωτάτων στελεχών και για τον τουρισμό.
12. Τριπλασιασμός του ποσού που θα διατεθεί στο ΤΕΜΠΜΕ για την κάλυψη περισσότερων επιχειρήσεων και σύνδεση του πακέτου στήριξης των τραπεζών με το πρόγραμμα ρευστότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, με συγκεκριμένο προγραμματισμό για τις τουριστικές επιχειρήσεις αλλά και διεύρυνση της βάσης των δικαιούχων με μείωση των απαιτούμενων περιορισμών.
13. Αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και ενίσχυση των τουριστικών υποδομών με πλήρη αξιοποίηση των υπόλοιπων πόρων του Γ΄ ΚΠΣ, ώστε να μην απολεσθούν κονδύλια. Άμεση έναρξη του ΕΣΠΑ και εκπόνηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αναδιάρθρωσης και δημιουργίας υποδομών στις τουριστικές περιοχές. Άμεση καταβολή από το υπουργείο Οικονομίας των οφειλόμενων ποσών των επιχορηγήσεων στις τουριστικές επιχειρήσεις που έχουν υπαχθεί στον Αναπτυξιακό Νόμο.
14. Μείωση των τελών προσγείωσης στα περιφερειακά αεροδρόμια κατά 50%.
15. Αύξηση του επιδόματος ανεργίας στο 70% του βασικού μισθού και για τους εργαζομένους στον κλάδο του τουρισμού, σε σύνδεση με το πρόγραμμα επιδοτούμενης εργασίας και επανακατάρτισης.
16. Αύξηση των δικαιούχων κοινωνικού τουρισμού από 370.000 σε 500.000 και πριμοδότηση των πενθήμερων σχολικών εκδρομών κατά δύο ημέρες μόνο για τους προορισμούς εσωτερικού. Παράλληλη ενίσχυση του εισαγόμενου φοιτητικού και μαθητικού τουρισμού στη χώρα μας, με παροχή ειδικών κινήτρων όπως η δωρεάν είσοδος σε όλους τους χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
17. Μείωση των ακτοπλοϊκών ναύλων, επαναφορά του υποχρεωτικού ανώτατου ορίου στην οικονομική θέση σε επίπεδα που μπορεί να πλησιάσουν μείωση ως και 20% και επαναφορά του «παγώματος» για τα εισιτήρια των άγονων γραμμών.
18. Αύξηση της συγχρηματοδότησης των tour operators που προβάλλουν τη χώρα, έτσι ώστε και η προβολή να διασφαλιστεί και να ενισχυθούν οι μικρότεροι και μεσαίοι ανεξάρτητοι tour operators.

19. Εντατική διαφημιστική προβολή της Αθήνας και άμεση ενεργοποίηση του υπάρχοντος κονδυλίου ύψους 3 εκατ. ευρώ, το οποίο παραμένει ανενεργό.
20. Να επιχειρηθεί η ενίσχυση του εσωτερικού τουρισμού.
21. Προσπάθεια διαφοροποίησης, με αναβάθμιση-εξειδίκευση του τουριστικού μας προϊόντος. Αυτό θα επιτευχθεί με μακροχρόνιο σχεδιασμό και εκμετάλλευση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, όπως είναι η Πολιτιστική μας κληρονομιά και ο πλούτος των Αρχαιολογικών και Ιστορικών μνημείων μας.
22. Συστηματική και ορθολογική δημιουργία υποστηρικτικών υποδομών, π.χ., γηπέδων golf, μαρίνων.
23. Η βελτίωση του ρυθμιστικού και νομοθετικού πλαισίου.
24. Λήψη μέτρων για την απόσυρση των απαξιωμένων καταλυμάτων ανεξάρτητα από το μέγεθός τους.
25. Δημιουργία και υποστήριξη σύνθετων εναλλακτικών τουριστικών πακέτων, όπως
26. «δρόμοι του κρασιού», «δρόμοι του λαδιού».
27. Προώθηση της μεσογειακής διατροφής.
28. Εντατικοποίηση και συστηματική ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, όπως ο Θρησκευτικός, ο Ιαματικός, ο Εποχιακός, ο Μαθητικός.
29. Ανάπτυξη «Σύνθετων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων» τα οποία θα αποτελέσουν το νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης για την ερχόμενη 20ετία. Στην ουσία πρόκειται για επιχειρηματικά σχέδια άρρηκτα συνδεδεμένα με την ανέγερση πολυτελών ξενοδοχείων, παραθεριστικών κατοικιών και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής.
30. Ίδρυση και λειτουργία Παρατηρητηρίου Τουρισμού, το οποίο θα συλλέγει και θα επεξεργάζεται ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία που σχετίζονται με τον τουρισμό στη χώρα μας.
31. Τονίζεται η αναγκαιότητα να ακολουθήσει ο τουρισμός τις αρχές της αειφορίας, όχι μόνο εξαιτίας των νέων απαιτήσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και εξαιτίας της ζήτησης για καλύτερο περιβάλλον από την πλευρά των τουριστών.

4.3 Στη ναυτιλία

Ανέκαθεν η Ελλάδα ήταν μια χώρα με σημαντική παράδοση στο κλάδο της ναυτιλίας. Η ελληνική ναυτιλία συνεισφέρει και συνεχίζει να συνεισφέρει τόσο στον οικονομικό τομέα όσο και στην κοινωνική περιφερειακή συνοχή³¹. Η ναυτιλία αποτελεί τον έναν από τους δύο πυλώνες της οικονομίας της Ελλάδας. Ο ναυτιλιακός κλάδος υπήρξε μάλιστα ο πρόδρομος της διεθνοποίησης των υπολοίπων οικονομικών κλάδων της χώρας, ο οποίος παρά τον διεθνή χαρακτήρα του, διατηρεί στενούς δεσμούς με την υπόλοιπη οικονομία της χώρας. Μίας χώρας που είναι παγκόσμια ναυτιλιακή δύναμη με τεράστια παράδοση στις θάλασσες και έναν λαό που φημίζεται για τη ναυτική του παράδοση. Η ναυτιλία συνεισφέρει στο Α.Ε.Π. με ποσοστό κοντά στο 4%, χιλιάδες εργαζόμενη απασχολούνται στα περίπου 1.300 ναυτιλιακά γραφεία που εδρεύουν στη χώρα μας, ενώ την ίδια στιγμή ο ελληνικός εφοπλιστικός στόλος ελέγχει πλέον το 8,2% της παγκόσμιας ναυτιλίας σε αριθμό πλοίων, γεγονός που συνηγορεί στην παγκόσμια σημασία της Ελλάδας στην βιομηχανία αυτή.

Η τρέχουσα οικονομική κρίση δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το κλάδο της ναυτιλίας καθώς μειώθηκε κατά πολύ η ζήτηση για ταξίδια και κρουαζιέρες. Επιπλέον, η κυβερνητική πολιτική που ακολουθείται όμως τα τελευταία τρία χρόνια, συμβάλλει στην αποδυνάμωσή της, αφού όπως θα μπορούσαμε να πούμε διέλυσε το διοικητικό φορέα της ναυτιλίας, κατακερμάτισε τις αρμοδιότητες και αγνόησε τις προτάσεις και τις πρωτοβουλίες του εφοπλισμού για ανάπτυξη.

Η ελληνική ναυτιλία αντιπροσωπεύει περίπου το 7,6% του ελληνικού ΑΕΠ και καταφέρνει έτσι να καλύψει αποτελεσματικά ένα σημαντικό μέρος του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της μη ανταγωνιστικής ελληνικής οικονομίας. Άμεσα και έμμεσα απασχολεί πάνω από 250.000 Έλληνες. Δηλαδή το εισόδημα περίπου ενός σε κάθε 16 φορολογουμένους εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τη ναυτιλία. Η ναυτιλία είναι στρατηγική δραστηριότητα για την ελληνική οικονομία. Έχει τις μεγαλύτερες καθαρές εισροές ξένου συναλλάγματος. Η πτώση της ναυλαγοράς, ως εκ τούτου η εκτίμηση ότι θα μειωθούν τα έσοδα από τη ναυτιλία και θα εκτιναχθεί το έλλειμμα

• ³¹ Βλέπε Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου www.yen.gr

τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας συνέβαλε στο να διαπραγματεύονται τα ελληνικά ομόλογα σε υψηλότερα επιτόκια από τα ομόλογα πολλών άλλων χωρών της ευρωζώνης. Μια άλλη συνέπεια της κρίσης είναι πως οι Έλληνες ναυτικοί έχουν μειωθεί στις 15.000, με άμεσο κίνδυνο να χαθεί στο άμεσο μέλλον η ελληνική ναυτική τεχνογνωσία. Αρκετοί Έλληνες εφοπλιστές οι οποίοι μετά τις αλλαγές που είχε κάνει η κυβέρνηση των Εργατικών στη φορολόγηση των μη μόνιμων κατοίκων της Βρετανίας ετοιμάζονται να επιστρέψουν στη Μεγάλη Βρετανία. Παρά τη μείωση του αριθμού των πλοίων, ο υπό ελληνική διαχείριση στόλος εξακολουθεί να κατέχει την πρώτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης, τόσο σε αριθμό πλοίων (20% του παγκόσμιου στόλου) όσο και σε μεταφορική ικανότητα.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση του μεριδίου που κατέχει η χώρα μας ως ποσοστό επί της παγκόσμιας ναυτιλίας είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της. Η μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής ναυτιλίας, θα έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση των εισροών στην ελληνική οικονομία. Οι παράγοντες που ορίζουν την ανταγωνιστικότητα ανάλογα και με τον κλάδο της ναυτιλίας είναι διάφοροι, αλλά κοινός παράγοντας όλων των κλάδων είναι το πλοίο και οι υπηρεσίες που προσφέρει, σε συνδυασμό με την ποιότητα και το κόστος στελέχωσης του. Η ελληνική ναυτιλία, λόγω του μεγέθους της, απαιτεί μεγάλη εμπειρία και γνώσεις σε διεθνές επίπεδο.

Η ελληνική ναυτιλία σήμερα έχει να αντιμετωπίσει μεγάλες δυσκολίες, λόγω της αύξησης των τιμών του πετρελαίου, της έλλειψης τραπεζικής χρηματοδότησης αλλά και της έλλειψης ναυτιλιακής πολιτικής. Τα οικονομικά αποτελέσματα του 2011, ήταν ζημιογόνα για το σύνολο της ακτοπλοΐας. Ταυτόχρονα, η πιστωτική χρηματοδότηση έχει περιορισθεί δραματικά, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης και οι τράπεζες δεν δέχονται πλέον να χρηματοδοτούν τις εταιρείες έναντι, με βάση τις συμβάσεις των αγόνων γραμμών. Η μόνη διέξοδος για τους επιχειρηματίες φαίνεται να είναι ο περιορισμός των δρομολογίων στα απολύτως απαραίτητα. Οι ακτοπλοϊκές εταιρείες εξετάζουν ήδη ποια δρομολόγια θα περικόψουν, με βάση τα παραπάνω κριτήρια, και ποια πλοία θα δέσουν. Αυτό όμως είναι πολύ κακό για τους κατοίκους των νησιών μας. Θα υπάρξει ουσιαστικός κίνδυνος για τη συνοχή της χώρας μας εάν, ως αποτέλεσμα των ανεπαρκών ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών και ναυτιλιακής πολιτικής, τα νησιά της περιφέρειας σιγά-σιγά χάσουν τον πληθυσμό τους, αφού λίγος κόσμος θα θέλει να ζήσει σ' αυτά. Είναι επομένως στρατηγική υποχρέωση του

Ελληνικού Έθνους στο σύνολό του να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη συνοχή της νησιωτικής Ελλάδας, στις περιοχές που δεν συμφέρει τον ιδιώτη εφοπλιστή να το κάνει.

Ένα σοβαρό ζήτημα είναι η τάση για δημιουργία καρτέλ στην αγορά της θάλασσας από ορισμένες ναυτιλιακές εταιρίες οι οποίες προσπαθώντας να ελέγξουν τις τιμές μετατρέπουν τη ναυτιλιακή αγορά από ανταγωνιστική σε ολιγοπωλιακή. Συγκεκριμένα φαίνεται ότι συμφωνούν μεταξύ τους προκειμένου να μην ανταγωνίζονται η μία την άλλη, και να μην χρειάζεται να μειώνουν τις τιμές τους. Είναι υπαρκτός ο κίνδυνος, να διακόψουν οι εταιρίες αυτές κάποια από τα κοινά τους δρομολόγια, μετά από συνεννόηση μεταξύ τους, προκειμένου η κάθε μία από αυτές να έχει το μονοπώλιο σε συγκεκριμένες διαδρομές (π.χ. Πάτρα – Ανκόνα). Με δεδομένη την εθνική σημασία των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, λόγω του μεγάλου αριθμού των νησιών και της ανάγκης ενοποίησης της Ελληνικής επικράτειας και της μεγάλης σημασίας που έχει για την ανάπτυξη της οικονομίας, εξαιτίας του τουρισμού που εξυπηρετείται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες από την ακτοπλοΐα, θα πρέπει:

- Να επιληφθούν η Επιτροπή Ανταγωνισμού και οι άλλες αρμόδιες αρχές και να ληφθούν άμεσα μέτρα για να εξασφαλισθούν συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού.
- Τα αρμόδια Υπουργεία να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα, για να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της ακτοπλοΐας προς όφελος του Έλληνα καταναλωτή αλλά και της ελληνικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο αυτό το Υπουργείο Ναυτιλίας επεξεργάζεται σχέδιο για μείωση των επιδοτήσεων προς τις εταιρίες για τις άγονες γραμμές ώστε να υπάρχει εξισορρόπηση των δημοσιονομικών μεγεθών. Έτσι, αναμένεται να περικοπούν γραμμές προς νησιά που μπορούν να εξυπηρετηθούν από τον Πειραιά, αλλά και από γειτονικά μεγαλύτερα νησιά. Επίσης αναμένεται να αραιώσουν οι συνδέσεις με τον Πειραιά. Η μείωση των μισθωμάτων σε συνδυασμό με τα γενικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ακτοπλοϊκός κλάδος στις ελεύθερες γραμμές, λόγω του αυξημένου λειτουργικού κόστους των πλοίων, δημιουργεί συνθήκες αποχής από τις άγονες γραμμές με σοβαρές επιπτώσεις στην ακτοπλοϊκή σύνδεση των νησιών. Η ακτοπλοΐα δεν θα

πρέπει να αντιμετωπισθεί μόνο με δημοσιονομικά κριτήρια, καθώς αφορά στη διατήρηση της ενότητας της χώρας μας.

Εξαιτίας της άσχημης οικονομικής κατάστασης που βιώνουμε ως χώρα αναδεικνύεται ως μείζον ζήτημα η μείωση του ναυτιλιακού συναλλάγματος το οποίο και έδινε ζωή στη χώρα. Πέρυσι τα καθαρά έσοδα από τη ναυτιλία έφτασαν τα 17 δις ευρώ, ήτοι 7% του ΑΕΠ, καλύπτοντας το 28% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιδράσεις σε κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας που συνδέονται έμμεσα με την ποντοπόρο ναυτιλία, η συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ ανήλθε στο 6% και η απασχόληση στο 4% περίπου της συνολικής απασχόλησης της οικονομίας κατά την περίοδο 2010-2011.

Η συνεισφορά της ναυτιλίας στην εθνική οικονομία, ωστόσο, γίνεται ακόμα μεγαλύτερη αν συνεκτιμηθούν και οι επιδράσεις στην οικονομία από την επανεπένδυση μέρους των συσσωρευμένων κερδών (εκτός Ελλάδος) των ναυτιλιακών επιχειρήσεων ελληνικής ιδιοκτησίας και σε άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας (μη συνδεόμενους με τη ναυτιλία), όπως οι επιχειρηματικές επενδύσεις παγίων (εκτός πλοίων) και η αγορά ακινήτων. Η αξία αυτών των επενδύσεων κατά την πλέον συντηρητική εκτίμηση υπερέβη τα 2,5 δις. ευρώ το 2010, δηλαδή το 1% του ΑΕΠ, ανεβάζοντας τη συνολική συνεισφορά της ναυτιλίας στο 7% του ελληνικού ΑΕΠ περίπου.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε δηλαδή πως εάν μειωθεί το ναυτιλιακό συνάλλαγμα που εισρέει στην χώρα μεσοπρόθεσμα θα οδηγηθούμε σε διόγκωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου από την μία και μείωση των επενδύσεων με κεφάλαια προερχόμενα από συσσωρευμένα κέρδη των ναυτιλιακών επιχειρήσεων σε μη συνδεδεμένους με τη ναυτιλία κλάδους.

Επομένως, μετά την ανάλυση που έγινε για την εξέλιξη της ναυτιλίας στη χώρας μας κάποιες προτάσεις που θα οδηγούσαν το κλάδο σε έξοδο από τη κρίση στην οποία βρίσκεται είναι οι εξής³²:

• ³² www.koinoniaxion.gr

- Η Ελλάδα μπορεί να γίνει ένα Διεθνές Ναυτιλιακό Κέντρο. Με πολιτικές ανάπτυξης για να παράγουμε νέο πλούτο
- Δημιουργία ενιαίου υπουργείου Ναυτιλίας, που να έχει σαφή δομή και αρμοδιότητες, όπως και το Λιμενικό σώμα
- Επανεξέταση του φορολογικού καθεστώτος της ναυτιλίας στο σύνολό του.
- Στήριξη της κυβέρνησης προς την ελληνική ναυτιλία και υποκίνηση της εγγραφής ή επανεγγραφής στο ελληνικό νηολόγιο πλοίων ελληνικών και άλλων συμφερόντων
- Τα αναπτυξιακά μέτρα να περιλαμβάνουν τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου, την εξάλειψη της γραφειοκρατίας, την αναβάθμιση των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα
- Στο πλαίσιο των της ανασύνταξης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, οι τράπεζες να μην αποφύγουν το σημαντικό τους ρόλο στη χρηματοδότηση της ελληνικής ναυτιλίας. Στα πλαίσια μιας εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής να μην μειωθεί ο ρόλος των ελληνικών τραπεζών στη χρηματοδότηση της ναυτιλίας, καλύπτοντας τα τυχόν κενά που αφήνουν οι ξένες τράπεζες
- Στην αναβάθμιση του δημοσίου συστήματος ναυτικής εκπαίδευσης πρέπει να προβλεφθεί η μετεκπαίδευση του υπάρχοντος διδακτικού προσωπικού, ιδιαίτερα πάνω σε νεότευκτα πλοία. Στα πλαίσια για την ενεργοποίηση του ΕΣΠΑ δεν πρέπει να αγνοηθεί η ναυτική εκπαίδευση και κατάρτιση
- Προσανατολισμός ανάπτυξης της Ελλάδας ως σημείο εκκίνησης της κρουαζιέρας στην Μεσόγειο με ταυτόχρονη ανάπτυξη όλων των χερσαίων υποδομών
- Άρση του καμποτάζ στην κρουαζιέρα
- Χάραξη εθνικής στρατηγικής ανάπτυξης του ελληνόκτητου στόλου στο Αιγαίο, ως χώρου ιδιαίτερης εθνικής σημασίας, ώστε να διαφυλαχθούν τα εθνικά συμφέροντα
- Ενίσχυση των θαλασσίων μεταφορών που συνδέουν τα νησιά με την ενδοχώρα

- Ανάπτυξη εσωτερικού θαλάσσιου τουρισμού με ενίσχυση των εταιρειών εκμετάλλευσης πλοίων μέχρι 100 επιβατών και σύνδεση διαφόρων τουριστικών προορισμών
- Περιφερειακές ενισχύσεις σε ναυτιλιακές εταιρείες που έχουν έδρα στη περιφέρεια είτε σε υποβαθμισμένες περιοχές, προκειμένου να ενισχυθεί η τοπική οικονομία
- Απαιτούνται επενδύσεις σε λιμάνια, μαρίνες, έργα υποδομής και σε εμπορικά κέντρα, με τη συμμετοχή και του ελληνικού εφοπλισμού. Ενίσχυση εταιρειών για την κατασκευή και εκμετάλλευση περιφερειακών μαρίνων και καταφυγίων. Με το καθεστώς της αυτοχρηματοδότησης, να δοθεί η δυνατότητα σε ιδιώτες να κατασκευάσουν και να εκμεταλλευτούν μαρίνες ιδιωτικών και επαγγελματικών σκαφών, σε διάφορα μέρη της Ελλάδος
- Κίνητρα για ανάπτυξη του κλάδου των πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων, που απαιτεί μεγάλες επενδύσεις κεφαλαίου σε ειδικά εξοπλισμένα πλοία, σε εγκαταστάσεις και εξοπλισμό των σταθμών εμπορευματοκιβωτίων στα λιμάνια και στην ενδοχώρα
- Παροχή κινήτρων για την αντικατάσταση των υπερήλικων επαγγελματικών σκαφών
- Να μειωθούν τα υψηλά τεκμήρια κατοχής μικρών σκαφών, που είναι υπερβολικά, (αναγκάζουν τους ιδιοκτήτες να τα αδρανοποιήσουν) συμβάλλουν στην ανεργία στα συσχετιζόμενα επαγγέλματα και τελικά περιορίζουν τα έσοδα του κράτους
- Αυστηρός έλεγχος και συνέπειες στις ψευδείς δραστηριότητες στον τομέα εκμετάλλευσης των επαγγελματικών σκαφών αναψυχής, με συνεργασία των υπουργείων Οικονομικών και Ναυτιλίας
- Ενίσχυση και ενθάρρυνση νέων τεχνολογιών στις επισκευαστικές ζώνες
- Άνοιγμα των επαγγελμάτων της ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης

- Κίνητρα για την ίδρυση ναυπηγοεπισκευαστικών μονάδων σε υποβαθμισμένες περιοχές, σε συνεργασία με τις λοιπές ναυτιλιακές δραστηριότητες
- Δημιουργία Ειδικών Οικονομικών Ζωνών για τον τουρισμό, την αλιεία και τη Ναυτιλία, στα νησιά του Αιγαίου με μείωση των φορολογικών συντελεστών στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εκεί.
- Επιβάλλεται η αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων στις ΑΕΝ, ώστε να ενσωματώνουν τις τελευταίες εξελίξεις στην τεχνολογία σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην αναθεωρημένη Διεθνή Σύμβαση για τα Πρότυπα Εκπαίδευσης για τους Ναυτικούς
- Να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε τομείς της ναυτιλίας που να περιλαμβάνουν και συναφείς σπουδές με την ναυτική τέχνη και επιστήμη, όπως είναι η οικονομία της ναυτιλίας, το δίκαιο, οι ιδιαίτεροι τομείς έρευνας για τη ναυτιλία, τα αντικείμενα της ναυπηγοεπισκευαστικής δραστηριότητας
- Επιβάλλεται να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες του κράτους και των κοινωνικών εταίρων προς την κατεύθυνση της προσέλκυσης νέων στο ναυτικό επάγγελμα παράλληλα με τις ριζικές τομές στον τομέα της ναυτικής εκπαίδευσης

Κλείνοντας, το κεφάλαιο της ναυτιλίας είναι σκόπιμο να αναφερθούμε και στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ναυπηγοεπισκευαστικός τομέας της χώρας.

Όπως είναι γνωστό, ο ναυπηγοεπισκευαστικός κλάδος παρουσιάζει κατακόρυφη αύξηση, σε όλες τις χώρες της Μεσογείου εκτός από την Ελλάδα που είναι παγκόσμια δύναμη στη ναυτιλία. Σε όλη τη Μεσόγειο επενδύουν στη ναυπηγική επισκευή, όπως η Τουρκία, που έχει κατασκευάσει στα παράλια της περισσότερα από 100 ναυπηγεία. Οι Έλληνες εφοπλιστές επενδύουν σε χώρες όπως η Τουρκία, η Ιταλία, η Μασσαλία η Βουλγαρία, η Αλβανία, αλλά και στη μακρινή Κίνα. Οι επιχειρήσεις της ΝΕΖ Περάματος βιώνουν, εδώ και καιρό, ιδιαίτερα έντονα την κρίση, που έχει οδηγήσει σε αυξανόμενη ανεργία στον ναυπηγοεπισκευαστικό κλάδο. Το Υπουργείο Ανάπτυξης αν και έχει δεσμευθεί ότι θα τις ενισχύσει μέσα από προγράμματα του ΕΣΠΑ με ποσό ύψους 100 εκατ. ευρώ, ώστε να εκσυγχρονιστούν και να γίνουν πιο ανταγωνιστικές, δεν έχει παρουσιάσει ακόμα συγκεκριμένες προτάσεις.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη (NEZ) είναι αρκετά και σοβαρά. Πιο συγκεκριμένα αναφέρουμε τα παρακάτω³³:

- το ιδιαίτερα αυξημένο εργατοτεχνικό κόστος
- η μη ύπαρξη management
- η έλλειψη οποιουδήποτε marketing
- οι συχνές απεργίες
- η έλλειψη μέτρων ασφαλείας
- η μη πιστοποίηση των υπαρχουσών εταιρειών
- η ύπαρξη ισχυρού ανταγωνισμού από τις γείτονες χώρες
- Ο ελλιπής εκσυγχρονισμός των συναφών επιχειρήσεων της NEZ, λόγω σοβαρών χρηματοοικονομικών προβλημάτων

4.4 Στην οικοδομική δραστηριότητα

Ένας ακόμη πολύ σημαντικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας ο οποίος επηρεάστηκε σχεδόν αμέσως από την οικονομική κρίση ήταν αυτός της οικοδομής. Οι Έλληνες όπως ήταν λογικό μπροστά στην αβεβαιότητα και το φόβο λόγω των συνεχόμενων μειώσεων στα εισοδήματα τους αλλά και μπροστά στο κίνδυνο εξόδου της χώρας από την ευρωζώνη περιόρισαν τα τρία τελευταία χρόνια την οικοδομική δραστηριότητα.

Η σημερινή ύφεση στην οικοδομή παρουσιάζει ομοιότητες με την κρίση της περιόδου 1979-84, καθώς έχει πολλά κοινά στοιχεία με αυτήν. Και τότε και σήμερα, η πτώση ξεκίνησε μετά από ασυνήθη έξαρση, είχε μεγάλο βάθος και συνδυάζεται με γενικότερη οικονομική κρίση (του πετρελαίου τότε, τη χρηματοπιστωτική σήμερα)³⁴.

• ³³ www.koinoniaaxion.gr

• ³⁴ Βλέπε Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών & Δικτύων www.yme.gr

Ως αποτέλεσμα της ύφεσης, τα έτη 2009 και 2010 χάθηκαν περισσότερες από 80.000 θέσεις απασχόλησης στην οικοδομή συνολικά. Οι συνολικές απώλειες θέσεων απασχόλησης έως το 2011 εκτιμάται πως ξεπέρασαν τις 100.000. Οι μισθοί και τα εισοδήματα στον τομέα μειώθηκαν με ρυθμό 1 δις. € κάθε χρόνο στην περίοδο 2009-2011. Κρίσιμο ζήτημα είναι και ο κύκλος εργασιών των οικοδομικών επιχειρήσεων ο οποίος μειώθηκε περισσότερο από 3 δις. €, ενώ των επιχειρήσεων οικοδομικών υλικών κατά περίπου 1,5 δις. € ετησίως στην περίοδο 2009-2011.

Ως αποτέλεσμα των όλων των παραπάνω το δημόσιο ταμείο χάνει χρήματα εξαιτίας της αναστολής του μεγαλύτερου μέρους της οικοδομικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα εξαιτίας της ύφεσης που παρατηρείται στην οικοδομή το δημόσιο χάνει πόρους από τις εξής πηγές εισοδήματος³⁵:

- Από τη μείωση εσόδων ΦΠΑ στην οικοδομή
- Τη μείωση εσόδων φόρου εισοδήματος, λόγω περιορισμού μισθών και εισοδημάτων στην οικοδομή
- Τη μείωση ασφαλιστικών εισφορών ΙΚΑ, λόγω περιορισμού της απασχόλησης στην οικοδομή
- Την αύξηση των επιδομάτων ανεργίας για τους ανέργους στον τομέα της οικοδομής.

Επομένως, εξαιτίας αυτής της άσχημης οικονομικής συγκυρίας το ελληνικό δημόσιο είχε βεβαιωμένες απώλειες. Ειδικότερα, το δημόσιο έχασε λόγω της πτώσης της οικονομικής δραστηριότητας 1,5 δις ευρώ τα έτη 2009 και 2010, ενώ η συνολική απώλεια μέχρι και το τέλος του 2011 άγγιξε τα 3 δις ευρώ.

Στο σημείο αυτό η δημόσια οικονομική πολιτική έχει λίγα μόνο περιθώρια να αποτρέψει την πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας. Κυρίως πρέπει να αποβλέψει στην απορρόφηση των αρνητικών επιπτώσεων με:

1. Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης για τους εργάτες και τεχνίτες οικοδομής

• ³⁵ Μαυρουλέας Γ., «Συμπεράσματα από την κρίση στον κλάδο της οικοδομής και προοπτικές εξόδου από αυτήν. Ο ρόλος των συλλογικών επαγγελματικών φορέων», Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα 2010.

2. Περιορισμό των δαπανών του δημόσιου τομέα για εξισορρόπηση των δυσμενών επιπτώσεων στα δημόσια οικονομικά
3. Αναπροσανατολισμό της επιχειρηματικότητας του οικοδομικού τομέα, π.χ., μέσω κινήτρων για την ενεργειακή, στατική ή αισθητική βελτίωση υφιστάμενων κτιρίων αντί της κατασκευής νέων

Όπως αναφέραμε και παραπάνω η έκδοση αδειών νέων οικοδομών κορυφώθηκε στην Ελλάδα το 2005, πλησιάζοντας σε όγκο τα 90 εκατ. μ³. Η μεγάλη έξαρση παρατηρήθηκε το 2005, υπό την επίδραση της προσδοκίας για εισαγωγή του ΦΠΑ στα νέα ακίνητα. Το νέο αυξημένο απόθεμα δομημένου χώρου που κατασκευάστηκε υπό αυτές τις μη κανονικές συνθήκες είναι φυσικό να δημιουργεί υπερπροσφορά, που ήταν αναγκαίο να απορροφηθεί. Ήδη από το 2005 αναμενόταν μία διορθωτική συρρίκνωση τα επόμενα χρόνια, που επιβεβαιώθηκε. Από τότε μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιηθεί κάθετη πτώση που φτάνει σωρευτικά το 40%. Η συρρίκνωση στην έκδοση αδειών εκφράστηκε και ως περιορισμός στην κατασκευαστική δραστηριότητα ήδη από το 2007 και εντονότερα το 2008.

Σε αυτή την ομαλή μέχρι πρότινος συμπεριφορά της αγοράς προστίθεται σήμερα η οικονομική κρίση. Αναζητείται ποια είναι η προοπτική για το άμεσο μέλλον. Τρεις βασικές παρατηρήσεις βοηθούν στη προσπάθεια να προβλέψουμε την εξέλιξη αυτού του φαινομένου³⁶:

1. Οι κύκλοι στην οικοδομική δραστηριότητα, διάρκειας 10-15 ετών, είναι συνηθισμένο φαινόμενο. Η ελληνική αγορά έχει χαρακτηριστικά σχεδόν πλήρως ανταγωνιστικής, με πολλούς ανεξάρτητους κατασκευαστές-πωλητές και πολλούς ανεξάρτητους αγοραστές. Η αυξημένη ζήτηση μιας περιόδου οδηγεί σε διογκούμενη προσφορά, που αυτορυθμίζεται με αποχή από νέες κατασκευές μέχρι να απορροφηθεί το πλεονάζον απόθεμα
2. Συχνά παρατηρούνται περίοδοι ύφεσης, διάρκειας πέντε ετών κάθε φορά, παρατηρήθηκαν στην Ελλάδα το 1979-84 και 1990-95 και βιώνουμε ήδη μία

• ³⁶ IOBE, Τσακανίκας Α., Θωμαΐδου Φ., Γερμενής Μ., «Η οικονομική κρίση: Επιπτώσεις και αντιδράσεις στον επιχειρηματικό κόσμο, αποτελέσματα έρευνας», Αθήνα, 2010

νέα που ξεκίνησε το 2006. Η ύφεση του 1979-84 ήταν έντονη, αφενός λόγω της προηγηθείσας μεγάλης έξαρσης της οικοδομής το 1975-78 και, αφετέρου, λόγω της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης του 1979, που συνέπεσε με την έναρξη της ύφεσης και είχε ως συνέπεια μηδενικούς ή αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) την περίοδο 1980-83. Το 1990-95, η ύφεση ήταν ηπιότερη, με λιγότερο βάθος, για τους αντίστροφους λόγους, καθώς ούτε μεγάλη έξαρση είχε προηγηθεί, ούτε νέα μεγάλη κρίση συνέπεσε με αυτήν

3. Η τελευταία ύφεση ξεκίνησε στην πραγματικότητα το 2004, όταν είχε τις προϋποθέσεις να εξελιχθεί ως ήπια ύφεση, ανάλογη με του 1990-95. Όμως παρεμβλήθηκε η στρεβλωτική έξαρση του 2005 και έτσι, μετά το 2005, δημιουργήθηκαν συνθήκες παρόμοιες με της ύφεσης του 1979-84. Η πτώση δηλαδή ξεκίνησε μετά από ασυνήθη έξαρση, είχε ήδη στην περίοδο 2006-08 μεγάλο βάθος και συνδυάζεται με γενικότερη οικονομική κρίση από το 2008.

Επομένως, για την εξέλιξη της ύφεσης στην οικοδομή θα μπορούσαμε να κάνουμε τις εξής δύο παραδοχές³⁷:

1^η παραδοχή:

Η σημερινή ύφεση της οικοδομικής δραστηριότητας θα ακολουθήσει ανάλογη πορεία με την ύφεση του 1979-84, καθώς έχει πολλά κοινά στοιχεία με αυτήν. Αυτό σημαίνει ότι τα επόμενα δύο χρόνια η οικοδομική δραστηριότητα θα υποχωρήσει περαιτέρω κατά 20%, κάτω από τα χαμηλά ήδη επίπεδα του 2008, φτάνοντας τα 38 εκ. μ³ το 2010, έναντι 88 εκ. μ³ το έτος ρεκόρ 2005. Στα επόμενα πέντε χρόνια μετά το 2010, θα ανακτήσει το μισό περίπου των απωλειών, φτάνοντας το 2015 σε άδειες νέων οικοδομών με όγκο περί τα 65 εκ. μ³, που αντιπροσωπεύει το 70%-75% του αντίστοιχου μεγέθους-ρεκόρ που επιτεύχθηκε το 2005.

• ³⁷ IOBE, Τσακανίκας Α., Θωμαΐδου Φ., Γερμενής Μ., «Η οικονομική κρίση: Επιπτώσεις και αντιδράσεις στον επιχειρηματικό κόσμο, αποτελέσματα έρευνας», Αθήνα, 2010

2^η παραδοχή:

Η ύφεση θα εξελιχθεί έτσι, ώστε στη συνολική περίοδο 2004-2015 να κατασκευαστεί τόσος χώρος νέων οικοδομών, όσος θα αντιστοιχούσε σε μία ύφεση που θα ξεκινούσε το 2004, με χαρακτηριστικά της ύφεσης 1990-95 και της ανάκαμψης 1996-2001. Αυτό σημαίνει ότι οι άδειες νέων οικοδομών θα περιοριστούν περαιτέρω στα 40 εκ. μ³ το 2009 και θα αρχίσουν από το 2010 να ανακάμπτουν με ήπιο ρυθμό, της τάξεως του 4% κατά μέσο ετήσιο όρο για να φτάσουν τα 50-52 εκ. μ³ το 2015.

Προηγουμένως αναφέραμε τη θετική σχέση ανάμεσα στην οικοδομική δραστηριότητα και στο ΑΕΠ μιας χώρας. Αυξημένη οικοδομική δραστηριότητα συμβάλλει σε αύξηση του ΑΕΠ αλλά και η αύξηση των εισοδημάτων ενισχύει την οικοδομική δραστηριότητα. Υπάρχει αλληλεπίδραση και συσχέτιση μεταξύ των δύο μεγεθών. Επιβεβαιώνεται και στατιστικά συγκρίνοντας τους μέσους όρους τριετίας των δύο μεγεθών. Η εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας είναι παρόμοια με την εξέλιξη των ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ, με εξαίρεση τις χρονιές 1981-83 όταν υπήρξε παρατεταμένη οικονομική ύφεση με αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ. Η συσχέτιση αυτή αναγνωρίζεται ευρέως και δικαίως, γιατί η οικοδομική δραστηριότητα ενσωματώνει και τάσεις σε άλλους τομείς, που διαμορφώνουν την εξέλιξη του ΑΕΠ. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα δημιουργεί αύξηση του ΑΕΠ, αλλά και της οικοδομικής δραστηριότητας για νέα τουριστικά καταλύματα ή βελτίωση υφιστάμενων.

Κλείνοντας το κομμάτι αυτό πρέπει να τονίσουμε τις περιορισμένες δυνατότητες παρέμβασης που έχει η ελληνική πολιτεία απέναντι στο φαινόμενο της κατακρήμνισης της οικοδομικής δραστηριότητας στη χώρα. Δυστυχώς, δεν υπάρχουν τεκμηριωμένα οικονομικά μοντέλα τα οποία να δίνουν λύσεις στο πως θα αντιστραφεί η κατάσταση αυτή, καθώς η οικοδομή είναι μέρος του συνολικού προβλήματος της οικονομίας. Έτσι, δεν φαίνεται ότι μπορεί να αποτραπεί η πτώση στην κατασκευή νέων οικοδομών με κάποιο πακέτο εύλογων πολιτικών. Οποιαδήποτε μέτρα προς την κατεύθυνση μείωσης του κόστους της κατασκευής ή των συναλλαγών επί νέων οικοδομών, μπορεί να είναι επιθυμητά γενικώς, η επίδρασή τους όμως θα είναι οριακή σε αυτή την περίοδο.

4.5 Στο εμπόριο και στη βιομηχανία

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, επέδρασε αρνητικά στο παγκόσμια εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών. Στη χώρα μας ο τομέας του εμπορίου από το 2009 και μετά καταγράφει συνεχώς αρνητικό πρόσημο. Χρόνο με το χρόνο παρατηρείται μία διαρκής πτώση του τζίρου των επιχειρήσεων εξαιτίας της μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης, το οποίο συνεπάγεται απολύσεις και αποχώρηση χιλιάδων μικρομεσαίων εμπόρων, της «ραχοκοκαλιάς» δηλαδή της ελληνικής οικονομίας όπως συνηθίζουμε να λέμε, από το επάγγελμα. Δύο είναι οι κύριοι λόγοι για τη μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης στη χώρα μας.

1^ο Οι περικοπές που έγιναν στους μισθούς και τις συντάξεις με τα μνημόνια I και II στο πλαίσιο της μείωσης του μισθολογικού κόστους του δημοσίου. Έτσι το εισόδημα του έλληνα χτυπήθηκε βίαια και αυτός μοιραία αναγκάστηκε να μειώσει κατά πολύ τη κατανάλωση του, αγοράζοντας πλέον μόνο τα απαραίτητα. Αυτό σε μέσο-μακροχρόνια βάση προκάλεσε το κλείσιμο πολλών Μικρό-Μεσαίων Επιχειρήσεων.

2^ο Ο φόβος και η αρνητική ψυχολογία του κόσμου. Οι οικονομολόγοι θεωρούν πως το 50% της αγοραστικής κίνησης βασίζεται στην ψυχολογία της αγοράς. Εάν οι άνθρωποι είναι ευτυχισμένοι και αντιμετωπίζουν το μέλλον θετικά, η θεωρία υποστηρίζει πως θα βγουν από το σπίτι, θα αγοράσουν, θα καταναλώσουν. Έτσι, θα υπάρξει οικονομική ευημερία τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για το ίδιο το κράτος. Σήμερα αυτό που βιώνουμε είναι το ακριβώς αντίθετο. Οι τρομοκρατημένοι έλληνες δεν δαπανούν χρήμα, έχουν περιορίσει κατά πολύ τις αγορές τους υπό το φόβο της κρίσης. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα πως κάποιος ακόμη και αν δεν αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα στέκεται αρνητικά απέναντι στη κατανάλωση ζώντας μέσα σε ένα καθεστώς αβεβαιότητας και υπό το φόβο της επόμενης μέρας. Η Αυτή η οικονομική στασιμότητα προκαλεί έντονα προβλήματα ρευστότητας στην αγορά. Οι μικρομεσαίοι κυρίως επιχειρηματίες μη μπορώντας να αντιδράσουν διαφορετικά απολύουν τους ένα ή δύο εργαζομένους που πιθανόν να είχαν οδηγώντας άτομα στην ανεργία.

διαλύοντας το κοινωνικό ιστό της χώρας. Το ντόμινο συνεχίζεται καθώς με τη διαρκή πτώση του τζίρου και οι ίδιοι βλέπουν πως δεν τους συμφέρει πλέον να έχουν ανοιχτό το μαγαζί τους. Με τον τρόπο αυτό πολλαπλασιάζονται τα «λουκέτα» στην αγορά και η ανεργία στη χώρα.

Σύμφωνα με στοιχεία της αγοράς³⁸, οι εργοδότες στο εμπόριο μειώθηκαν το Δεκέμβριο 2010 σε 87.000, καταγράφοντας μία μείωση της τάξεως του 11%, ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι σε 100.000, εμφανίζοντας μια μείωση που προσεγγίζει το 4%. Συγχρόνως, η προσπάθεια για λήψη νέων μέτρων απονευρώνει τις όποιες ελπίδες ανάκαμψης, αφού 6 στα 10 νοικοκυριά δηλώνουν ότι δεν τους περισσεύουν χρήματα και 4 στα 10 φοβούνται να καταναλώσουν.

Οι Δείκτες Κύκλου και Όγκου Εργασιών στο λιανικό εμπόριο επιβεβαιώνουν τη δυσπραγία, τη χαμηλή κατανάλωση, την ανύπαρκτη ρευστότητα και τα χιλιάδες λουκέτα, τα οποία τους τελευταίους μήνες αυξήθηκαν κατά 30%³⁹.

Η κατάσταση στην αγορά και ιδιαίτερα στον τζίρο των εμπορικών επιχειρήσεων ήταν τον 2010 ιδιαίτερα προβληματική. Παρόλα αυτά, αυτή η πτωτική τάση δεν αποτελεί καινούργια εξέλιξη, αφού η καθοδική πορεία του τζίρου των επιχειρήσεων και του όγκου των πωλήσεων έχει παγιωθεί. Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών το Δεκέμβριο του 2010 σε σύγκριση με το 2009 παρουσίασε μείωση κατά 7,1%, ενώ ο δείκτης του όγκου πωλήσεων παρουσίασε μείωση κατά 19,9%⁴⁰.

Σύμφωνα με πρώτες εκτιμήσεις από δεδομένα της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου Ελλάδος (ΕΣΕΕ), ο συνολικός τζίρος των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου εκτός των καυσίμων το 2010, έφτασε περίπου τα 51 δις ευρώ, ενώ το 2008 έφτανε τα 57 δις ευρώ. Ο συνολικός τζίρος συμπεριλαμβανομένων των καυσίμων από 65,9 δις, υπολογίζεται ότι το 2010 κυμάνθηκε στα 58,5 δις, δηλαδή έχει υποστεί μία μείωση

• ³⁸ IOBE, Τσακανίκας Α., Θωμαΐδου Φ., Γερμενής Μ., «Η οικονομική κρίση: Επιπτώσεις και αντιδράσεις στον επιχειρηματικό κόσμο, αποτελέσματα έρευνας», Αθήνα, 2010

• ³⁹ www.esee.gr

• ⁴⁰ www.esee.gr

περίπου 7,5 δις. Επιβεβαιώνεται, μάλιστα, ότι ο Έλληνας καταναλωτής, παρά το γεγονός ότι περιόρισε κατά πολύ τις μετακινήσεις του και μείωσε την κατανάλωση καυσίμων κατά 10% μέσα σ' ένα χρόνο, εντούτοις εξαιτίας του Ε.Φ.Κ. πλήρωσε 25% περισσότερα.

Ειδικότερα, οι κατηγορίες καταστημάτων, οι οποίες κατέγραψαν τη μεγαλύτερη μείωση του κύκλου και του όγκου εργασιών το 2010, ήταν οι ακόλουθες⁴¹:

- πολυκαταστήματα, -16,4% σε κύκλο εργασιών και -18% σε όγκο εργασιών
- έπιπλα, ηλεκτρικά είδη, οικιακός εξοπλισμός, -34,5% και -34,6%,
- ένδυση-υπόδηση, -21,9% και -23,6%,
- βιβλία-χαρτικά, -14,3% και -16,7%,
- φαρμακευτικά-καλλυντικά, -12,3% και -9,5%,
- μεγάλα καταστήματα, τροφίμων, -9,9% και -14,4%
- τρόφιμα-ποτά-καπνός, -15,1 και -20,0%,
- καταστήματα καυσίμων-λιπαντικών, +13,6% και -20,7%,
- πωλήσεις εκτός καταστημάτων, -25%

Τέλος και στο κλάδο της βιομηχανίας τα μηνύματα επίσης δεν είναι θετικά. Ιστορικά, από το 1987 έως το 2009, η συμμετοχή της βιομηχανίας ως ποσοστό του ΑΕΠ έφθινε και η παραγωγικότητα αυξανόταν. Μεταξύ 1995 και 2009 η παραγωγικότητα αυξήθηκε κατά το περισσότερο του 50%. Ως αποτέλεσμα, ένταση απασχόλησης μειώθηκε θεαματικά εξαιτίας αρνητικών προοπτικών στη κατεύθυνση αυτή.

Η ελληνική βιομηχανία από το 1986 και μετά εισήλθε και πάλι στο στάδιο της ανάπτυξης κυρίως εξαιτίας των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων που έγιναν στη χώρα. Σε αυτή τη περίπτωση, το έτος της μετάβασης από την κατ' έκταση συσσώρευση κεφαλαίου στην συσσώρευση που βασίζεται στις αυξήσεις της παραγωγικότητας, δηλαδή το έτος 1986, δεν είναι τυχαίο, διότι συμπίπτει με την έναρξη της περιόδου έκθεσης της ελληνικής οικονομίας στον διεθνή ανταγωνισμό μέσω της συμμετοχής της χώρας στην ΕΕ, την άρση των προστατευτικών φραγμών, ιδιαίτερα μέσω της πολιτικής της ανατίμησης της δραχμής που απετέλεσε σημαντικό

• ⁴¹ ΕΣΣΕ, «Η τρικόκα βλάπτει σοβαρά την αγορά», Αθήνα, 2010

μοχλό αναδιάρθρωσης της βιομηχανίας της Ελλάδας.

Όπως ήταν λογικό, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης η φθίνουσα πορεία της έντασης της απασχόλησης στην βιομηχανία έχει προκαλέσει μείωση του αριθμού απασχολουμένων στην βιομηχανία ως ποσοστό του πληθυσμού. Οι αυξήσεις του ΑΕΠ ανά κάτοικο μολονότι ήταν μεγάλες δεν μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις μειώσεις της έντασης απασχόλησης.

Τέλος, ορισμένες προτάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να υιοθετηθούν στη κατεύθυνση της αντιστροφής του αρνητικού κλίματος στο εμπόριο και στη βιομηχανία είναι οι εξής⁴²:

- Διαμόρφωση ενός δίκτυ προστασίας για τις εκατοντάδες υπερχρεωμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες οδηγούνται στο κίνδυνο του λουκέτου. Αξίζει να σημειωθεί πως οι επιπτώσεις των λουκέτων στην κοινωνική συνοχή και στην τοπική αγορά σχετίζονται άμεσα με τα θέματα της εγκληματικότητας και μπορούν να αποβούν μοιραίες για την πλήρη μεταστροφή της εικόνας των πόλεων
- Η ανάγκη υιοθέτησης μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την ανάπτυξη των ΜΜΕ ως μοχλού καινοτομίας και οικονομικής ανάπτυξης
- Η σημασία των συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων με την εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης, αναβαθμίζοντας παράλληλα τη διακυβέρνηση και την περιφερειακή ανάπτυξη
- Η απλοποίηση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση
- Η μείωση της γραφειοκρατίας

4.6 Στις εργασιακές σχέσεις και την ανεργία

Η κρίση δημιουργεί μείωση της ζήτησης και μείωση της κατανάλωσης έτσι πολλές επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση ενώ άλλες για να γλιτώσουν, προσπαθούν μειώσουν

• ⁴² www.esee.gr

το λειτουργικό κόστος τους. Αυτό έχει σοβαρές συνέπειες στον κόσμο της εργασίας, οι οποίες μας οδηγούν σε πολύ διαφορετικά καθεστάτα σχέσεων απασχόλησης από ότι γνωρίσαμε μέχρι σήμερα. Ας εξετάσουμε λοιπόν ποιες αλλαγές παρατηρήθηκαν στο πεδίο των εργασιακών από σχέσεων από την έναρξη της οικονομικής κρίσης μέχρι και σήμερα. Ειδικότερα αναφέρουμε τα εξής⁴³:

- Οι όροι και οι συνθήκες εργασίας αναδιαρθρώνονται με αιχμή τις προωθούμενες μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης
- Προάγονται πολιτικές απασχόλησης που στοχεύουν στη στατιστική μείωση του ποσοστού ανεργίας και την αύξηση της ευελιξίας στις εθνικές αγορές εργασίας και παρέχουν ένα ελάχιστο κοινωνικής προστασίας και το διαφορισμό των εργασιακών δικαιωμάτων σε πολλαπλές κατηγορίες εργατοϋπαλλήλων
- Προωθούνται μορφές διαπραγμάτευσης και διευθέτησης των εργασιακών διενέξεων που εστιάζουν στον εθελοντικό χαρακτήρα της όποιας ρύθμισης, τις ανοικτές διαδικασίες κοινωνικής εταιρικής και την επικράτηση επιχειρησιακών συλλογικών συμφωνιών διοίκησης-εργαζομένων σε βάρος των κλαδικών ρυθμίσεων
- Υιοθετούνται πολυποίκιλες συμπεριφορές και στρατηγικές των εθνικών συνδικαλιστικών οργανώσεων εν μέσω της συρρίκνωσης της διαπραγματευτικής τους δύναμης

Εδώ πρέπει να αναφερθεί πως οι αλλαγές στα εργασιακά έχουν επιταχυνθεί το τελευταίο καιρό εξαιτίας των ταχύτατων μεταβολών που συμβαίνουν σε παγκόσμια πλέον κλίμακα. Ωστόσο, οι τρέχουσες εξελίξεις εντάσσονται στις μακροχρόνιες τάσεις στη δομή της απασχόλησης που χαρακτηρίζονται από κρίσιμες αλλαγές στον πυρήνα της εργασιακής σχέσης. Άλλωστε, η διαδικασία ανέλιξης των εργασιακών σχέσεων της τελευταία διετία σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ως κοινό παρανομαστή τη μείωση των θέσεων εργασίας, τη μετεγκατάσταση παραγωγικών μονάδων, τις υπεργολαβίες, την εξωτερική ανάθεση εργασιών, τη

• ⁴³ INE/ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ. «Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα». Ετήσια έκθεση 2009

συμπίεση του μισθολογικού κόστους, την αύξηση του ωραρίου εργασίας και εν γένει την διεύρυνση της ευελιξίας της εργασίας.

Επίσης, μια ακόμη παρενέργεια της κρίσης είναι τα προβλήματα που αυτή δημιουργεί εκτός από το οικονομικό και σε κοινωνικό επίπεδο. Τα σημαντικότερα από αυτά αναφέρονται παρακάτω⁴⁴:

- Η αύξηση της ανεξάρτητης έναντι της εξαρτημένης εργασίας που συνδέεται με την επέκταση του φαινομένου των μισθωτών με ένα και μόνο εργοδότη και τη δραστική συρρίκνωση της κοινωνικής προστασίας των εργαζόμενων
- Η διεύρυνση της ευέλικτης απασχόλησης (part time, casual work), τη συμπίεση των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων, την αύξηση της εργασιακής ανασφάλειας και τη μείωση της ικανοποίησης από την εργασία.
- Η χαλάρωση της σταθερότητας στον προσδιορισμό του εργοδότη (φυσικού ή νομικού προσώπου) διαμέσου της λειτουργίας των ομίλων και δικτύων επιχειρήσεων, τη μεταβίβαση και συγχώνευση επιχειρήσεων και τη διάδοση της υπεργολαβίας και του outsourcing
- Η μείωση του ρόλου της συλλογικής διαπραγμάτευσης και των συλλογικών εργασιακών σχέσεων προς όφελος των ατομικών συμφωνιών
- Την επέκταση του φαινομένου των θέσεων εργασίας χαμηλής ποιότητας ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών.

Η οικονομική κρίση που πιέζει καθημερινά και με μεγαλύτερη ένταση τη χώρα μας συνοδεύεται από πολυσήμαντες πιέσεις στον κόσμο της εργασίας. Οι προωθούμενες αναδιαρθρώσεις επιχειρήσεων και οργανισμών και οι μειώσεις προσωπικού που τις συνοδεύουν επιτείνουν την ήδη αδύναμη ισχύ της πλευράς των εργαζομένων και δημιουργούν ανισορροπίες δυνάμεων μεταξύ εργασίας και επιχειρήσεων.

Οπότε το πεδίο των εργασιακών σχέσεων είναι ο εύκολος τόπος ώστε να εφαρμοστούν τα σχέδια για εισαγωγή ευέλικτων μορφών απασχόλησης και την ριζική αναδιάταξη των παραδοσιακών σχέσεων εργασίας. Σε αυτό το σκηνικό η

• ⁴⁴ INE/ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, «Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα», Ετήσια έκθεση 2010

συλλογικότητα των σχέσεων απασχόλησης υποχωρεί προς όφελος των ατομικών ρυθμίσεων. ενώ οι εθνικοί μηχανισμοί ρύθμισης των αγορών εργασίας διαθέτουν ολοένα και πιο περιορισμένη επιρροή στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Επομένως, μολονότι η χρηματοπιστωτική κρίση δεν είναι πάρα μόνο η αφορμή και το άλλοθι, η επόμενη ημέρα πιθανώς θα συνοδευτεί από ένα αρκετά διαφορετικό τοπίο στη σφαίρα της απασχόλησης από αυτό που βιώσαμε μέχρι σήμερα.

Βέβαια το πιο σημαντικό πρόβλημα της Ελλάδας εξαιτίας της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι οι υψηλοί ρυθμοί ανεργίας⁴⁵. Το πρόβλημα της ανεργίας δίκαια χαρακτηρίζεται ως το πιο σημαντικό καθώς εκτός από οικονομικό είναι και αμιγώς κοινωνικό. Κάποιος ο οποίος, ιδιαίτερα σε μεγάλη ηλικία, μένει χωρίς δουλειά προκαλεί πολλαπλά προβλήματα στο κράτος και στην οικονομία. Καταρχήν ο άνθρωπος αυτός από τη στιγμή που πλέον δε δηλώνει εισόδημα δεν φορολογείται και έτσι το κράτος χάνει πολύτιμα έσοδα. Ακόμη ο άνεργος περιορίζει σημαντικά την κατανάλωση του, έτσι δεν κινείται χρήμα στην αγορά προκαλώντας πρόβλημα ρευστότητας κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ανατροφοδοτώντας έτσι την ανεργία. Επίσης, ο άνεργος προκειμένου να εξασφαλίσει τα απολύτως αναγκαία για να ζήσει επιβαρύνει οικονομικά πλέον το κράτος καθώς κάθε μήνα λαμβάνει επίδομα ανεργίας. Τέλος, σημαντικές είναι και οι ψυχολογικές συνέπειες της ανεργίας για το άτομο. Μπροστά στο φάσμα της χρόνιας ανεργίας και στα σοβαρά οικονομικά προβλήματα που συνήθως πλήττουν την οικογένεια του ανέργου συχνά είναι τα φαινόμενα αυτοκτονιών.

Το επίπεδο της απασχόλησης καθορίζεται σ' ένα βαθμό από την οικονομική ανάπτυξη και έτσι με αφορμή τα παραπάνω, δηλαδή τη μειωμένη παραγωγή σε όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας, τα στοιχεία δεν είναι αισιόδοξα. Σύμφωνα λοιπόν με εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διεθνών οίκων αξιολόγησης αλλά και της Τράπεζας της Ελλάδας, έχουμε μείωση του ρυθμού ανάπτυξης κατά 0,8% το 2010 και 0.1% το 2011⁴⁶.

• ⁴⁵ INE/ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, «Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα», Ετήσια έκθεση 2011

• ⁴⁶ www.statistics.gr

Εάν εκπληρωθούν οι εκτιμήσεις για δραστική μείωση των ρυθμών ανάπτυξης της χώρας μας για το 2012 τότε θα έχουμε ένα μεγάλο "κύμα" απολύσεων που θα αυξήσει μέσα σε δύο χρόνια τους 370.000 ανέργους, όπως αυτοί μετρήθηκαν το 2010, κατά 150.000, δεδομένου ότι για κάθε 1% μείωση του ΑΕΠ θα αυξάνονται οι άνεργοι κατά 40 με 50 χιλιάδες.

Το 2008, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού του ΟΑΕΔ το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 7,2% του εργατικού δυναμικού της χώρας και οι άνεργοι ανέρχονταν σε 357.000. Τον Απρίλιο 2009 σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2008 η ανεργία διαμορφώθηκε στο επίπεδο του 9,4% (466.878 άτομα) από 7,7% του εργατικού δυναμικού (380.775 άτομα) σημειώνοντας αύξηση κατά 22,6%. Η μείωση της απασχόλησης κατά 90.576 άτομα και η αύξηση της ανεργίας κατά 86.100 άτομα σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2008 αποδεικνύουν την καθίζηση της οικονομικής δραστηριότητας και την επακόλουθη αύξηση των απολύσεων στην μεταποίηση, τις κατασκευές, στο εμπόριο και τον τουρισμό. Όπως παρατηρείται οι προβλέψεις, επαληθεύονται και η μείωση του ΑΕΠ αυξάνει σημαντικά την ανεργία.

Στη συνέχεια έχουμε μια μείωση της ανεργίας το Μάιο και τον Ιούνιο του 2009 με 8,5% και 8,6% αντίστοιχα αλλά αυτό οφείλεται στην εποχιακή απασχόληση στον τουρισμό το καλοκαίρι. Παράλληλα όμως είναι ακόμα πολύ ψηλά τα ποσοστά σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2008 με 6,6% και 7,3%. Τα πραγματικά ποσοστά ανεργίας όμως θα φανούν στη συνέχεια και αυτά άρχισαν να φαίνονται από τον Ιούλιο ήδη. Η τουριστική κίνηση δεν ήταν η αναμενόμενη και έτσι ο δείκτης της ανεργίας σημείωσε σημαντική αύξηση τον Ιούλιο και διαμορφώθηκε στο 9,6%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας⁴⁷ για το 2009, οι άνεργοι έφτασαν τους 477.000, σημειώνοντας αύξηση κατά περίπου 49.000 άτομα μέσα σε ένα μήνα.

Στη χώρα μας το τελευταίο τρίμηνο του 2011 η ανεργία αυξήθηκε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και στο διάστημα μεταξύ Δεκεμβρίου 2010 και Δεκεμβρίου 2011. Σε αυτόν τον ένα χρόνο η ανεργία στην

• ⁴⁷ Βλέπε www.statistics.gr

Ελλάδα αυξήθηκε κατά 5,3% και έφτασε το 19,2% τον περασμένο Δεκέμβριο σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴⁸.

Είναι γεγονός πως η ανεργία πλήττει συνολικά της Ευρώπη με τρομερά αρνητικές επιπτώσεις, από τον Μάρτιο του 2011 μέχρι τον Δεκέμβριο στους ήδη υπάρχοντες ανέργους προστέθηκε άλλο 1,1 εκατομμύριο άνεργοι και συνολικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση των «27» είναι πλέον 23.8 εκατομμύρια. Από τα τέλη του 2010 μέχρι τα τέλη του 2011 η ανεργία μειώθηκε σε 14 χώρες, ωστόσο το τελευταίο τρίμηνο η πτωτική τάση της ανεργίας διατηρήθηκε σε μόλις επτά από αυτές, δηλαδή στις Γερμανία, Ρουμανία, Βέλγιο, Φινλανδία, Εσθονία, Λεττονία και Λιθουανία. Στο διάστημα Οκτώβριος-Δεκέμβριος του 2011 η ανεργία αυξήθηκε σε 18 κράτη-μέλη και μάλιστα τα περισσότερα από αυτά είναι μεγάλα όπως οι Βρετανία, Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία. Στην Ελλάδα το τρίμηνο Αύγουστος-Οκτώβριος η ανεργία αυξήθηκε κατά 1,3% και ανήλθε σε 19,2% και στην Πορτογαλία στο τρίμηνο Οκτώβριος-Δεκέμβριος η ανεργία αυξήθηκε κατά 0,8% και ανήλθε σε 13,6%⁴⁹.

Στο σημείο όμως όπου φαίνεται ξεκάθαρα η εκτίναξη της ανεργίας στην Ελλάδα είναι στο διάστημα μεταξύ Δεκεμβρίου 2010 και 2011, όταν αυξήθηκε κατά 5,3%. Η αύξηση είναι υπερδιπλάσια απ' ό,τι στην Ισπανία που με αύξηση της ανεργίας κατά 2,5% καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση, ενώ ακολουθεί η Πορτογαλία με αύξηση 1,2%⁵⁰.

Στο τελευταίο κομμάτι αυτής της ενότητας είναι σκόπιμο να αναφερθούν δύο μορφές ευέλικτης εργασίας οι οποίες προέκυψαν ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης και στην Ελλάδα. Αυτές είναι η μερική απασχόληση και η εκ περιτροπής εργασία. Ας δούμε περιληπτικά τις δύο αυτές καινούργιες μορφές εργασίας.

• ⁴⁸ http://ec.europa.eu/index_el.htm

• ⁴⁹ http://ec.europa.eu/index_el.htm

• ⁵⁰ http://ec.europa.eu/index_el.htm

➤ Μερική Απασχόληση:

Η οικονομική κρίση διευκολύνει την άνευ όρων εφαρμογή των μορφών ευέλικτης απασχόλησης δηλ. των συμβάσεων μερικής απασχόλησης και εκ περιτροπής εργασίας στην αγορά που χαρακτηρίζονται και ως ευέλικτες συμβάσεις.

Η μερική απασχόληση αποτελεί μία άτυπη μορφή απασχόλησης καθώς διαφέρει από το παραδοσιακό μοντέλο απασχόλησης, το οποίο προβλέπει μεταξύ άλλων ωράριο πλήρους απασχόλησης. Έτσι ως μερική απασχόληση μπορεί να ορισθεί η σχέση εξαρτημένης εργασίας όπου ο εργαζόμενος προσφέρει εργασία μικρότερης διάρκειας από την κανονική και λαμβάνει αντιστοίχως και μικρότερη αμοιβή. Η μερική απασχόληση εμφανίζεται με διάφορες μορφές, όπως:

- Καθημερινή απασχόληση με μειωμένο ωράριο
- Απασχόληση για λιγότερες από 5 ή 6 ημέρες την εβδομάδα με μειωμένο ωράριο

Σύμφωνα με στοιχεία του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας (ΣΕΠΕ)⁵¹, τον Ιούνιο του 2011 δημιουργήθηκαν 98.859 νέες θέσεις εργασίας, από τις οποίες οι 23.009 αφορούσαν μερική απασχόληση. Δηλαδή το 23% των προσληφθέντων έχει μερική απασχόληση εντός της εβδομάδας και ολίγη αμοιβή. Αλλά και τον περασμένο Φεβρουάριο, όταν η οικονομική κρίση ήταν σε έξαρση και η χώρα αντιμετώπιζε την εποχική ανεργία, η κατάσταση δεν ήταν διαφορετική. Το 27,2% (17.490 άτομα) του συνόλου των προσληφθέντων (64.227) ήταν σε θέσεις μερικής απασχόλησης και εκ περιτροπής εργασίας.

Τέλος αν συνυπολογίσουμε και τις μετατροπές των συμβάσεων το πρώτο πεντάμηνο του 2011 (άλλες 10.913) το ποσοστό των «ευέλικτων» εργαζομένων φτάνει το 30,3%. Συνολικά, στο διάστημα Φεβρουαρίου - Ιουνίου, 10.444 εργαζόμενοι αποδέχθηκαν να εργαστούν λιγότερες ώρες (και με το μισό μισθό) και να μετατραπούν οι συμβάσεις εργασίας που είχαν από πλήρους απασχόλησης σε μερικής απασχόλησης.

• ⁵¹ Βλέπε Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης – Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, www.yrakp.gr

Για άλλους 469 η μετατροπή αυτή έγινε μονομερώς, με απόφαση του εργοδότη λόγω της οικονομικής κατάστασης.

➤ **Εκ περιτροπής εργασία**

Η ευρύτερη έννοια του όρου «μερική απασχόληση» περιλαμβάνει και την εκ περιτροπής εργασία η οποία και αναγνωρίζεται ως ειδική μορφή μερικής απασχόλησης. Με τον Νόμο 2639/1998 δόθηκε η δυνατότητα ώστε μετά από συμφωνία εργοδότη και εργαζομένου να συνάπτεται σύμβαση εκ περιτροπής εργασίας. Η συμφωνία των ημερών μπορεί να αφορά οποιαδήποτε μορφή απασχόλησης και έτσι ο απασχολούμενος να εργάζεται ανά ημέρα, εβδομάδα ή μήνα. Με τη ρύθμιση αυτή διασπάται ουσιαστικά η σχέση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου με την οποία καθιερώνεται το 40ωρο ως χρόνος εβδομαδιαίας απασχόλησης και ο εργοδότης μπορεί να χρησιμοποιεί τον εργαζόμενο κατά το δοκούν, πάντα βέβαια επί τη βάσει της έγγραφης συμφωνίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι προβλέπεται, βάσει το νόμου, η συμφωνία αυτή να γίνει όχι μόνο στην αρχή της εργασιακής σχέσης (δηλαδή κατά την πρόσληψη) αλλά και πεσούσης αυτής, αρκεί να υπάρχει η συμφωνία με τον εργαζόμενο⁵².

Ο νόμος δίνει το δικαίωμα στον εργοδότη να εφαρμόσει από μόνος του, ακόμη δηλαδή και αν δεν έχει τη σύμφωνη γνώμη των εργαζομένων του, το σύστημα εκ περιτροπής εργασίας των εργαζομένων του. Αυτή η δυνατότητα παρέχεται στον εργοδότη αν υπάρχει περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησής του. Απαιτείται δηλαδή περιορισμός των εργασιών της κατά αντικειμενικό τρόπο και θα πρέπει ο εργοδότης να είναι σε θέση να αποδείξει ότι με βάσει τον υφιστάμενο κύκλο εργασιών του δεν υπάρχει δυνατότητα ολοκληρωτικής απασχολήσεως του προσωπικού.

• ⁵² INE/ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, «Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα», Ετήσια έκθεση, Αθήνα 2011.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ –

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗ ΚΡΙΣΗ

Στη παραπάνω εργασία εξετάσαμε αναλυτικά και από πολλές διαφορετικές μεριές τη χρηματοπιστωτική κρίση η οποία πλήττει βάνουσα την ελληνική οικονομία και κοινωνία. Επίσης, σε κάθε ενότητα παρουσιάστηκαν συνοπτικά ορισμένες προτάσεις οι οποίες πιθανόν να επιτρέψουν στους συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας να ανακάμψουν.

Στο σημείο αυτό γίνεται προσπάθεια να συνοψιστούν και να παρουσιαστούν κάποιες προτάσεις οι οποίες οι οικονομολόγοι της εποχής μας θεωρούν πως μπορούν να βγάλουν την Ελλάδα από τη κρίση. Στο σημείο αυτό πρέπει όμως να τονιστεί πως για να οδηγηθεί η χώρα σε τροχιά αρχικά ανάκαμψης και ύστερα ανάπτυξης δεν αρκούν αποσπασματικά ορισμένα μέτρα. Πρέπει εδώ και τώρα να γίνει συντονισμένη προσπάθεια πολιτών, πολιτικών κομμάτων, επιστημόνων και φορέων προκειμένου να βγει η χώρα έστω και μια ώρα νωρίτερα από το ΔΝΤ και το μνημόνιο, όχι όμως τραυματισμένη αλλά ξανά δυνατή.

Οι προτάσεις για έξοδο της χώρας από τη κρίση που συζητούνται είναι οι εξής:

- Μείωση των δημοσίων υπαλλήλων. Μέσα στην επόμενη δεκαετία το δημόσιο να λειτουργεί με τα 2/3 του σημερινού ανθρώπινου δυναμικού του
- Εκλογίκευση των ποινών που επιβάλλονται σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής
- Επανεξέταση από μηδενική βάση συντεχνιακών ρυθμίσεων που αφορούν ισχυρές πολιτικά συντεχνιακές ομάδες και δεν ανταποκρίνονται σε κανένα ορθολογικό κριτήριο δημοσίου συμφέροντος
- Κατάργηση του κρατικού προσδιορισμού των ελάχιστων τιμών και αμοιβών ο οποίος στρεβλώνει τον ανταγωνισμό και επιβαρύνει τον καταναλωτή
- Συστηματική και τολμηρή αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας
- Ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση των δαπανών έρευνας και καινοτομίας

- Παροχή φορολογικών κινήτρων ενίσχυσης της αποταμίευσης και παράλληλα ενίσχυση της εξωστρέφειας της χώρας μέσω των εξαγωγών και των ξένων επενδύσεων
- Σύνδεση των φορολογικών στοιχείων των επιχειρήσεων μέσω συστήματος on line με τη κεντρική βάση δεδομένων του Υπουργείου Οικονομικών
- Κατάργηση των ελάχιστων ποσοστών κέρδους σε μια σειρά προϊόντων (π.χ φάρμακα) έτσι ώστε να τονωθεί ο ανταγωνισμός
- Πλήρης ιδιωτικοποίηση των ΔΕΚΟ οι οποίες ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα και αναδιάρθρωση των διοικήσεων αυτών
- Νομοθετική και ύστερα συνταγματική κατοχύρωση του ισοσκελισμένου κρατικού προϋπολογισμού
- Κατάργηση του θεσμού των μη ανταποδοτικών πόρων υπέρ τρίτων και την υποκατάσταση αυτού από τον κρατικό προϋπολογισμό
- Δραστική περικοπή όλων των μη ανταποδοτικών δαπανών του δημοσίου
- Ταχείες και χαμηλού κόστους διαδικασίες για την ίδρυση, αδειοδότηση και κλείσιμο επιχειρήσεων, χτύπημα στη γραφειοκρατία
- Άμεση και χωρίς περιορισμούς απελευθέρωση όλων των κλειστών επαγγελμάτων
- Μείωση των φορολογικών συντελεστών και κυρίως του 23% καθώς είναι γεγονός πως σήμερα ο υψηλός αυτός φόρος δεν φέρνει τα αναμενόμενα κέρδη εξαιτίας της μείωσης της κατανάλωσης
- Μείωση του φόρου των κερδών των επιχειρήσεων από το 45% σε χαμηλότερη κλίμακα
- Παροχή κινήτρων για επιστροφή των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα. Δημιουργία ενός κατάλληλου και φιλικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος
- Απλοποίηση των φορολογικών διαδικασιών, κατάργηση του κώδικα βιβλίων και στοιχείων
- Ενίσχυση του τουρισμού και της ναυτιλίας μέσα από κατάλληλες πολιτικές
- Εκμετάλλευση και αξιοποίηση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων τα οποία αποδεδειγμένα ποια βρίσκονται σε επάρκεια στον ελλαδικό υποθαλάσσιο χώρο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Galbraith, J.K., *«Μια σφαιρική άποψη για την οικονομία»*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001.
- Krugman P., Obstfeld M., *«Διεθνής Οικονομική θεωρία και πολιτική»*, Τόμος Α, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2002.
- Mankiw N.G., *«Αρχές της Οικονομικής»*, Α' Τόμος, εκδόσεις Τυπωθητώ, Αθήνα 2001.
- Αγγελόπουλος Β., *«Η Διεθνής Οικονομική Κρίση και η Ελλάδα»* Εκδόσεις esomonia, Αθήνα, 2009.
- Βαβούρας Ι., *«Οικονομική Πολιτική»*, Δεύτερη συμπληρωμένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005.
- Γκόρτσος Χ., *«Τραπεζικό περιβάλλον: Τραπεζικό δίκαιο»*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2000.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *«Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010»*, Αθήνα, Ιούνιος 2011.
- ΕΣΣΕΕ, *«Η τρόικα βλάπτει σοβαρά την αγορά»*, Αθήνα 2010.
- ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, *«Οι εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα»*, Ετήσια έκθεση, Αθήνα 2011.

- ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ «30 μέτρα για τη τόνωση του τουριστικού προϊόντος της χώρας», Αθήνα 2010.
- ΙΟΒΕ, Τσακανίκας Α., Θωμαΐδου Φ., Γερμενής Μ., «Η οικονομική κρίση: Επιπτώσεις και αντιδράσεις στον επιχειρηματικό κόσμο. αποτελέσματα έρευνας», Αθήνα. 2010.
- Καζάκος Π., «Ανάμεσα σε κράτος και αγορά», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα. 2001.
- Κουτσοκόστας Κ., «Δημόσιο χρέος και εθνικές εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2010.
- Λιαργκόβας Π., «Ξένες άμεσες επενδύσεις και ανταγωνιστικότητα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2007.
- Μαυρουλέας Γ., «Συμπεράσματα από την κρίση στον κλάδο της οικοδομής και προοπτικές εξόδου από αυτήν. Ο ρόλος των συλλογικών επαγγελματικών φορέων», Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα 2011.
- Μιχαλόπουλος Γ., «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank, Αθήνα 2011.
- Πατουλιάς Δ., «Η κρίση αλλάζει τη ζωή μας και το management», εκδόσεις Κριτική. Αθήνα 2009.
- Πολυζωγόπουλος Χ., «Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στον ελληνικό τουρισμό – πρακτικά ημερίδας», Αθήνα 2011.
- Τράπεζα της Ελλάδος, «Η Κρίση του 1929. Η Ελληνική Οικονομία και εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος», Αθήνα Νοέμβριος 2009.
- Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, «14 μέτρα για το Τουρισμό», Αθήνα 2009.

- Aglietta, Michel. *Η οικονομική κρίση: 10+1 ουσιαστικές απαντήσεις σε 10+1 ερωτήματα του Pierre Luc Séguillon / μετάφραση Α. Δ. Παπαγιαννίδης*. - 1η έκδ. - Αθήνα : Πόλις, 2009.
- Askenazy, Philippe, Cohen Daniel. *Οικονομική κρίση: αίτια και προοπτικές*, μετάφραση Μπάμπης Παπαδημητρίου. - 1η έκδ. - Αθήνα : Πόλις, 2010.
- Dent, Harry S. *Η μεγάλη ύφεση: Πώς να επιβιώσετε μετά από το μεγάλο κραχ του 2009-2010 / Harry S. Dent* μετάφραση Άγγελος Φιλιππάτος. - 1η έκδ., Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2009.
- Krugman, Paul R. *Η κρίση του 2008: Και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης* μετάφραση Αριάδνη Αλαβάνου επιμέλεια σειράς Νίκος Κοτζιάς. - 1η έκδ., Αθήνα: Καστανιώτη, 2009. (Αναστοχασμός).
- Ramonet, Ignacio. *Το απόλυτο Κραχ : Η κρίση του αιώνα και η ανασυγκρότηση του μέλλοντος*, μετάφραση Κάτια Σαμπαθιανάκη, επιμέλεια Γιάννης Ευαγγέλου. - 1η έκδ. - Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2009
- Soros, George. *Η οικονομική κρίση του 2008 και η σημασία της*, μετάφραση Άγγελος Φιλιππάτος επιμέλεια Κώστας Μελάς - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2008.
- Γεράσης, Γιάννης. *Η Ελλάδα στη δίνη της οικονομικής κρίσης / Γιάννης Γεράσης*. - 1η έκδ. - Αθήνα: Ροές, 2009.
- Καζάκος, Πάνος Β. *Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση : Μεταρρυθμίσεις, χρέη και αδράνειες στην Ελλάδα (1993-2010)*, επιμέλεια σειράς Ευάνθης Χατζηβασιλείου. - 1η έκδ. - Αθήνα: Πατάκη, 2010.

- Κόλμερ, Κωνσταντίνος. *Η έξοδος από την κρίση: Το ντόμινο της "φούσκας"*. 1η έκδ. - Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2009.
- Κόλμερ, Κωνσταντίνος. *Το προτεκτοράτο / Κωνσταντίνος Κόλμερ*. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2010.
- Νεγρεπόντη - Δελιβάνη, Μαρία. *Η φονική κρίση και η ελληνική τραγωδία* - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2010.
- Παπαθεμελής, Στέλιος. *Κρίση: Να την πληρώσουν αυτοί που την προκάλεσαν*, επιμέλεια Γεώργιος Σούμπουρος, Άννα Γερμανού. - 1η έκδ. - Θεσσαλονίκη : Γερμανός, 2009.
- Παπακωνσταντίνου, Πέτρος. *Επιστροφή στο μέλλον: Η κρίση του υπαρκτού καπιταλισμού και η αριστερά* - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, 2010.
- Σημίτης, Κωνσταντίνος Γ. *Η κρίση*, 1η έκδ. - Αθήνα: Πόλις, 2008.
- Στουρνάρας, Γιάννης. *Η ελληνική οικονομία μετά την κρίση: Αναζητώντας ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο / Γιάννης Στουρνάρας, Μαρία Αλμπάνη*. - 1η έκδ. - Αθήνα : Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), 2008.
- Συλλογικό έργο. *2010 Κρίση ευρωζώνης: Φτώχεια του δυνατού, πτώχευση του αδύνατου / Συλλογικό έργο επιμέλεια Κ. Λαπαβίτσας*. - 1η έκδ. - Αθήνα : Νόβολι, 2010.
- Συλλογικό έργο. *Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η Ελλάδα: Πρακτικά της ημερίδας: 18 Νοεμβρίου 2008 / επιμέλεια Βασίλης Αγγελόπουλος κείμενα Συλλογικό έργο, Γιώργος Αλογοσκούφης, Λούκα Τ. Κατσέλη, Charles Wyplosz, Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Οδυσσέας Κυριακόπουλος, Χρήστος Β. Γκόρτσος*. - 1η έκδ. - Αθήνα : Κέρκυρα - Economia Publishing, 2009.

- Συλλογικό έργο. *Ο χάρτης της κρίσης: Το τέλος της αυταπάτης* / Συλλογικό έργο. Λεωνίδας Βατικιώτης, Κώστας Βεργόπουλος, Μενέλαος Γκίβαλος, Μάκης Ζέρβας, Γιάννης Κουζής, Κώστας Λαπαβίτσας, Σταύρος Μαυρουδέας, Πέτρος Παπακωνσταντίνου, Γιάννης Τόλιος επιμέλεια σειράς Άρης Μαραγκόπουλος. - 1η έκδ. - Αθήνα : Τόπος, 2010..
- Συλλογικό έργο. *Οικονομική κρίση και Ελλάδα* / Συλλογικό έργο επιμέλεια Ανδριάννα Βλάχου, Νίκος Θεοχαράκης, Δημήτρης Μυλωνάκης. - 1η έκδ. - Αθήνα : Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, 2011.
- Τσιώκος - Πλαπούτας, Θανάσης. *Οι αιτίες και οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης : Προϋποθέσεις για γρήγορη και επιτυχή έξοδο* / Θανάσης Τσιώκος - Πλαπούτας. - 1η έκδ. - Αθήνα : Ιδιωτική Έκδοση, 2011.
- Φωτόπουλος, Τάκης. *Η παγκόσμια κρίση, η Ελλάδα και το αντισυστημικό κίνημα: Ημιολοκληρωτική "δημοκρατία" ή περιεκτική δημοκρατία;* 1η έκδ. - Αθήνα: Κουκκίδα, 2009.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- The Global Meetings & Events Exhibition, 27-29 November 2012, Fira Gran Via, Barcelona, Spain (πρακτικά συνεδρίου), βλέπε www.eibtm.com
- Aiyagari, S. R. and McGrattan, E. (1998). *The Optimum Quantity of Debt*. Journal of Monetary Economics, 42, 447-469.
- Alesina, A., Prati, A., and Tabellini, G. (1990). *Public Confidence and Debt Management*, pages 94-124. In Dornbusch, R. and Draghi, M., (eds.) (1990).
- Barro, R. J. (1979). *On the Determination of the Public Debt*. Journal of Political Economy, 87(5), 940-971.

Διαδίκτυο

- www.costanavarino.com
- www.itep.gr
- www.sete.gr
- www.statistics.gr
- www.yen.gr
- www.ymc.gr
- www.ypakp.gr
- www.tovima.gr
- www.el.wikipedia.org
- www.express.gr
- www.periothiko.blogspot.com
- www.economist.gr
- www.naftemporiki.gr
- www.capital.gr
- www.imerisia.gr
- www.kerdos.gr
- www.isotimia.gr
- www.minfin.gr
- www.kepea.gr
- www.real.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

iNews

Δείτε το iNews στο facebook

Ακολουθήστε το iNews στις

Αρχική | Infinity | Ειδήσεις | Αθλητικά | Οικονομία | Ψυχαγωγία | LifeStyle | Συντάγες | Τεχνολογία | Αυτοκίνητο | Blogs | Πρωτοσέλιδα | my.iNews

Σας άρεσε το άρθρο, Μοιραστείτε το με τους φίλους σας:

24.10.2012 17:31

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ ΚΑΙ Η «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ» ΤΟΥ ΜΠΕΝΙ

MATRIX24 /

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ-ΑΜΥΝΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ SPORTS ΑΥΤΟ LIFESTYLE FORUM MEDIA

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Site

ALERT! Ο ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ «ΕΧΑΣΕ» ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ CD ΤΗΣ ΑΣΤΙΑΣ

WEB TV

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

24.10.2012 09:00

ΟΛΟ ΤΟ ΠΑΚΕΤΟ ΜΕΤΡΩΝ, ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ Νο3

Μεθοδικοί και συνταξοφάγοι είναι πλέον και με τη βοήθεια, τα υποζύγια που καλούνται να σημειώσουν το βάρος της νέας δημοσιονομικής προσαρμογής, με δραματικές μειώσεις σε μισθούς, συντάξεις, επιδόματα. Δείτε τι προβλέπει το νέο μνημόνιο. Πως θα φύγουν, σε 3 δόσεις, 30.000 δημόσιοι υπάλληλοι.

Στο κείμενο του Μνημονίου που ήδη βρίσκεται σε όλα τα υπουργεία προσαρμόνται τα κείμενα να εξειδικεύσει τα μέτρα και να προχωρήσει στη σύνταξη των απαιτούμενων διατάξεων νόμου, προβλέπονται μεταξύ άλλων, μεγάλες περικοπές στα ειδικά μισθολόγια που φθάνουν έως και στο 35%, πλάκων 1.900 ευρώ στους μισθούς των ΔΕΚΟ, φασαρία στις συντάξεις και στα επιδόματα, ενώ ξεκαθαρίζεται πως θα αποσυρφοποιηθούν από το Δημόσιο συνολικά 30.000 εργαζόμενοι.

Αναλυτικά για την αποχώρηση 30.000 δημοσίων υπαλλήλων μπαίνει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Οι πρώτοι 5.000 πρέπει να φύγουν εντός του 2012, άλλοι 6.000 το πρώτο τρίμηνο του 2013 και συνολικά 25.000 έως το τέλος του 2012, εκ των οποίων οι μισοί εντός του πρώτου εξαμήνου... Στο κείμενο αναφέρεται η διετής επιμήκυνση μέχρι το 2016, με την επισήμανση ότι εάν δεν υπήρχε αυτή, μέχρι στη διετία (έως το 2014) θα έπρεπε να υλοποιηθούν περίπου πενήντα τοις εκατό από τα 13,5 δισ. ευρώ του... υφιστάμενου πλαισίου.

Μεταξύ των μέτρων που περιλαμβάνονται στις περίπου 100 σελίδες του σχεδίου του νέου Μνημονίου:

- Καταργούνται τα δώρα στους μισθούς και στις συντάξεις του Δημοσίου
- Στα Ειδικά Μισθολόγια προβλέπονται σημαντικές μειώσεις και μάλιστα αναδρομικά από την 1η Αυγούστου του 2012. Για μισθούς έως 1000 ευρώ η μείωση θα φτάσει στο 2%. Από 1000 έως 1500 ευρώ η μείωση θα αγγίξει το 10%, από 1500 έως 2500 ευρώ, μείωση 20%, από 2500 έως 4000 ευρώ μείωση 30% και από 4000 ευρώ και πάνω η μείωση θα αγγίξει το 35%
- Μπαίνει πλάκων στους μισθούς των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ, στο ύψος των 1900 ευρώ.
- Όταν αφορά στις περικοπές των συντάξεων (επίκαιρων και επικουρικών) όπως έχει αποκαλύψει το matrix24.gr, αυτές θα είναι από 1.000 – 1500 ευρώ -3%, 1500 – 2000 ευρώ: -5% και πάνω από 2000 ευρώ: -12%.
- Τα όρια ηλικίας συνταξοδότησης αυξάνονται κατά δύο έτη.
- Μειώνονται κατά 23% τα εφτάαξ/
- Μπαίνει εισφορά 3% σε όσους έλαβαν εφτάαξ μετά το 1985
- Καταργείται το ΕΚΑΕ για όσους συνταξοφάγοι είναι μικρότεροι των 64 ετών.
- Αλλάζουν όλα στα οικογενειακά επιδόματα. Στην ουσία καταργούνται και αντικαθίστανται με ένα, βάσει οικογενειακών κριτηρίων.
- Προβλέπεται νέος φόρος στα παχνίδια του ΟΠΑΠ
- Αυξάνονται τα προμήλια της ΔΕΗ από την 1η Ιανουαρίου του 2013
- Αυξάνονται τα εισήματα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς κατά 25% από τον Μάρτιο του 2013.

ΦΕΛΗΚΟΣ

24.10.2012 06:36

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΜΕ ΦΟΝΤΟ ΜΙΑ ΛΥΣΗ ΜΟΝΤΙ ΑΛΛΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ...

Ο Νέο ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ...

ΣΤΟ ΜΕΙΟΝ ΤΕΣΣΕΡΑ Ο ΣΑΜΑΡΑΣ

Ο ΒΡΟΥΤΗΣ ΕΞΟΡΤΙΣΕ ΤΟΝ ΚΟΥΒΕΛΗ

Η ΒΑΒΙΑ ΤΟΥ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑ ΑΓΩΝΙΑ

ΕΝΑ ΧΤΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΗ ΑΡΚΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΨΗΦΙΣΟΥΝ ΤΑ ΜΕΤΡΑ

ΠΛΗΘ ΑΠΟ ΤΟ TWITTER Ο ΠΑΠΑΔΗΜΟΥΔΑΚΕ

ΘΥΜΩΣΟΥΝ ΣΥΡΙΖΑ ΟΙ ΘΕΣΣΕΣ ΤΗΣ ΛΟΥΚΑΣ

ΠΟΛΙΣ, ΠΟΛΙΤΗΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, POLICE

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΝΕΑ

24.10.2012 17:04

«ΚΑΡΦΙΑ» ΔΙΟΤΗ ΓΙΑ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΒΕΝΙΖΕΛΟ

24.10.2012 16:51

ΕΙΡΑΚΤΙΒΕ: Η ΡΩΣΙΚΗ GAZPROM ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΓΑ

24.10.2012 16:50

ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

24.10.2012 16:46

ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΩΓΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΦΤΟΧΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ Η ΚΟΜΙΣΙΟΝ

24.10.2012 16:30

ΑΝΕΣΤΕΙΛΑΝ ΤΗΝ ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙ ΦΑΡΜΑΚΑΠΟΘΗΚΑΡΙΟΙ

24.10.2012 16:27

ΔΕΝ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΗΚΥΝΣΗ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

24.10.2012 16:10

Ο ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ ΚΑΙ Η «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ» ΤΟΥ ΜΠΕΝΙ

ΒΙΔΕΟ

This entry was posted in Πολίτης Σάββατο. Bookmark the permalink.

Το νέο Μνημόνιο που συνοδεύει τα μέτρα των 13,5 δις ευρώ.

Από Σάββατο στις 11/10/2012

Like 22

Share / Save 0

Σαρώνουν συντάξεις, όρια ηλικίας, δαπάνες υγείας-ακριβαίνει η ΔΕΗ

Μέτρα που σαρώνουν μισθούς, συντάξεις, όρια ηλικίας και δαπάνες Υγείας, διατηρώντας την κρατική συμμετοχή μόνο για τα φάρμακα που χρησιμοποιούνται σε χρόνιες παθήσεις και αυξάνοντας σημαντικά τη συμμετοχή των ασφαλισμένων στα ευρέως χρησιμοποιούμενα σκευάσματα, καθώς και σειρά από ρυθμίσεις, που προβλέπουν, μεταξύ άλλων, την αύξηση των τιμολογίων ηλεκτρικού ρεύματος για τα νοικοκυριά με πληρωμή των λογαριασμών σε μηνιαία βάση, και την πλήρη απελευθέρωση αγορών και κλειστών επαγγελματιών, προβλέπει το νέο Μνημόνιο που συντάξε ήδη η Τρόικα ξεκινώντας από τις δράσεις που θεωρεί ως «προσπατούμενες» για να εκταμιευτεί η δόση των 31,5 δις. ευρώ!

Το κείμενο της Τρόικας για το νέο Μνημόνιο, στο οποίο περιλαμβάνονται 8 από τα 9 συνολικά κεφάλαια που θα συνοδεύουν το πακέτο μέτρων ύψους 13,5 δις. ευρώ, εξασφάλισε και φέρνει κατ' αποκλειστικότητα στη δημοσιότητα ο «**Τύπος της Κυριακής**». Πρόκειται για μέτρα που φέρνουν κυριολεκτικά τα πάνω κάτω για εκατομμύρια εργαζομένους και συνταξιούχους, καθώς προβλέπουν:

1. Την αύξηση όλων των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 χρόνια από την 1/1/2013 ■ ψήφιση της σχετικής νομοθετικής ρύθμισης ως την 1η Δεκεμβρίου του 2012, καθώς είναι μία από τις «δράσεις» που η Τρόικα θέτει σε προτεραιότητα (prior to disbursement) για να εκταμιευτεί η δόση των 31,5 δις. ευρώ.
2. Την άμεση αλλαγή (επανεπιλογισμό) όλων των επικουρικών συντάξεων για τα Ταμεία που είναι ενταγμένα στο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ) και, μάλιστα, η βόμβα που σκάνει είναι ότι στο ΕΤΕΑ θα μπουκν υποχρεωτικά και τα επικουρικά ταμεία που ζήτησαν -βάσει νόμου- να εξαιρεθούν, δηλαδή αυτά των Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ), των Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ) και τα επικουρικά του ιδιωτικού τομέα (ΤΕΑΙΤ). Οι ρυθμίσεις αυτές θα πρέπει να έχουν τελεωσεί ως τον Δεκέμβριο του 2012.
3. Περικολές 1 δις. ευρώ το 2013 από τα φάρμακα, ώστε η συνολική δαπάνη να φτάσει στα 2,44 δις. ευρώ και να μειωθεί περαιτέρω στο 1% του ΑΕΠ, δηλαδή κοντά στα 2 δις. ευρώ το 2014, που είναι κοντά στο μέσο όρο της ευρωζώνης
4. Κατάργηση πολλών σκευασμάτων (χαπιών, φαρμάκων κ.ά.) από τη θετική λίστα και διατήρηση στη λίστα μόνο των φαρμάκων που χρησιμοποιούνται για χρόνιες παθήσεις. Αυτό θα σημαίνει την κατακόρυφη αύξηση της συμμετοχής των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων στο κόστος αγοράς μιας σειράς φαρμάκων στα οποία σήμερα έχουν μικρή συμμετοχή (25%-15%, αν είναι και δικαιούχοι ΕΚΑΣ).
5. Μείωση του κόστους λειτουργίας κατά 5% για τα δημόσια νοσοκομεία εντός του 2013.
6. Αυξήσεις στα τιμολόγια της ΔΕΗ, (απόφαση μέχρι τέλος Νοεμβρίου 2012 και εφαρμογή από Ιανουάριο του 2013).
7. Πλήρη απελευθέρωση αγορών και κλειστών επαγγελματιών, σε όλους τους τομείς. Απελευθερώνονται... ακόμη και οι άδειες για καντίνες σε δημόσια κτίρια, ενώ ειδικά για εμπορικές ζώνες, όπως αεροδρόμια και λιμάνια, ζητείται να λειτουργούν όλες οι υπηρεσίες επί 24ώρου βάσεως, 7 ημέρες την εβδομάδα.

Μάχη για να αποτραπούν οι επώδυνες αλλαγές στα «εργασιακά»

Μάχη για να αισιωραστούν οι επιβδυνες αλλαγές στα «εργασιακά» που έθεσε επίσημα η Τρόικα στον υπουργό Εργασίας δίνει η κυβέρνηση. Η τελική θδση της κυβέρνησης (για το σύνολο του πακέτου μέτρων που περιλαμβάνει το νέο Μνημόνιο) θα καθοριστεί πλέον στη συνάντηση του πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά, με τους πολιτικούς αρχηγούς του ΠΑΣΟΚ, Ευ. Βενιζέλου, και της ΔΗΜ.ΑΡ., Φώτη Κουβέλη, τα επόμενα 24ωρα.

Οι επικεφαλής της Τρόικας, Π. Τόμσεν (από το ΔΝΤ), Μ. Μορς (από την Κομισιόν) και Κλ. Μαζούχ (από την ΕΚΤ) κατέθεσαν και επίσημα πλέον τις προτάσεις τους στον υπουργό Εργασίας, Γιάννη Βρούση, ζητώντας:

- Την κατάργηση των ανεδμάτων προσαυξήσεων (τριετίες) και των επιδομάτων από τον κατώτατο μισθό, χωρίς περαιτέρω μείωση του από τα σημερινά επίπεδα των 586 ευρώ.
- Τη μείωση των αποζημιώσεων απόλυσης και των χρόνων προειδοποίησης κατά 30%.
- Την αποσπένδυση του ωραρίου εργασίας από το ωράριο λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων ώστε να επιτρέπονται η προσέλευση και η αποχώρηση εργαζομένων (ανάλογα με τις ανάγκες της επιχείρησης) 1 ώρα νωρίτερα και 1 ώρα αργότερα από το κανονικό θωρο.

Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με πληροφορίες του «ΤτΚ», το υπουργείο αντιυρότεινε την αντικατάσταση του σημερινού τρόπου υλογοισμού των τριετιών με ένα νέο σύστημα λυσστικής (αντί ποσοστιαίας) αύξησης, αφού πρώτα νομοθετηθεί ο μηχανισμός βάσει του οποίου το ύψος του κατώτατου μισθού θα καθορίζεται από το κράτος έπειτα από γνωμοδότηση και των κοινωνικών εταίρων. Με το νέο σύστημα (που προτείνει το υπουργείο), ο εκάστοτε κατώτατος μισθός (π.χ. τα 586 ευρώ που θα μείνουν παγωμένα ως το 2014) θα μπορεί να αυξάνεται ανά τρία χρόνια με ένα ποσό της τάξης των 20-30 ευρώ (έναντι 52 ευρώ που είναι σήμερα η αύξηση με μία τριετία). Μικ άλλη εναλλακτική πρόταση είναι οι εργοδότες και τα συνδικάτα να καθορίζουν αυτό το ποσό της αύξησης, ενώ η ακραία θέση της Τρόικας είναι να μην υπάμχουν καθόλου θεσοθετημένες αυξήσεις, παρά να δίνονται μόνο με ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις!

Αν συμβεί αυτό, σε συνδυασμό με τη λήξη της Εθνικής Σύμβασης τον Ιανουάριο του 2013 και την αντικατάσταση της από το νομοθετημένο «εθνικό μισθό», τότε υπάρχει ο σοβαρότατος πλέον κίνδυνος να φύγουν οι τριετίες και γι τους παλαιούς εργαζομένους και η διαπραγμάτευση για τις αποδοχές τους να ξεκινήσει από τα 586 ευρώ, αφού οι εργοδότες θα μπορούν να επικαλεστούν ότι η Εθνική Σύμβαση έχει λήξει και από τη στιγμή που δεν ανανεώνεται με τις υπογραφές των κοινωνικών εταίρων, ο μισθός εκκίνησης είναι τα 586 ευρώ.

Για τις αποζημιώσεις, το υπουργείο έχει θέσει ως τελευταία γραμμή άμυνας τη μείωση τους κατά 16,67%, με τον υλογοισμό τους χωρίς την προσαύξηση των θώρων. Δηλαδή, η αποζημίωση να υλοογίζεται ως εξής: μισθοί αποζημίωσης x12/12, ενώ σήμερα είναι μισθοί αποζημίωσης x 14/12.

(περισσότερα στον Τόπο της Κυριακής)

This entry was posted in Πρώτη Σελίδα. Bookmark the permalink.